

केरलपाठावलि:
अध्यापकपुस्तकम्
संस्कृतम्

नवमी कक्ष्या
संस्कृतविद्यालयानां कृते।।

KERALA READER
TEACHER TEXT
SANSKRIT

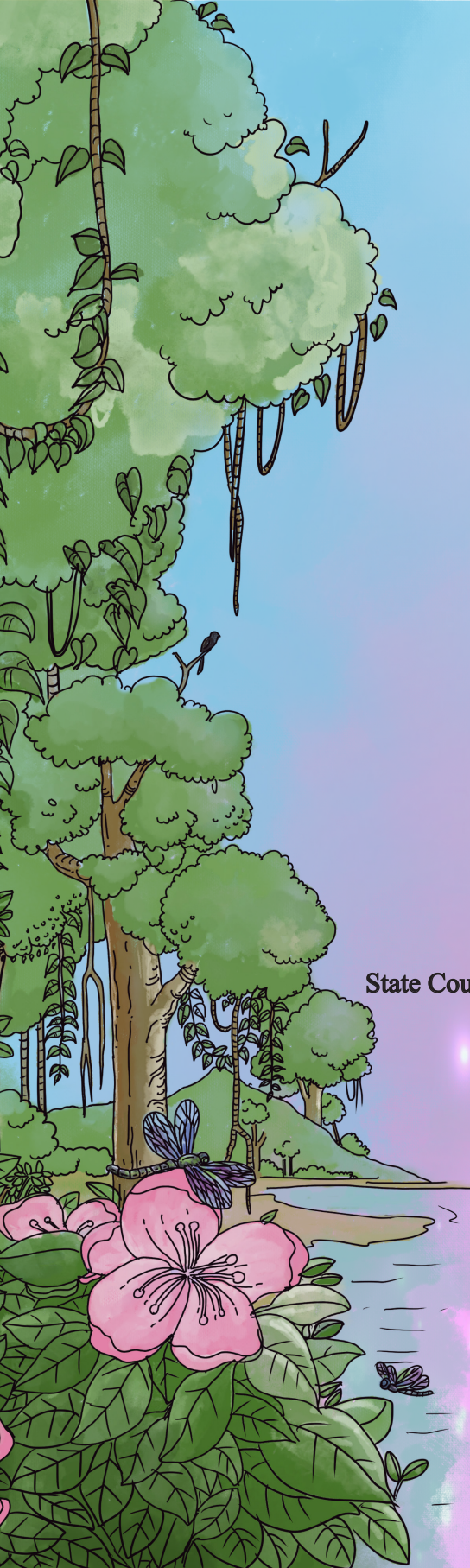
STANDARD

IX

For Sanskrit Schools Only

Government of Kerala
Department of General Education

2024
State Council of Educational Research and Training (SCERT), Kerala

केरलपाठावलिः
अध्यापकपुस्तकम्
संस्कृतम्

नवमी कक्ष्या
संस्कृतविद्यालयानां कृते।।

KERALA READER
TEACHER TEXT
SANSKRIT

STANDARD

IX

For Sanskrit Schools Only

Government of Kerala
Department of General Education

2024
State Council of Educational Research and Training (SCERT), Kerala

भूमिका

प्रवर्तनाधिष्ठिता छात्रकेन्द्रिता च पाठ्यपद्धतिः एव इदानीं प्रचाल्यमाना अस्ति। छात्राणां सर्वतोमुखविकासः एवास्याः पद्धत्याः लक्ष्यम्। छात्राणां स्तरानुसारं विविधैः व्यवहाररूपैः सम्पुष्टं भवति नवमीकक्षयायाः संस्कृतविद्यालयीयछात्राणां कृते आयोजितं पाठ्यपुस्तकम्। प्रवर्तनानां सरलतया अनुशीलनाय हस्तपुस्तकस्थम् आमुखं, प्रवेशकप्रवर्तनं, पठनप्रवर्तनानि, अनुबन्धः, सूचनाग्रन्थाः चेति क्रमः एकैकस्मिन् पाठे स्वीकृतः। एतेषां प्रवर्तनानाम् आविष्करणाय अध्यापकस्य सहायकं भविष्यतीदं हस्तपुस्तकम्। पाठपुस्तके निर्दिष्टानां सर्वेषां प्रवर्तनानाम् आयोजनक्रमः, प्रवर्तनानां मूल्यनिर्णयसूचकाः, किमधिगतम् इति स्वयंमूल्यनिर्णयस्य अङ्कनाय निर्देशाः च अस्मिन् हस्तपुस्तके प्रदत्ताः सन्ति। इतोऽप्यधिकानि पठनप्रवर्तनानि कक्षयायां परिशीलयितुम् अध्यापकस्य स्वातन्त्र्यमस्ति।

लिखितानां प्रवर्तनानां परिशीलनेन छात्राः भाषाप्रयोगे समर्थाः भवेयुः। निरन्तरमूल्यनिर्णयस्य सफलीकरणाय अध्यापकः यतताम्। तदर्थं हस्तपुस्तकमिदम् अध्यापकानामुपकारकं भवेत्। अपि च संस्कृतपठनं सर्वथा मधुरं सफलं च भवतु इति आशासे।

डा. जयप्रकाश आर्. के.

निर्देशकः

राज्यशैक्षिकानुसन्धानप्रशिक्षणपरिषद्, केरलम्

Handbook Development Committee Sanskrit – IX – Oriental Schools

Advisor

V. Madhavan Pillai, Associate Professor in Sanskrit (Rtd)

Chairperson

Dr. Anand Dilip Raj, Associate Professor in Sanskrit (Rtd)

Expert

Dr. T. Kerala Sreemathi, Senior Research Officer SCERT (Rtd)

Participants

Lekha. K, HST, SNVSHS, Thrikkaruva, Kollam.

Resmi. G. Pillai, HST, KV Sanskrit HSS, Muthukulam, Alappuzha.

Dr. Sabarees.M, HST, H.S.S Mundur, Palakkad.

Sajikumar. A.V, HSST Jr. Sanskrit, GHSS East Hill, Kozhikkode.

Sreejith. S. Chandran, Rev.Dr. CTEM St. Thomas VHSS,
Pannivizha, Adoor, Pathanamthitta.

Vidhyalakshmi. M, HST Sanskrit, GBHSS Tirur, Malappuram.

Academic Co-ordinator

Deepa N. Kumar

Research Officer (Hindi), SCERT Kerala.

राज्यशैक्षिकानुसन्धानप्रशिक्षणपरिषद् - केरलम्।
State Council of Educational Research and Training (SCERT)

Kerala

2024

विषयानुक्रमणिका।

क्रम संख्या	एककस्य नाम	पाठ संख्या	पाठस्य नाम	पुटसंख्या
	കേരള പാഠ്യപുസ്തക വിഭാഗം - 2023 (സ്കൂൾ വിദ്യാഭ്യാസം സംരക്ഷിക്കുന്നതിനു)			06-27
	वार्षिकासूत्रणम्।			28
1	साहितीयः	1	जागरूको भव। (कथा)	29-46
		2	वसन्तागमः। (काव्यम्)	47-59
2	भावदीप्तिः	3	सुवर्णशाकटिकम्। (प्रकरणम्)	60-88
		4	काव्यामृतम्। (काव्यम्)	89-106
3	रामणीयकम्	5	शोणनदवर्णनम्। (आख्यायिका)	107-123
		6	चमत्कृतिः। (शास्त्रम्)	124-135

കേരള പാഠ്യപദ്ധതി ചട്ടക്കൂട് - 2023

(സ്കൂൾ വിദ്യാഭ്യാസം)

(സംക്ഷിപ്തരൂപം)

കേരളം പാഠ്യപദ്ധതി പരിഷ്കരണത്തിലേക്ക്

ആമുഖം

ശാസ്ത്ര-സാങ്കേതിക-വിവര-വിനിമയരംഗങ്ങളിലെല്ലാം ദ്രുതഗതിയിൽ മാറ്റങ്ങൾ സംഭവിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്ന കാലഘട്ടമാണ് ഇത്. മാനവരാശിയെ ഉന്മൂലനം ചെയ്യുന്ന മഹാമാരികൾ നേരിടാനുഭവിച്ചവരാണ് നമ്മൾ. കാലാവസ്ഥയിൽ വന്നു കൊണ്ടിരിക്കുന്ന മാറ്റവും നമുക്കിന്ന് അനുഭവവേദ്യമാണ്. ഈ വസ്തുതകൾ മനസ്സിൽ വച്ചുകൊണ്ടു വേണം അതിജീവനത്തിനുകൂടി സഹായകരമാം വിധം സ്കൂൾ വിദ്യാഭ്യാസപദ്ധതി വികസിപ്പിക്കേണ്ടത്. ഈ അവസ്ഥയിൽ പരിസ്ഥിതിവിജ്ഞാനത്തിന് (Ecology) പാഠ്യപദ്ധതിയിൽ പ്രാധാന്യം കൊടുക്കേണ്ടത് ആവശ്യമാണ്.

പശ്ചാത്തലം

കേരളപാഠ്യപദ്ധതിചട്ടക്കൂട് 2023 വികസിപ്പിക്കുന്നതിന്റെ പശ്ചാത്തലം ദേശീയ വിദ്യാഭ്യാസനയം 2020 ,ദേശീയപാഠ്യപദ്ധതിചട്ടക്കൂട് 2023 മാണ്. കഴിഞ്ഞ പത്തുവർഷമായി പൊതു വിദ്യാഭ്യാസരംഗത്തെ എല്ലാ പാഠ്യവിഷയങ്ങളിലും ബോധനശാസ്ത്രരംഗത്തും സംഭവിച്ചിട്ടുള്ള മാറ്റം പാഠ്യപദ്ധതി പരിഷ്കരണത്തെ അനിവാര്യമാക്കി. തൊഴിൽമനോഭാവ വികസനവും തൊഴിൽ നൈപുണിവികാസവും സമ്പദ്ഘടന ശക്തിപ്പെടുത്തലും പാഠ്യപദ്ധതിയുടെ ഭാഗമായി മാറേണ്ടതുണ്ട്. വെള്ളപ്പൊക്കം, വരൾച്ച, ആഗോളതാപനം, കാലാവസ്ഥാവ്യതിയാനം, അശാസ്ത്രീയഭൂവിനിയോഗം തുടങ്ങിയവയെ സംബന്ധിച്ച് കുട്ടികളെ ബോധവാന്മാരാക്കുന്നതും അതിനുള്ള പരിഹാരമാർഗ്ഗങ്ങൾ നിർദ്ദേശിക്കുന്നതുമായിരിക്കണം പാഠ്യപദ്ധതിയുടെ ഉള്ളടക്കം.

പരിസരശുചിത്വം, യുക്തിചിന്ത, ശാസ്ത്രബോധം, ലിംഗാവബോധം തുടങ്ങിയവയും പാഠ്യപദ്ധതിയുടെ ഭാഗമാകണം. ലഹരി ഉപയോഗത്തിനെതിരെയുള്ള ബോധവൽക്കരണവും വിദ്യാർത്ഥികൾ അനുഭവിക്കുന്ന സാമൂഹിക-മാനസിക-വൈകാരികപ്രശ്നങ്ങൾക്ക് പരിഹാരം കാണാനുള്ള നടപടികളും പാഠ്യപദ്ധതിയിൽ അനിവാര്യമാണ്.

സമീപനം

സാർവത്രികസ്കൂൾപ്രാപ്യതയും പഠനത്തുടർച്ചയും ഉറപ്പാക്കുന്നതിൽ കേരളം ഏറെക്കുറെ വിജയിച്ചെങ്കിലും എല്ലാ കുട്ടികൾക്കും നീതി ലഭിക്കുന്ന, തുല്യതയിൽ ഊന്നിയുള്ള ഗുണമേന്മാവിദ്യാഭ്യാസം ഉറപ്പാക്കണം. ആ

അവസരത്തിൽ ഗോത്ര-ദളിത്വിഭാഗങ്ങൾ, ഭിന്നശേഷിക്കാർ, ദരിദ്രവിഭാഗക്കാർ, പാർശ്വവൽക്കരിക്കപ്പെട്ടവർ തുടങ്ങിയവരിൽപ്പെട്ട കുട്ടികളുടെ വിദ്യാഭ്യാസത്തിന് മുൻഗണന നൽകേണ്ടതുണ്ട്.

വിശാലമായ അറിവിന്റെ ലോകമാണ് കുട്ടികളുടെ മുൻപിൽ തുറന്നുകിടക്കുന്നത്. ഓരോ നിമിഷവും പുതിയ അറിവുകൾ സൃഷ്ടിക്കപ്പെടുകയും അവ വിവരങ്ങളായി ലഭ്യമാകുകയും ചെയ്യുന്നു. ഇത്തരം വിവരങ്ങളെ ജീവിതപരിസരവുമായി ബന്ധിപ്പിക്കാനും അതുവഴി പുത്തൻ അറിവുകൾ സൃഷ്ടിക്കാനും ഉതകുന്ന തരത്തിലുള്ള പാഠ്യപദ്ധതിയാണ് കുട്ടികൾക്ക് വേണ്ടത്. പാഠ്യപദ്ധതി പരിഷ്കരിക്കുമ്പോൾ സാമൂഹികനീതി, ദേശീയബോധം, ജനാധിപത്യാവബോധം, ബഹുസ്വരതയെ ഉൾക്കൊള്ളൽ, പാരിസ്ഥിതികാവബോധം, പൗരത്വബോധം എന്നിവയും കൂടി വിശാലലക്ഷ്യങ്ങളാക്കി പരിഗണിക്കണം.

വൈജ്ഞാനികലോകത്തേക്കുള്ള കവാടങ്ങളായും അന്വേഷണത്തിനുള്ള പ്രേരകകേന്ദ്രങ്ങളായും വിദ്യാലയങ്ങൾ മാറേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. സമൂഹത്തിന്റെ ആശയങ്ങളും നാളെയെക്കുറിച്ചുള്ള സങ്കല്പനങ്ങളും പ്രതീക്ഷകളും ഉൾക്കൊണ്ടുവേണം പാഠപുസ്തകങ്ങളിൽ മാറ്റം വരുത്തേണ്ടത്. അറിവിന്റെ ലോകത്ത് അതിജീവനത്തിനായുള്ള വിദ്യാഭ്യാസം പടുത്തുയർത്തണമെങ്കിൽ 'ജനായത്തവിദ്യാലയം' എന്ന കാഴ്ചപ്പാട് പ്രയോഗത്തിൽ വരുത്താനുള്ള പരിശ്രമവും കൂടി പുതിയ പാഠ്യപദ്ധതി തയ്യാറാക്കുമ്പോൾ ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതുണ്ട്.

2. കേരളത്തിലെ വിദ്യാഭ്യാസം - പിന്നിട്ട പടവുകൾ
കേരളസംസ്ഥാനരൂപീകരണത്തിന് മുൻ

കഠിനമായ സാമൂഹികപ്രക്രിയയിലൂടെയാണ് ജാതി-മത-ലിംഗഭേദമന്വേ കൂട്ടികൾക്ക് സ്കൂളുകളിൽ എത്തിച്ചേരാവുന്ന അവസ്ഥ കേരളത്തിൽ ഉണ്ടായത്. കേരളീയ വിദ്യാഭ്യാസ വളർച്ചയുടെ പടവുകൾ അന്വേഷിക്കുമ്പോൾ ഒട്ടനവധി ഘടകങ്ങൾ അതിന്റെ പിന്നിലുണ്ട്. സാമൂഹിക-സാംസ്കാരിക-സാമ്പത്തികമുന്നേറ്റങ്ങൾ, ജാതി-സാമുദായിക കൂട്ടായ്മകൾ, മിഷണറിമാർ, എസ്.എൻ.ഡി.പി, എൻ.എസ്.എസ്, സന്നദ്ധസംഘടനകൾ, ഗ്രന്ഥശാലാ പ്രസ്ഥാനങ്ങൾ തുടങ്ങിയവയെല്ലാം നിർണ്ണായകമായ പങ്കുണ്ട്. തിരുവിതാംകൂറിൽ നടപ്പാക്കപ്പെട്ട ആധുനികവിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ ഫലമായി ഒട്ടനവധി ഭാഷാവിദ്യാലയങ്ങൾ കേരളത്തിൽ ഉയർന്നുവന്നു. സ്കൂൾവിദ്യാഭ്യാസത്തിൽ പഠനമാധ്യമം മലയാളമാക്കിയതിന്റെ ഫലമായി വിദ്യാഭ്യാസവ്യാപനത്തിൽ ഒരു കുതിച്ചു ചാട്ടമുണ്ടായി. അതോടൊപ്പം തന്നെ സാർവത്രികവിദ്യാഭ്യാസത്തിന് മലയാളഭാഷാ വിദ്യാലയങ്ങൾ ഏറെ സഹായകവുമായി.

1864-ൽ ദിവാൻ മാധവറാവു ഭാഷാപഠനത്തിന്റെ പ്രാധാന്യം തിരിച്ചറിഞ്ഞ് പ്രാദേശിക വിദ്യാഭ്യാസസ്ഥാപനങ്ങൾ ധാരാളം തുടങ്ങി.

1867-ൽ ആദ്യത്തെ പാഠപുസ്തകകമ്മിറ്റി തിരുവിതാംകൂറിൽ നിലവിൽ വരുകയും അതിനോടൊപ്പം തന്നെ അദ്ധ്യാപകപരിശീലനം ആരംഭിക്കുകയും ചെയ്തു. പിന്നാക്കവിഭാഗക്കാരുടേയും അധഃസ്ഥിതരുടേയും വിദ്യാഭ്യാസം മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിന്റെ ഭാഗമായി പ്രത്യേക ഗ്രാന്റ് അനുവദിക്കുകയും അവർക്കായി പ്രത്യേക സ്കൂളുകൾ, ഗ്രാമീണസ്കൂളുകൾ, പാർട്ട് ടൈം സ്കൂളുകൾ, തൊഴിൽ സ്കൂളുകൾ എന്നിവ തുടങ്ങുകയും ചെയ്തു.

മാതൃഭാഷാബോധനത്തിനും വിദ്യാഭ്യാസവികസനത്തിനും മിഷണറിമാർ നിർണ്ണായകമായ പങ്ക് വഹിച്ചിട്ടുണ്ട്. വൈകുണ്ഠസ്വാമികള് ശ്രീനാരായണഗുരു, ചട്ടമ്പിസ്വാമികൾ, അയ്യങ്കാളി, വക്കം അബ്ദുൽഖാദർമൗലവി, തുടങ്ങിയ സാമൂഹികപരിഷ്കർത്താക്കൾ വിദ്യാഭ്യാസത്തെ മാനവവിമോചനത്തിന്റെ അടിസ്ഥാന ഉപാധിയായാണ് കണ്ടത്. അതിന്റെ ഭാഗമായാണ് കേരളത്തിൽ സാർവത്രികവിദ്യാഭ്യാസം, സ്ത്രീവിദ്യാഭ്യാസം, ഇംഗ്ലീഷ്വിദ്യാഭ്യാസം, തൊഴിൽവിദ്യാഭ്യാസം, ഗ്രന്ഥശാലകൾ സ്ഥാപിക്കൽ തുടങ്ങിയവയ്ക്ക് പ്രാധാന്യം വന്നുചേർന്നത്. അന്ധവിശ്വസം അയിത്തം, അനാചാരം തുടങ്ങിയ സാമൂഹിക വിപത്തുകൾക്കെതിരെ അവർ നടത്തിയ സന്ധിയില്ലാസമരങ്ങളും ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ഓർക്കേണ്ടതുണ്ട്. കേരളത്തിലെ പുരോഗമപ്രസ്ഥാനങ്ങളുടെ വളർച്ചയോടെയാണ് സാർവത്രികവിദ്യാഭ്യാസം സാധ്യമായത്. പൊതുവിദ്യാഭ്യാസം ശക്തിപ്പെടുത്താൻ അധ്യാപകർ പ്രധാന പങ്കുവഹിച്ചിട്ടുണ്ട്. 1945-ൽ രൂപം പ്രാപിച്ച ഗ്രന്ഥശാലാപ്രസ്ഥാനവും പൊതുവിദ്യാഭ്യാസത്തിന് ശക്തിപകർന്നിട്ടുണ്ട്.

സംസ്ഥാനരൂപീകരണത്തിനുശേഷം

1956 ലെ കേരളസർക്കാർ ഉത്തരവിലൂടെ തിരുവിതാംകൂർ-കൊച്ചി സ്റ്റേറ്റും മദ്രാസിന്റെ ഭാഗമായ മലബാറും ഏകോപിപ്പിച്ച് ഐക്യകേരളം രൂപീകൃതമായത് കേരളസംസ്ഥാന രൂപീകരണത്തിനു ശേഷം ഉണ്ടായ പ്രധാന മാറ്റംതന്നെയാണ്. വിദ്യാഭ്യാസരംഗത്ത് സാമൂഹികനിയന്ത്രണവും പൊതുചട്ടക്കൂടും ഉറപ്പാക്കാനാണ് 1957-ലെ വിദ്യാഭ്യാസബില്ലിന് ലക്ഷ്യം വച്ചിരുന്നത്. പ്രസ്തുതബില്ലിലൂടെ കേരളത്തെ 31 വിദ്യാഭ്യാസ ജില്ലകളാക്കി മാറ്റുകയും ഓരോ വിദ്യാഭ്യാസജില്ലയിലും ഓരോ വിദ്യാഭ്യാസഓഫീസർ ഉണ്ടാകണമെന്ന് നിർദ്ദേശിക്കുകയുമുണ്ടായി. അതോടൊപ്പംതന്നെ പ്രാദേശികവിദ്യാഭ്യാസസമിതി രൂപീകരിക്കണമെന്നും അദ്ധ്യാപക നിയമനത്തിന് മാനദണ്ഡങ്ങൾ പാലിക്കണമെന്നുമുള്ള നിർദ്ദേശങ്ങളും മുന്നോട്ടുവയ്ക്കപ്പെട്ടു. വിശദമായ ചർച്ചക്ക് ശേഷം 1957 സപ്തംബർ 2 ന് നിയമസഭ വിദ്യാഭ്യാസബില്ലിന് പാസ്സാക്കി. 1958 നവംബർ 2ന് ചിലമാറ്റങ്ങളോടെ വീണ്ടും ബില്ലിന് പാസ്സാക്കി പ്രസിഡന്റിന് അയച്ചുകൊടുത്തു. 1959 ഫെബ്രുവരി 19 ന് ബില്ലിന് പ്രസിഡന്റിന്റെ അനുമതി ലഭിച്ചു. 1959 ഫെബ്രുവരി 24ന് അസാധാരണഗസറ്റായി കേരളവിദ്യാഭ്യാസ നിയമം 1958 വിജ്ഞാപനം ചെയ്തു. 16.04.1959 ന് ഗസറ്റില് കേരളവിദ്യാഭ്യാസ ചട്ടങ്ങള് 1959 പ്രസിദ്ധീകരിച്ചു.

1966-ൽ സമർപ്പിക്കപ്പെട്ട കോത്താരികമ്മീഷൻ റിപ്പോർട്ട് പന്ത്രണ്ടാം ക്ലാസ് വരെയുള്ള വിദ്യാഭ്യാസഘട്ടം എന്നത് മുൻതലമായ നിർദ്ദേശമാക്കി മാറ്റി. 1983-84 അക്കാദമികവർഷം 13 ഹൈസ്കൂളുകളിലും 8 ജൂനിയർ ടെക്നിക്കൽ സ്കൂളുകളിലും വൊക്കേഷണൽ ഹയർസെക്കണ്ടറി ആരംഭിച്ചു. തുടർന്ന് 1985-ൽ വൊക്കേഷണൽ ഹയർസെക്കണ്ടറി ഡയറക്ടറേറ്റിന്റെ പ്രവർത്തനത്തിന് തുടക്കം കുറിച്ചു. വിദ്യാഭ്യാസരംഗത്തെ സാമൂഹികനീതി ഉറപ്പാക്കാൻ 2007-2008 അക്കാദമികവർഷം കേരളത്തിൽ 'ഏകജാലകസംവിധാനം' ഏർപ്പെടുത്തി. കേരളത്തിലെ കുട്ടികളുടെ വിദ്യാഭ്യാസത്തിന് പ്രാധാന്യം നൽകിയതിന്റെ നിദർശനമാണ് സംസ്ഥാനത്ത് പന്ത്രണ്ടാം ക്ലാസുവരെയുള്ള വിദ്യാഭ്യാസം സൗജന്യമാക്കിയത്. പാവപ്പെട്ട കുടുംബങ്ങളിൽനിന്ന് വരുന്ന കുട്ടികൾക്ക് ഉച്ചഭക്ഷണവിതരണം, പഠനത്തിൽ മികവ് തെളിയിക്കുന്ന കുട്ടികൾക്ക് സ്കോളർഷിപ്പ് എന്നിവ വിദ്യാഭ്യാസത്തെ സാർവജനീനമാക്കിയ ഘടകങ്ങളാണ്.

പാഠ്യപദ്ധതി

1957 സെപ്റ്റംബറിൽ കേരളനിയമസഭ പാസ്സാക്കിയ കെ.ഇ.ആർ. പ്രകാരം വിദ്യാഭ്യാസ ഭരണനിർവ്വഹണത്തിലെ വ്യവസ്ഥകൾ ചിട്ടപ്പെടുത്തിയതിന്റെ ഭാഗമായി സ്കൂൾ പ്രവേശനപ്രായം അഞ്ചുവയസ്സായി നിജപ്പെടുത്തി. അതിനോടൊപ്പം ഒന്നു മുതൽ ആറുവരെ ക്ലാസുകൾക്കും ഒൻപതാം ക്ലാസിനും പുതിയ പാഠ്യപദ്ധതി രൂപപ്പെടുത്തി. 1962 ലും 1964 ലും സ്കൂൾ കരിക്കുലം പരിഷ്കരിച്ചതിന്റെ ഭാഗമായി സ്കൂൾ വിദ്യാഭ്യാസം എന്നത് പത്താം ക്ലാസായി നിജപ്പെടുത്തി. തുടർന്ന് 1970-1976 ലും 1982-1983 ലും പാഠ്യപദ്ധതി പരിഷ്കരിക്കുകയുണ്ടായി.

1994-1995 അക്കാദമികവർഷം മുതൽ കാസർകോഡ്, മലപ്പുറം, വയനാട് ജില്ലകളിലും 1997-1998 മുതൽ തിരുവനന്തപുരം, പാലക്കാട്, ഇടുക്കി ജില്ലകളിലും ഡി.പി.ഇ.പി. (പ്രാഥമിക വിദ്യാഭ്യാസപരിപാടി) പദ്ധതി നടപ്പിലാക്കി. ഈ പദ്ധതിയുടെ ഭാഗമായി പുതിയ പാഠ്യപുസ്തകങ്ങളും അധ്യാപകസഹായികളും വികസിപ്പിച്ചു. ഡി.പി.ഇ.പിയുടെ ഭാഗമായി പുതിയ പാഠ്യപുസ്തകം രൂപപ്പെടുത്തൽ, അധ്യാപകസഹായി വികസിപ്പിക്കൽ, അധ്യാപകപരിശീലനങ്ങൾ എന്നിവ നടപ്പിലാക്കി. അന്വേഷണാത്മകപഠനത്തിന് മുൻതൂക്കം നൽകിയും വിവിധതലങ്ങളിൽ നടന്ന സംവാദങ്ങളിലൂടെയും രൂപപ്പെട്ടതാണ് 'കേരളപാഠ്യപദ്ധതി ചട്ടക്കൂട് -2007'. കുട്ടികൾക്ക് തൊഴിൽപരിചയം ഉണ്ടാക്കുന്നതിലേക്കായി സ്കൂളുകളിൽ തൊഴിൽ വിദ്യാഭ്യാസം നടപ്പിലാക്കി. അതിന്റെ ഭാഗമായാണ് 1969-70 കളിൽ പ്രവൃത്തിപരിചയം പാഠ്യപദ്ധതിയുടെ ഭാഗമാക്കിയത്.

നിരന്തരമൂല്യനിർണ്ണയമെന്ന സങ്കേതം കേരളത്തിലെ ക്ലാസ്സ്മുറികളിൽ പരീക്ഷിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ കുട്ടികൾ ഒന്നടങ്കം അതിന് അനുകൂലമായി പ്രതികരിച്ചു. 2004 സെപ്റ്റംബറിൽ ഗ്രേഡിംഗ് സമ്പ്രദായം നടപ്പിലാക്കി. കൊഴിഞ്ഞുപോക്ക്

തടയാനും കുട്ടികളെ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കാനുമായി കേരളസർക്കാർ 1972-73 അക്കാദമികവർഷം മുതൽ ഓൾപ്രമോഷൻ സിസ്റ്റം നടപ്പിലാക്കി. കേന്ദ്ര സർക്കാറിന്റെ വിദ്യാഭ്യാസ അവകാശനിയമപ്രകാരം ഒന്നാം ക്ലാസ് മുതൽ എട്ടാം ക്ലാസ് വരെയുള്ള എലിമെന്ററി ഘട്ടത്തിൽ ഗുണമേന്മ ഉറപ്പാക്കി മുഴുവൻ കുട്ടികൾക്കും പ്രമോഷൻ നൽകണം എന്ന കേന്ദ്രനയമാണ് ഇപ്പോൾ കേരളത്തിൽ നിലനിൽക്കുന്നത്.

വിദ്യാഭ്യാസാവകാശനിയമത്തിന്റെ ഭാഗമായി സ്കൂൾ മാനേജ്മെന്റ് കമ്മിറ്റികളും സ്കൂൾ ജനാധിപത്യവേദിയായ അധ്യാപക-രക്ഷാകർത്തൃസമിതികളും രൂപപ്പെട്ടു. എസ്.സി.ഇ.ആർ.ടി സീമാറ്റ്, എസ്.ഐ.ഇ.ടി, ഡയറ്റ്, ബി.ആർ.സി. എന്നിവ പൊതു വിദ്യാഭ്യാസ സംവിധാനത്തെ ശക്തിപ്പെടുത്താൻ ആരംഭിച്ച അനുബന്ധസ്ഥാപനങ്ങളാണ്. പ്രൈമറിസ്കൂളുകൾ ഗ്രാമപഞ്ചായത്തുകൾക്കും ഹയർസെക്കണ്ടറിതലം വരെ ജില്ലാപഞ്ചായത്തുകൾക്കും മുനിസിപ്പൽ/കോർപ്പറേഷൻ പ്രദേശത്തെ എല്ലാ സ്കൂളുകളെയും മുനിസിപ്പാലിറ്റി/കോർപ്പറേഷനുകൾക്കും കൈമാറിയിട്ടുണ്ട്. വിദ്യാഭ്യാസരംഗത്തെ ഗുണമേന്മ മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിന് അധ്യാപകസംഘടനകൾ, അധ്യാപക-രക്ഷാകർത്തൃസമിതികൾ തദ്ദേശസ്വയംഭരണസ്ഥാപനങ്ങൾ എന്നിവയെല്ലാം അവരുടേതായ സംഭാവനകൾ നൽകിയിട്ടുണ്ട്.

3. പാഠ്യപദ്ധതിവികാസം - സാധ്യതകളും വെല്ലുവിളികളും

ബഹുമുഖബുദ്ധിക്കും വിമർശനാത്മകബോധത്തിനും പ്രാധാന്യം നൽകിയ കേരളപാഠ്യപദ്ധതി ചട്ടക്കൂട്-2007-ന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ പാഠപുസ്തകങ്ങളും അനുബന്ധപഠന ബോധനസാമഗ്രികളും പരിഷ്കരിക്കപ്പെട്ടു. നമ്മുടെ പാഠ്യപദ്ധതിയുടെ അടിസ്ഥാനാശയങ്ങളാണ് മതേതരത്വം, ജനാധിപത്യം, സമഭാവന, മാനവികബോധം തുടങ്ങിയവ.

സാധ്യതകൾ

വിദ്യാഭ്യാസകാര്യങ്ങളിൽ അതീവശ്രദ്ധ ചെലുത്തുന്നവരാണ് കേരളജനത എന്ന ചരിത്രവസ്തുത നിലനിൽക്കെ പൊതുവിദ്യാഭ്യാസം കൂടുതൽ ശക്തിപ്പെടുത്താനും ഗുണമേന്മാവിദ്യാഭ്യാസം എല്ലാവർക്കും പ്രാപ്യമാക്കാനുമുള്ള വലിയൊരു സാധ്യത നമ്മുടെ സംസ്ഥാനത്തുണ്ട്. അതിനായി ഭരണഘടനാനിലപാടുകൾക്കനുസൃതമായി പാഠ്യപദ്ധതി തയ്യാറാക്കണം. 1997-1998 ലെ പാഠ്യപദ്ധതി പരിഷ്കരണത്തിൽ മുൻകാലങ്ങളിൽ നിന്ന് വ്യത്യസ്തമായി പ്രകടമായ ചില മാറ്റങ്ങൾ വരുത്തിയിട്ടുണ്ട്. അതിന്റെ അടിസ്ഥാനകാഴ്ചപ്പാടുകൾ ഇന്നും പ്രസക്തമാണ്. അതിന്റെ തുടർച്ചയും വളർച്ചയുമാണ് കേരളപാഠ്യപദ്ധതി ചട്ടക്കൂട്-2007. ഇതിൽ അടങ്ങിയിട്ടുള്ള വസ്തുതകൾ കേരളപാഠ്യപദ്ധതിചട്ടക്കൂട്-2023 രൂപകല്പന ചെയ്യുമ്പോഴും ഒരു സാധ്യതയായി കേരളത്തിലെ അക്കാദമികസമൂഹത്തിന് മുനിലുണ്ട്. അത് മനസ്സിൽ കണ്ടുവേണം പുതിയ കാലത്തിന്റെ വെല്ലുവിളികൾ ഏറ്റെടുക്കേണ്ടത്.

അതിന് ചില കാര്യങ്ങൾ ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതുണ്ട്.

കുട്ടികൾക്ക് അറിവ് ആർജ്ജിക്കാൻ ഉതകുന്ന തരത്തിലുള്ള പഠനാനുഭവങ്ങൾ ഒരുക്കുക, വിദ്യാഭ്യാസം സാമൂഹികപ്രക്രിയയായി വളർത്തിയെടുക്കുക, കുട്ടികളുടെ എല്ലാ കഴിവുകളും വിലയിരുത്താൻ സാധിക്കുന്നതരത്തിൽ മൂല്യനിർണ്ണയം നടത്തുക. വിദ്യാഭ്യാസകാര്യങ്ങളിൽ ഇടപെടാനുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യം രക്ഷാകർത്താക്കൾക്കും സാമൂഹത്തിനും കൊടുക്കുക എന്നിവയ്ക്ക് പാഠ്യപദ്ധതിരൂപീകരണത്തിൽ പ്രാധാന്യം നൽകേണ്ടതുണ്ട്. ഇതിനോടൊപ്പം തന്നെ വൈജ്ഞാനികസമൂഹത്തിന് യോജിച്ചതും പ്രാദേശികസമ്പദ്ഘടനയെ ശക്തമാക്കുന്നതും പുതുതായ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതുമായ പാഠ്യപദ്ധതിയും പഠപുസ്തകങ്ങളും ബോധനരൂപങ്ങളും വികസിപ്പിച്ചെടുക്കേണ്ടതുണ്ട്.

വെല്ലുവിളികൾ

വിദ്യാഭ്യാസരംഗത്ത് നിരവധി വെല്ലുവിളികൾ നിലനിൽക്കുന്നുണ്ട്. ഇവയൊന്നും കാണാതെ പൊതുവിദ്യാഭ്യാസരംഗത്തെ പ്രശ്നങ്ങൾ മുറിച്ചു കടക്കാനാകില്ല. വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ വിമോചനദൗത്യം ജനമനസ്സുകളിൽ കുറഞ്ഞുവരുന്നത്, ആഗോളവൽക്കരണത്തിന്റെ സ്വാധീനം, മലയാളഭാഷയോട് കാണിക്കുന്ന വിരക്തി, പരീക്ഷകളോട് കാട്ടുന്ന അമിതമായ ആസക്തി തുടങ്ങിയവ മേല്പറഞ്ഞ വെല്ലുവിളികളിൽ ചിലതാണ്. മറ്റുചില പ്രവണതകളും ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതുണ്ട്. പുരോഗമന-ജനാധിപത്യ-നവോത്ഥാന ആശയങ്ങൾ തുറന്നിട്ട സമത്വദർശനത്തിന്റെയും സാഹോദര്യത്തിന്റെയും ആശയങ്ങളെ ഭാവിസമൂഹത്തിന്റെ സുദൃഢമായ സാമൂഹ്യവ്യവഹാരമായി പ്രയോഗവൽക്കരിക്കേണ്ടതുണ്ട്, സ്ഥലകാലങ്ങളെ തിരിച്ചറിയാനും അറിവിനെ വിശകലനം ചെയ്യാനും സന്ദർഭത്തിനനുസരിച്ച് പുതിയ അറിവാക്കിമാറ്റാനും ഉള്ള കഴിവ് വിദ്യാഭ്യാസത്തിലൂടെ നേടിയെടുത്താൽ മാത്രമേ വിജ്ഞാനസമൂഹത്തിൽ അതിജീവിക്കാൻ കഴിയൂ. വിദ്യാഭ്യാസകാലത്തു തന്നെ തൊഴിലിന്റെ മഹത്വത്തെക്കുറിച്ചും തൊഴിൽ നൈപുണി വികാസത്തെക്കുറിച്ചും കുട്ടികളിൽ അവബോധം വരുത്തണം. കേവലമായ വിഷയപഠനത്തിനപ്പുറം അന്തർവൈജ്ഞാനിക സമീപനരീതി സ്കൂൾ ക്ലാസ്സുകളിൽ ലഭ്യമാക്കുന്നതിനുള്ള നടപടികൾ സ്വീകരിക്കാവുന്നതാണ്.

സാംസ്കാരികപ്രവർത്തനം കൂടിയായ വിദ്യാഭ്യാസം മാതൃഭാഷയിൽ ആയിരിക്കുന്നതാണ് ഉത്തമം. ജീവിതപരിസരത്തെ ആർജ്ജിത അറിവുമായി ബന്ധപ്പെടുത്താനും വിശകലനം ചെയ്യാനും മാതൃഭാഷയാണ് പരമപ്രധാനം. മാതൃഭാഷയിലൂടെ അല്ലാതെയുള്ള ബോധനത്തിന് കുട്ടികളെ നിർബന്ധിക്കരുത്. നിയമം, പരിസ്ഥിതി, മാലിന്യനിർമ്മാർജ്ജനം, ദുരന്തനിവാരണം തുടങ്ങിയ വിഷയങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചുള്ള അവബോധം കുട്ടികളിൽ ജനിപ്പിക്കുന്ന രീതിയിലുള്ള പഠനങ്ങൾ ആവശ്യമാണ്. മതനിരപേക്ഷമായ സാംസ്കാരികാന്തരീക്ഷം വളർത്തുന്നതിൽ പൊതുവിദ്യാലയങ്ങൾക്ക്

നിർണ്ണായകമായ പങ്ക് വഹിക്കാനുണ്ട്.

മേല്പറഞ്ഞ വസ്തുതകളെല്ലാം ഫലപ്രാപ്തിയിൽ എത്തിക്കണമെങ്കിൽ ജനങ്ങളുടെ വിശ്വാസ്യത നേടുന്ന തരത്തിൽ ഗുണമേന്മയും തുല്യതയും ഉറപ്പാക്കുന്ന വിദ്യാഭ്യാസങ്ങളായി നമ്മുടെ സ്കൂളുകളും നിരന്തരം നവീകരിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരിക്കണം. കുട്ടികൾക്കുണ്ടാകുന്ന പഠനപ്രയാസങ്ങൾ കണ്ടെത്താനും പരിഹാരം കണ്ടെത്താനുമുള്ള അന്വേഷണബുദ്ധിയെ ഫലപ്രദമായി ഉപയോഗപ്പെടുത്താനുള്ള സന്നദ്ധത അധ്യാപകരിൽ വളർത്തിക്കൊണ്ടു വരേണ്ടതുണ്ട്.

4 ദാർശനികാടിത്തറ

നമ്മുടെ വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ ദാർശനികാത്തറയെ തത്ത്വശാസ്ത്രവും മനശാസ്ത്രവും സാമൂഹ്യശാസ്ത്രവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ദർശനങ്ങളെ ഇഴചേർത്താണ് സമീപിക്കേണ്ടത്. അത് ഭരണഘടനയുടെ അന്തഃസത്തയ്ക്ക് ചേരുന്നതുമായിരിക്കണം. കുട്ടി ജീവിക്കുന്ന ജൈവികവും സാമൂഹികവുമായ പരിസരങ്ങൾ ഉയർത്തുന്ന ആവശ്യകതയുടെ ഭാഗമായ ഒരു ബൗദ്ധിക പ്രക്രിയയായിട്ടാണ് വിദ്യാഭ്യാസത്തെ കാണേണ്ടത്. ഈ ബൗദ്ധിക പ്രക്രിയയിലൂടെ സമൂഹത്തിൽ നിന്നും പരിസരത്തിൽനിന്നും കിട്ടുന്ന ചോദ്യങ്ങളെ അറിവുകളാക്കി മാറ്റാവുന്നതാണ്.

കളിമാത്രമാണ് മനുഷ്യന്റെ കുട്ടിക്കാലത്തുള്ള വികസനത്തിന്റെ ഉയർന്ന പ്രകടനരൂപമെന്നും അതുമാത്രമാണ് കുട്ടിയുടെ ആത്മാവിൽ ഉള്ളതിനെ സ്വതന്ത്രമായി പ്രകടിപ്പിക്കുന്നതെന്നും 'On the Education of Man' എന്ന പുസ്തകത്തിൽ പ്രസിദ്ധ വിദ്യാഭ്യാസചിന്തകൻ ഫ്രെഡറിക് വില്യംസ് അഗസ്റ്റ് ഫ്രോബൽ വ്യക്തമാക്കുന്നുണ്ട്. ജനാധിപത്യം, തുല്യത, സ്വാതന്ത്ര്യം തുടങ്ങിയവയാണ് പൊതുനമ്മുക്ക് അനിവാര്യമെന്ന് പ്രസിദ്ധ വിദ്യാഭ്യാസ ചിന്തകനും എഴുത്തുകാരനുമായ ജീൻ ജാക്യൂസ് റൂസ്സോ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു. എല്ലാ കുട്ടികളും സ്വാഭാവികമായും നല്ലവരാണെന്നും അവർക്കു പരിസരങ്ങളിലൂടെ കിട്ടുന്ന അനുഭവങ്ങളാണ് അവരെ മോശക്കാരാക്കുന്നതെന്നും അദ്ദേഹം തുടർന്ന് വിലയിരുത്തുന്നു. ഒരു ജനാധിപ്യസമൂഹത്തിന്റെ സൃഷ്ടിക്ക് ഉതകുന്നതാകണം വിദ്യാഭ്യാസം എന്നതായിരുന്നു വിഖ്യാത അമേരിക്കൻചിന്തകൻ ജോൺ ഡ്യൂയിയുടെ അഭിപ്രായം.

വിദ്യാഭ്യാസത്തെക്കുറിച്ചുള്ള സ്വതന്ത്രചിന്തകൾ വളർന്നുവരുന്നതിന്റെ ഭാഗമായി രൂപപ്പെട്ട മാനവികതാവാദം മനുഷ്യരുടെ സ്വാതന്ത്ര്യത്തിനും സ്വയംഭരണത്തിനും പുരോഗതിക്കും ക്ഷേമത്തിനും വേണ്ടി നിലനിൽക്കുന്നു. മനുഷ്യവ്യക്തിത്വത്തിലും പുരോഗതിയിലും പരിവർത്തനത്തിലും അടിത്തറയായി നിൽക്കുന്നത് വിദ്യാഭ്യാസമാണെന്ന് പുരോഗമനവാദം ചൂണ്ടിക്കാട്ടുന്നു. വ്യക്തികളുടെ ബൗദ്ധിയും, തൊഴിൽ ആഭിമുഖ്യവും, കഴിവും വികസിപ്പിക്കുന്നതോടൊപ്പം വ്യക്തിയുടെയും സമൂഹത്തിന്റെയും

മുന്നോട്ടുള്ള പോക്കിൽ താല്പര്യവും അഭിനിവേശവും വളർത്തുവാനും വികസിപ്പിക്കാനും ഉതകുന്ന വിദ്യാഭ്യാസമാണ് രാഷ്ട്രപിതാവ് മഹാത്മാഗാന്ധി നിർദ്ദേശിച്ചത്. “മോചനമരുളുന്നതെന്താണോ അതാണ് വിദ്യാഭ്യാസം” എന്ന് മഹാത്മജി ഉദ്ഘോഷണം ചെയ്തു. മനുഷ്യരും പ്രകൃതിയും വിദ്യാഭ്യാസവും തമ്മിലുള്ള പരസ്പരബന്ധത്തിലൂടെ വ്യക്തികളുടെ ശാരീരികവും മാനസികവും ആത്മീയവുമായ വികാസം സാധിക്കുമെന്ന ആശയത്തിനാണ് ബഹുമുഖപ്രതിഭയായ രബീന്ദ്രനാഥ ടാഗോർ ഊന്നൽ നൽകിയത്. ശരിയായ വിദ്യാഭ്യാസം വഴി സമൂഹപരിവർത്തനം സാധിക്കുമെന്നും വിദ്യാഭ്യാസമെന്നത് വ്യക്തിയിൽ അന്തർലീനമായ കഴിവുകളുടെ വികാസമാണെന്നും സ്വാമിവിവേകാനന്ദൻ അഭിപ്രായപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്.

“അറിവ് മുൻകൂട്ടി നിർമ്മിക്കപ്പെട്ട രൂപത്തിൽ പുറമേനിന്ന് നമ്മുടെ അടുത്തേക്ക് വരികയല്ല ചെയ്യുന്നത്. നാം ജന്മനാ അറിവുമായി ജനിക്കുകയുമല്ല, അറിവ് നാം സൃഷ്ടിക്കണം” എന്നാണ് ജ്ഞാനനിർമ്മിതിവാദത്തിന്റെ ഉപജ്ഞാതാവായ ഷോൺ പിയാഷെയുടെ ദർശനം. മുതിർന്നവരുടെയും മറ്റുള്ളവരുടെയും ഇടപെടലിലൂടെയാണ് കുട്ടി പ്രവർത്തനങ്ങൾ ഏറ്റെടുക്കുന്നതെന്നും വൈജ്ഞാനിക വികാസം സംഭവിക്കുന്നത് സാമൂഹികമായ ഇടപെടലുകളിലൂടെയാണെന്നുമാണ് റഷ്യൻ ചിന്തകനായ ലേവ് സെമിയോക്കോവിച്ച് വിഗോഡ്സ്കിയുടെ അഭിപ്രായം.

‘ചെയ്തുപഠിക്കുക’ എന്നത് പ്രാമുഖ്യം നൽകിയ മരിയ മോണ്ടിസോറി, പ്രോജക്ട് രീതിക്ക് പ്രാധാന്യം നൽകിയ വില്യംഹെറാൾഡ് കിൽപാട്രിക്, പഠനം ആനന്ദകരമാകണമെന്നും കുട്ടിക്കാലത്ത് അത്തരം പഠനം നിഷേധിച്ചാൽ അത് മാനസിക അസുഖങ്ങൾക്ക് ഇടനൽകുമെന്നും അഭിപ്രായപ്പെട്ട എ.എസ് നെയിൽ, കണ്ടെത്തൽ പഠനത്തിന് പ്രാമുഖ്യം നൽകിയ ജെറോം ബ്രൂണർ എന്നിവരുടെ ചിന്തകളും പഠന-ബോധനത്തെക്കുറിച്ച് ദാർശനിക നിലപാട് എടുക്കുമ്പോൾ പരിഗണിക്കേണ്ടതാണ്. വിദ്യാഭ്യാസമെന്നാൽ പരിശീലനമല്ല, എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ വിദ്യാഭ്യാസത്തിൽ ചിന്തയും ചിന്താപ്രക്രിയകൾക്കും നിർണ്ണായക സ്ഥാനമുണ്ടെന്നും കാര്യകാരണബന്ധം വളരെ പ്രധാനപ്പെട്ടതാണെന്നും പ്രഖ്യാത ജർമ്മൻ ചിന്തകൻ ഇമ്മാനുവൽകാന്റ് വാദിക്കുന്നു. പുതിയകാലത്ത് കായികമായ കടന്നാക്രമണങ്ങൾക്കുപകരം മാനസികതലത്തിലൂടെയാകും അധീശശക്തികൾ തങ്ങളുടെ ആധിപത്യം ഉറപ്പാക്കുകയെന്നു ഇറ്റാലിയൻ മാർക്സിസ്റ്റ് ചിന്തകനായ അന്റോണിയോ ഗ്രാംഷിയുടെ നിരീക്ഷണം ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതാണ്. ബെൽ ഹൂക്ക്സ് എന്ന വിദ്യാഭ്യാസപ്രവർത്തകൻ ലിംഗനീതി, ലിംഗസമത്വം തുടങ്ങിയവയെല്ലാം വിമർശനാത്മക വിദ്യാഭ്യാസചിന്തയുടെ ഭാഗമാക്കി മാറ്റി. വിമർശനാത്മക ബോധനശാസ്ത്രം എന്നത് ഒരു ക്ലാസ് മുറിയിൽ പഠനരീതിയായി മാത്രം പരിമിതപ്പെടുത്താൻ കഴിയില്ലായെന്നും അത് അനീതികളും അസമത്വങ്ങളും

നിറഞ്ഞ ബാഹ്യലോകത്തേക്ക് കൂടി വ്യാപിക്കുന്ന പൊതുനിലപാട് ആണെന്നും വിദ്യാഭ്യാസ ചിന്തകനായ ഹെൻറിഗിറോ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു.

ഓരോ കുട്ടിയിലും അന്തർലീനമായിട്ടുള്ള കഴിവുകളുടെ വികാസമാകണം വിദ്യാഭ്യാസഘട്ടത്തിൽ നടക്കേണ്ടതെന്ന് അമേരിക്കൻ മനഃശാസ്ത്രജ്ഞനായ ഹോവേഡ് ഗാർഡനർ സിദ്ധാന്തിക്കുന്നു. അദ്ദേഹം മുന്നോട്ടുവെച്ച 'ബഹുമുഖബുദ്ധി' സിദ്ധാന്തങ്ങളും പരിഗണനാഹമാണ്. മേൽസൂചിപ്പിച്ച വിദ്യാഭ്യാസചിന്തകരുടെ അഭിപ്രായങ്ങളിൽ നിന്നും സമൂഹത്തിൽ വന്ന മാറ്റങ്ങൾക്കനുസരിച്ച് പുരോഗമന വിദ്യാഭ്യാസദർശനങ്ങൾ എങ്ങനെ ഉരുത്തിരിഞ്ഞുവന്നുവെന്നത് വ്യക്തമാണ്. അതുകൊണ്ടുതന്നെ 'കേരളപാഠ്യപദ്ധതി ചട്ടക്കൂട് 2023' മേൽപ്പറഞ്ഞ ദാർശനികാടിത്തറയിൽ നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതാണ്. അതിനെ സംബന്ധിച്ച പ്രധാന നിർദ്ദേശങ്ങൾ ചുവടെ ചേർക്കുന്നു.

1. വിമർശനാത്മക ചിന്തയെ പരിപോഷിപ്പിക്കുന്നതും സമൂഹത്തിലെ വൈവിധ്യങ്ങൾ ഉൾക്കൊള്ളാനും വൈരുദ്ധ്യങ്ങളെ തിരിച്ചറിയാനും അസമത്വങ്ങൾക്കും അനീതികൾക്കും മെതിരെ നിലപാടെടുക്കാനും ഉതകുന്നതുമായിരിക്കണം വിദ്യാഭ്യാസം.
2. മാനവികതാവാദം, സാമൂഹ്യജ്ഞാനനിർമ്മിതിവാദം എന്നിവയുടെ വിശാലപ്രതലത്തിലാകും പാഠ്യപദ്ധതി വികസനം നടക്കുക. ഭാഷാസമഗ്രതാദർശനം, ഉദ്ഗ്രഥിതസമീപനം എന്നിവ പഠനത്തെ സംബന്ധിച്ച നിലപാടെടുക്കുമ്പോൾ പരിഗണിക്കപ്പെടണം.
3. ദളിതരുടെയും ആദിവാസികളുടെയും പിന്നാക്ക വിഭാഗക്കാരുടെയും പെൺകുട്ടികളുടെയും അനുഭവങ്ങൾ സ്കൂളിൽ പരിമിതമായെ ചർച്ചചെയ്യുന്നുള്ളൂ. അതിനാൽ എല്ലാവർക്കും അവരവരുടെ പ്രശ്നങ്ങൾ അവതരിപ്പിക്കാൻ അവസരം ഒരുക്കേണ്ടത് അതിപ്രധാനമാണ്.
4. ജീവരാശിയുടെ നിലനിൽപ്പിനെതന്നെ ബാധിക്കുന്നവിധം കാലാവസ്ഥയിലുണ്ടാകുന്ന വ്യതിയാനങ്ങളും ആഗോളതാപനവും ഗൗരവത്തോടെകാണുകയും അതിന്റെ തീക്ഷ്ണതകുറക്കാനുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ ഇടപെടാനുള്ള മനോഭാവവും നിലപാടുകളും വിദ്യാഭ്യാസ ദർശനങ്ങളുടെ ഭാഗമാക്കുകയും വേണം.
5. മാനവസമൂഹം വികസിപ്പിക്കുന്ന എല്ലാവിധ സാങ്കേതികവിദ്യകളും സാങ്കേതിക സംവിധാനങ്ങളും മുഴുവൻ കുട്ടികൾക്കും കിട്ടണം.
6. സാമൂഹികജ്ഞാനനിർമ്മിതിവാദം, സമഗ്രപുരോഗതി, വിമോചനത്തിനുള്ള ഉപാധി, ആന്തരിക ചോദനകളുടെ വികാസം തുടങ്ങിയവ വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ പ്രധാനലക്ഷ്യങ്ങളായിരിക്കണം.

5. കേരളവും സ്കൂൾ വിദ്യാഭ്യാസ ലക്ഷ്യങ്ങളും
 സാക്ഷരതയിൽ മുന്നിട്ടു നിൽക്കുന്ന സംസ്ഥാനമാണ് നമ്മുടെത്. നാം ഇന്നേവരെ കൈവരിച്ചിട്ടുള്ള നേട്ടങ്ങൾ സംരക്ഷിക്കാനും

പരിമിതികളെ തരണം ചെയ്യാനും ഉതകുന്ന തരത്തിലുള്ള സമഗ്രമായ സ്കൂൾവിദ്യാഭ്യാസസംവിധാനമാണ് ഇനിയുണ്ടാകേണ്ടത്. മാനവികത ലക്ഷ്യം വെച്ചുകൊണ്ട് പരസ്പരസഹകരണത്തോടെ ലിംഗനീതി, ലിംഗസമത്വം എന്നിവ ഉറപ്പാക്കേണ്ടതുണ്ട്. ഭരണഘടനയോട് പ്രതിബദ്ധതയും ശാസ്ത്രാവബോധവും ചരിത്രബോധവുമുള്ള ഒരു തലമുറ വളർന്നുവരുന്നതിന് മുഖ്യപരിഗണന നൽകണം. അതിനായി സാമൂഹ്യനീതി, സുസ്ഥിരവികസനം, വ്യക്തിവികാസം, സാർവ്വത്രികവിദ്യാഭ്യാസം, സംസ്കാരികബോധം, സാങ്കേതികവും വൈജ്ഞാനികവുമായ മേഖലകളെ ഉത്തേജിപ്പിക്കൽ, വിമർശനാത്മകചിന്ത വളർത്തൽ, തൊഴിൽ നൈപുണിവികാസം കൈവരിക്കൽ, പ്രതിസന്ധികളെ തരണംചെയ്യുന്നതിനും, അതിജീവനശേഷി കൈവരിക്കൽ, ജ്ഞാനസമൂഹസൃഷ്ടി, നവകേരള സൃഷ്ടി തുടങ്ങിയവ നമ്മുടെ സ്കൂൾവിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ പ്രധാന ലക്ഷ്യങ്ങളായിരിക്കണം.

വെള്ളപ്പൊക്കം, വരൾച്ച തുടങ്ങിയ പ്രകൃതിദുരന്തങ്ങളെ നേരിടാൻ തക്കതായ മനോധൈര്യം ജനിപ്പിക്കുന്നതും അവയുടെ നിവാരണമാർഗങ്ങളെ സംബന്ധിച്ച അവബോധം നൽകുന്നതുമായ വസ്തുതകൾ പകർന്നു നൽകുന്ന അറിവ് പാഠ്യപദ്ധതിയിൽ ഉൾപ്പെടുത്തണം. അതിനായി ഇതേവരെ നേടിയെടുത്തിട്ടുള്ള അറിവിനെ പരിസരവുമായി ബന്ധിപ്പിച്ച് പുതിയ അറിവ് ഉല്പാദിപ്പിക്കേണ്ടതുണ്ട്. കേരളജനതയെ ആശയപരമായും ക്രിയാത്മകമായും സജ്ജരാക്കുന്നതിന് ഗുണപരമായ സംഭാവനകൾ നൽകുവാൻ ഉതകുന്നതരത്തിലുള്ള വിദ്യാഭ്യാസരീതിയാണ് പാഠ്യപദ്ധതിയിൽ പ്രാധാന്യം കൊടുക്കേണ്ടത്.

6. പാഠ്യപദ്ധതി സമീപനം

അറിവിന്റെ തലം വികസിക്കുന്നതിനനുസരിച്ച് പഠനസമീപനങ്ങളിലും മാറ്റങ്ങൾ അനിവാര്യമാണ്. ഈ മാറ്റങ്ങൾ ക്ലാസ് മുറി, പഠനപ്രവർത്തനങ്ങൾ, പഠനമാധ്യമം, അദ്ധ്യാപകരുടെ പങ്ക്, ഗൃഹപാഠം, സഹായകസാമഗ്രികൾ, വിലയിരുത്തൽരീതി, പാഠപുസ്തകം തുടങ്ങി അറിവുനിർമ്മാണത്തിന് സഹായകമായി വർത്തിക്കേണ്ട എല്ലാ ഉപാധികളിലും ഇത് പ്രതിഫലിക്കണം. സാങ്കേതികവിദ്യയുടെ വളർച്ച നൽകുന്ന പുതിയ സൗകര്യങ്ങളും സാധ്യതകളും വിദ്യാഭ്യാസത്തിൽ പ്രയോജനപ്പെടുത്തേണ്ടതാണ്.

പഠനബോധനസമീപനം

അദ്ധ്യാപകർ നടത്തുന്ന ബോധനപ്രക്രിയകളുടെ ഭാഗമായാണ് കുട്ടികൾ പഠനപ്രക്രിയകൾ ഫലപ്രദമായി നടത്തുക. പഠിതാക്കളെ പ്രചോദിപ്പിക്കുക, അവർക്കു മുന്നിൽ പഠനപ്രശ്നം അവതരിപ്പിക്കുക, അവരുടെ പ്രകടനങ്ങൾ നിരീക്ഷിച്ച്, വിലയിരുത്തി പ്രോത്സാഹനവും നിർദ്ദേശങ്ങളും നൽകുന്നതോടൊപ്പം പഠനസാമഗ്രികളും നൽകുക തുടങ്ങിയവയാണ് ബോധനപ്രക്രിയകൾ.

ബോധനശാസ്ത്രപരിഗണനകൾ

കണ്ടെത്തൽപഠനം, സംവാദാത്മകപഠനം, സഹവർത്തിതപഠനം,

ജീവിതവുമായി ബന്ധപ്പെടുത്തിയുള്ള പഠനം തുടങ്ങിയവ ബോധനശാസ്ത്രപരിഗണനകളിൽ വരണം. ആധുനിക സാങ്കേതികവിദ്യയുടെ സാധ്യതകൾ ബോധനരീതികളിൽ പ്രതിഫലിക്കണം. ആത്മപ്രകാശനത്തിനും സർഗാത്മകാവിഷ്കാരത്തിനും സവിശേഷമായ കഴിവുകളുടെ വികാസത്തിനും സൗകര്യമുള്ളതായിരിക്കണം എല്ലാ വിഷയങ്ങളുടെയും വിനിമയപ്രക്രിയ.

സഹവർത്തിത്വത്തിന്റെ പ്രാധാന്യം

സാമാന്യാശയങ്ങളെ ശാസ്ത്രീയാശയങ്ങളാക്കി മാറ്റൽ എന്ന തരത്തിൽ നടക്കേണ്ടതാണ് അറിവുനിർമ്മാണം. ഇതിന് പല അറിവുനിലകളിലുള്ള കുട്ടികളുടെ കുട്ടായ്മയും ഒരു പൊതു ഉദ്ദേശത്തിനുവേണ്ടി കുട്ടായ്മയിലെ അംഗങ്ങൾ തമ്മിലുള്ള കൊടുക്കൽവാങ്ങലുകളും സംവാദങ്ങളും നടക്കണം. പഠനപ്രവർത്തനങ്ങളുടെ ആസൂത്രണസമയത്ത് അധ്യാപകർ ശാസ്ത്രീയമായി തയ്യാറാക്കുന്ന 'ടീച്ചേഴ്സ് വേർഷനുകൾ' പഠനം വിജയപ്രദമാക്കാൻ സഹായിക്കുന്ന ശരിമാതൃകകളിൽ പ്രധാനപ്പെട്ടതാണ്. അറിവുനിർമ്മാണ പ്രക്രിയയിൽ കുട്ടികൾക്ക് സംഭവിക്കുന്ന തടസ്സങ്ങൾ തിരിച്ചറിഞ്ഞ് അധ്യാപകർ നൽകുന്ന 'മടക്കധാരണ' കളും അറിവുനിർമ്മാണം പൂർത്തിയാക്കുന്നതിന് സഹായകരമാണ്.

തീമുകളും പഠനപ്രവർത്തനങ്ങളും

സമൂഹം ഇപ്പോൾ നേരിടുന്നതും ഭാവിയിൽ നേരിടാൻ പോകുന്നതുമായ പ്രശ്നങ്ങൾ ഉൾച്ചേർന്ന ആശയങ്ങളും ഉപാശയങ്ങളുമാണ് പഠനപ്രവർത്തനങ്ങൾക്ക് മുന്നോടിയായി തെരഞ്ഞെടുക്കേണ്ടത്. അത്തരം പഠനങ്ങളിലൂടെ ഭാവിസമൂഹനിർമ്മിതിയിൽ ഫലപ്രദമായും ശാസ്ത്രീയമായും ഇടപെടാൻ കഴിയുന്നവരായി വിദ്യാർത്ഥികൾ മാറണം. സാമൂഹ്യപ്രതിബദ്ധതയും വിമർശനാവബോധവുമുള്ള തലമുറ രൂപപ്പെടാൻ ലക്ഷ്യമിടുന്ന വിദ്യാഭ്യാസത്തിൽ ഇന്നലെയുടെ വസ്തുനിഷ്ഠമായ വിലയിരുത്തലും ഇന്നിന്റെ ശാസ്ത്രീയമായ വ്യാഖ്യാനവും വളരെ പ്രധാനപ്പെട്ടതാണ്. താൻ ജീവിക്കുന്ന സമൂഹത്തിൽ നിലനിൽക്കുന്ന അവസ്ഥയിൽ മാറ്റം വരുത്താൻ പര്യാപ്തമായ ഇടപെടലുകൾ നടത്താൻ കഴിയുന്ന തലത്തിലേക്ക് അറിവുനിർമ്മാണതലം വികസിക്കണം. കുട്ടിയിൽ സമഗ്രമായ മാറ്റം ഉണ്ടാക്കുക എന്നതാണ് അറിവുനിർമ്മാണരീതിയിലുള്ള പഠനം ലക്ഷ്യമിടുന്നത്.

പഠനമാധ്യമം

ജീവിതവ്യവഹാരത്തിലെ വൈജ്ഞാനികവും ആശയപരവും അനുഭവപരവും സർഗാത്മകവുമായ തലങ്ങൾ പ്രകടിപ്പിക്കപ്പെടുന്നത് ഭാഷയിലൂടെയാണ്. പഠനമാധ്യമമായി നിർബന്ധമായും മാതൃഭാഷ തന്നെ സ്വീകരിക്കേണ്ടതാണ്. ഇന്ത്യയിലെയും ലോകത്തിലെയും വിദ്യാഭ്യാസവിചക്ഷണരും ദാർശനികരും അധ്യയനഭാഷയായി മാതൃഭാഷ സ്വീകരിക്കണമെന്നാണ് അഭിപ്രായപ്പെടുന്നത്. "വൈദേശികമായ ഒരു

അധ്യയനഭാഷ കുട്ടികളുടെമേൽ അനർഹമായ ഭാരം ചുമത്തുന്നതും അവരെ സ്വന്തം വീട്ടിൽ നിന്നും ഒറ്റപ്പെടുത്തുന്നതും ആകയാൽ അത് സർവപ്രധാനമായ ഒരു ദേശീയദുരന്തമായി കണക്കാക്കുന്നതായും” എം.കെ.ഗാന്ധി ‘To the Students’ എന്ന ഗ്രന്ഥത്തിൽ അഭിപ്രായപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്.

പ്രവർത്തനാധിഷ്ഠിതമായും അന്വേഷണാത്മകമായും നടക്കുന്ന അറിവുനിർമ്മാണപ്രക്രിയയിൽ സജീവമായി പങ്കെടുക്കാൻ കഴിയണമെങ്കിൽ അധ്യയനമായും മാതൃഭാഷ തന്നെയായിരിക്കുന്നതാണ് ഉത്തമം. പഠനത്തിൽ പ്രധാനമായി കണക്കാക്കേണ്ടത് മനസ്സിനെ വൈകാരികമായി സ്പർശിക്കുന്ന കൊടുക്കൽവാങ്ങലുകളും അനുഭവങ്ങളും പ്രതികരണങ്ങളും വിമർശനാത്മക വിലയിരുത്തലുകളുമാണ്.

അധ്യാപകരുടെ റോൾ

ക്ലാസ് മുറിയിൽ പഠനം നല്ലതുപോലെ നടക്കണമെങ്കിൽ അധ്യാപകരുടെ തയ്യാറെടുപ്പും പ്രവർത്തനവും നിർണ്ണായകമാണ്. അധ്യാപകരുടെ പ്രധാനദൗത്യം ഓരോ കുട്ടിയും ലക്ഷ്യത്തിലെത്തുന്നു എന്നത് ഉറപ്പാക്കുന്ന മെന്ററായും പ്രശ്നപരിഹാരകനായും പ്രവർത്തിക്കലാണ്. അതിനോടൊപ്പം തന്നെ സഹവർത്തിത്വപഠനം ഉറപ്പാക്കുന്നതിനായി കുട്ടികൾക്കൊപ്പം ചേർന്നു പ്രവർത്തിക്കുന്ന സഹപഠിതാവിന്റെ റോൾ കൂടി വഹിക്കണം. കുട്ടികളുടെ ചെറിയ മികവുകൾക്കുപോലും അഭിനന്ദനങ്ങൾ നൽകിയും മാർഗ്ഗനിർദ്ദേശങ്ങൾ കൊടുത്തും ദൈനംദിന പ്രവർത്തനങ്ങൾ നടത്തുന്ന പ്രോഫഷണലുകളായി അധ്യാപകർ ഉയർന്നുവരണം.

പഠനബോധനപ്രവർത്തനങ്ങളുടെ മികവിനായുള്ള മറ്റ് നിർദ്ദേശങ്ങൾ

ക്ലാസ് മുറിയിൽ മികച്ച അധ്യാപനം കാഴ്ചവയ്ക്കുന്നതിലേക്കായി മതിയായ ഭൗതിക സൗകര്യങ്ങളും സംവിധാനങ്ങളും ഉണ്ടാകണം. ക്ലാസ്സിൽ ജനാധിപത്യരീതിയും അന്തരീക്ഷവും നിലനിർത്താൻ പൊതുനിയമങ്ങളും വ്യവസ്ഥകളും അധ്യാപകരും കുട്ടികളും ചർച്ചചെയ്ത് രൂപപ്പെടുത്തണം. കുട്ടികളുടെ അറിവുനിർമ്മാണം, സംവാദം, വിലയിരുത്തൽ തുടങ്ങിയ പ്രക്രിയകൾ ഫലപ്രദമാകണമെങ്കിൽ പഠനമായും കുട്ടികളുടെ മാതൃഭാഷതന്നെയായിരിക്കണം. വിവരവിനിമയ സാങ്കേതികവിദ്യയുടെ സാധ്യതകൾ പരമാവധി പ്രയോജനപ്പെടുത്താൻ കഴിയും വിധം പഠനോപകരണങ്ങളും വിനിമയസംവിധാനങ്ങളും സജ്ജീകരിക്കണം. പഠാപുസ്തകങ്ങളുടെയും മറ്റ് അധികപഠനസാമഗ്രികളുടെയും ഉള്ളടക്കവും സ്വഭാവവും അറിവു നിർമ്മാണത്തെയും സ്വയം വിലയിരുത്തി മെച്ചപ്പെടുത്തലിനെയും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കു നതാകണം.

പഠനബോധനസാമഗ്രികൾ

കുട്ടികളിൽ സർഗാത്മകവും വിശകലനാത്മകവും വിമർശനാത്മകവുമായ ചിന്ത ഉണർത്തുന്നതിനുള്ള വിവിധ സാമഗ്രികളിൽ ഒന്നുമാത്രമാണ്

പാഠപുസ്തകം. അതിനുപുറമെ അനുബന്ധവായനകൾ, സമൂഹവുമായുള്ള ഇടപെടലുകൾ, മാധ്യമങ്ങളിലൂടെ ലഭിക്കുന്ന അനുഭവങ്ങൾ എന്നിങ്ങനെ വിവിധ മാർഗ്ഗങ്ങളിലൂടെയാണ് അറിവിന്റെ വികാസം നടക്കുന്നത്. വിവിധ റഫറൻസ് പുസ്തകങ്ങൾ, വിവരസാങ്കേതികവിദ്യയുടെ നൂതനസാധ്യതകൾ, പ്രാദേശിക വിഭവങ്ങൾ, ബോധപൂർവ്വം വികസിപ്പിച്ച വിദ്യാലയപരിസരം തുടങ്ങിയവയെല്ലാം പഠനസാമഗ്രികളായി ഉപയോഗപ്പെടുത്താം.

വിവരസാങ്കേതികരംഗത്തും മറ്റും ലോകം അതിവേഗം പുരോഗതി പ്രാപിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന കാലഘട്ടത്തിൽ നമ്മുടെ പഠനാത്മരീക്ഷം കൂടുതൽ വിപുലപ്പെടുത്തേണ്ടതുണ്ട്. ശാസ്ത്രത്തിന്റെ നൂതനപ്രവണതകളുമായും, സാമൂഹ്യരംഗത്തെ അനുദിനസംഭവവികാസങ്ങളുമായും സംവദിക്കാനുള്ള അവസരം കിട്ടേണ്ടതുണ്ട്. ഡിജിറ്റൽ മേഖലയിൽ അനന്തമായ സാധ്യതകൾ ഉള്ള ഈ കാലഘട്ടത്തിൽ അതിന് അനുയോജ്യമായ പഠനസാമഗ്രികൾക്കാണ് പ്രാധാന്യം കൊടുക്കേണ്ടത്.

തുല്യതയും സാമൂഹ്യനീതിയും ഉറപ്പാക്കുന്നതിൽ ജാഗ്രത പുലർത്തുന്നതായിരിക്കണം പാഠപുസ്തകങ്ങൾ. അന്വേഷണാത്മകപഠനത്തിനായി വിവരസാങ്കേതികവിദ്യ ഉപയോഗിക്കാനുള്ള അവസരം ചെറിയ ക്ലാസ്സുമുതലേ കുട്ടികൾക്ക് കിട്ടേണ്ടതാണ്. അങ്ങനെ കിട്ടിയാൽ സാങ്കേതികവിദ്യയിലുള്ള വൈദഗ്ദ്ധ്യം പ്രത്യേക പരിശീലനം ഇല്ലാതെ തന്നെ കുട്ടിയിൽ വളർത്താൻ സാധിക്കും.

കുട്ടികൾക്കുള്ള പഠനസാമഗ്രികൾ പോലെതന്നെ പ്രധാനമാണ് അദ്ധ്യാപകർക്കും രക്ഷിതാക്കൾക്കുമുള്ള സഹായകസാമഗ്രികൾ. പഠനസാമഗ്രികളുടെ ഗുണമേന്മ ഉറപ്പുവരുത്തുന്നതിന് റഫറൻസ് പുസ്തകം, പ്രവർത്തനപുസ്തകം എന്ന രണ്ടുതരം പാഠപുസ്തകങ്ങൾ തയ്യാറാക്കാവുന്നതാണ്. പഠനസാമഗ്രികളിലെ ഭാഷ, പ്രമേയം, ഉള്ളടക്കം, പേരുകൾ, ചിത്രീകരണം എന്നിവയിൽ ഒന്നിലും ലിംഗവിവേചനം വരരുത്. ഭരണഘടനാമൂല്യങ്ങളും മാനവികമൂല്യങ്ങളും പഠനസാമഗ്രികളിൽ പ്രതിഫലിക്കണം. ഇല്ലസ്‌ട്രേഷനിൽ എല്ലാവിഭാഗം ജനങ്ങളേയും ഉൾപ്പെടുത്തണം. പാഠപുസ്തകങ്ങളുടെ ഗുണമേന്മ ഉറപ്പാക്കാനായി അച്ചടി, ലേഔട്ട്, വിന്യാസം എന്നിവക്ക് പ്രാധാന്യം കല്പിക്കണം.

മൂല്യവിദ്യാഭ്യാസം

വിദ്യാഭ്യാസനയരൂപീകരണത്തിലും പാഠ്യപദ്ധതിയിലും മൂല്യവിദ്യാഭ്യാസത്തിന് മതിയായ പരിഗണന നൽകേണ്ടതാണ്. പുതിയ അറിവുകളും അനുഭവങ്ങളും കാഴ്ചപ്പാടുകളും കണ്ടെത്തലുകളും സമൂഹത്തിന്റെ മൂല്യബോധത്തെ സ്വാധീനിക്കുന്നു.

സമീപനവും കാഴ്ചപ്പാടും

വിദ്യാലയാത്മരീക്ഷം, പഠനബോധനപ്രവർത്തനങ്ങൾ പഠാനുബന്ധപ്രവർത്തനങ്ങൾ, വിലയിരുത്തൽ, വിവിധവിഷയങ്ങളുടെ പാഠപുസ്തകങ്ങൾ എന്നിവയിലെല്ലാം ഉൾച്ചേർത്ത് മൂല്യസ്വാംശീകരണത്തിനുള്ള

അവസരങ്ങൾ ഒരുക്കുക എന്നതാണ് സ്വീകരിക്കേണ്ട സമീപനം.

പാഠ്യപദ്ധതിയും മൂല്യാധിഷ്ഠിതപഠനവും

ജനാധിപത്യം, സോഷ്യലിസം, മതനിരപേക്ഷത, സ്വാതന്ത്ര്യം സമത്വം, സാഹോദര്യം, ഐക്യം തുടങ്ങിയ ഭരണഘടനാമൂല്യങ്ങളും സ്നേഹം, ദയ, സത്യസന്ധത, അഹിംസ, വിശ്വസ്തത, സഹിഷ്ണുത തുടങ്ങിയ മാനവികമൂല്യങ്ങളും സ്വാംശീകരിക്കാനും ജീവിതത്തിൽ പകർത്താനും വിദ്യാഭ്യാസ പ്രക്രിയയിലൂടെ കുട്ടിക്ക് കഴിയണം. സൈബർകുറ്റകൃത്യങ്ങൾ പെരുകുന്ന ഈ കാലഘട്ടത്തിൽ താൻ ഒരിക്കലും അതിന്റെ ഭാഗമാകില്ലെന്ന ഉറച്ച നിലപാടിലേക്ക് എത്തിച്ചേരാൻ വേണ്ട പിന്തുണ വിദ്യാഭ്യാസപ്രക്രിയയിലൂടെ കുട്ടി നേടിയെടുക്കണം.

7. സ്കൂൾപഠനത്തിലെ വിവിധഘട്ടങ്ങൾ

കോത്താരി കമ്മീഷൻ റിപ്പോർട്ടിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ, 1968ൽ സ്വതന്ത്രഭാരതത്തിൽ ആദ്യമായി ഒരു ദേശീയവിദ്യാഭ്യാസനയത്തിന് രൂപം നൽകി. അതിൻപ്രകാരം വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ ഘടന 10 + 2 + 3 ആയി മാറി. ഗുണമേന്മയുള്ള വിദ്യാഭ്യാസം കുട്ടിയുടെ അവകാശമാണെന്ന ആശയം (Right to Education Act - 2009) കണക്കിലെടുത്തുകൊണ്ട് പഠനപ്രക്രിയയുടെ ഗുണമേന്മ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിനും കുട്ടിയുടെ അവകാശങ്ങൾ അംഗീകരിക്കുന്നതിനും ആനന്ദകരമായ സ്കൂൾ അനുഭവങ്ങൾ ഒരുക്കുന്നതിനുമുള്ള പാഠ്യപദ്ധതിയാണ് അഭികാമ്യം.

ശിശുവിദ്യാഭ്യാസം

പഞ്ചായത്ത് രാജ്/ നഗരപാലികാനിയമപ്രകാരം ശിശുവിദ്യാഭ്യാസം പ്രാദേശികസർക്കാരുകളുടെ അവശ്യവേണ്ടുന്ന ചുമതലയാണ്. ശൈശവ കാലപരിരക്ഷാവിദ്യാഭ്യാസവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഓരോ പ്രായഘട്ടത്തിലും നൽകേണ്ട പ്രവർത്തനങ്ങൾ എപ്രകാരമായിരിക്കണമെന്ന് സർക്കാർതലത്തിൽ തീരുമാനിക്കണം. ശിശുവികാസത്തിന്റെ വിവിധഘട്ടങ്ങളെ സമഗ്രമായി സമീപിക്കുന്ന സംയോജിതപാഠ്യപദ്ധതിയാണ് രൂപം കൊള്ളേണ്ടത്.

ശിശുക്കൾക്ക് ആരോഗ്യവും പേശീചലനഏകോപനവും സാധ്യമാക്കുന്നതും ചലനനൈപുണികൾ വികസിപ്പിക്കുന്നതിന് സഹായകവുമായ പ്രവർത്തനങ്ങൾക്ക് പഠനരീതിയിൽ പ്രാധാന്യം കല്പിക്കേണ്ടതാണ്. ഔപചാരികമായ പരീക്ഷ ഒഴിവാക്കേണ്ടതാണ്. ശിശുക്കളുടെ പഠനബോധനരീതി അയവുള്ളതായിരിക്കണം.

പ്രൈമറി വിദ്യാഭ്യാസം

പ്രൈമറിഘട്ടത്തിൽ ഒന്നാം ക്ലാസുമുതൽ നാലാംക്ലാസുവരെ ആദ്യഘട്ടം. അഞ്ചാം ക്ലാസുമുതൽ ഏഴാം ക്ലാസുവരെ രണ്ടാം ഘട്ടം. പരിസരവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട വിഷയങ്ങൾക്കാണ് പ്രൈമറിതലത്തിലെ പാഠ്യപദ്ധതിയിൽ പ്രാധാന്യം കല്പിക്കേണ്ടത്. ഭാഷ, സമൂഹം, ശാസ്ത്രം, ഗണിതം, ജീവിതനൈപുണികൾ എന്നിവയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട വിഷയങ്ങളെയും ഉൾപ്പെടുത്താവുന്നതാണ്.

പഠനബോധനരീതി

പാഠ്യപദ്ധതി അയവുള്ളതും ലളിതവുമായിരിക്കണം. പഠനം പാഠപുസ്തകത്തിൽ ഒതുങ്ങാതെ അന്വേഷണാത്മകപഠനത്തിനും സഹവർത്തിതപഠനത്തിനും അവസരം നൽകുന്നതാകണം.

സെക്കൻഡറി വിദ്യാഭ്യാസം

ക്ലാസ്സ് എട്ടു മുതൽ പന്ത്രണ്ടുവരെയാണ് സെക്കൻഡറി വിദ്യാഭ്യാസം. ഈ പഠന കാലയളവിൽ അന്വേഷിക്കാനും അറിയാനും വായിക്കാനും കണ്ടെത്താനും പ്രയോഗിക്കാനും ചിന്തകളോട് ബന്ധിപ്പിച്ച് ഉത്തരമെഴുതാനും കുട്ടികളെ പരിശീലിപ്പിക്കണം.

പാഠ്യപദ്ധതിഘടന - 8, 9, 10 ക്ലാസുകൾ

ഭാഷാപഠനവുമായി ബന്ധപ്പെടുത്തി വ്യത്യസ്തങ്ങളായ വ്യവഹാരരൂപങ്ങൾ പരിചയപ്പെടാനും സാംസ്കാരികവൈവിധ്യത്തെയും ബഹുസ്വരതയെയും അംഗീകരിക്കാനുമുള്ള അവസരം ഒരുക്കേണ്ടതാണ്. ഭാഷാവിഷയങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽ മാതൃഭാഷ, ഇംഗ്ലീഷ്, ഹിന്ദി, അറബിക്, ഉർദു, സംസ്കൃതം എന്നിവയ്ക്കു പുറമെ ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടനയുടെ എട്ടാം ഷെഡ്യൂൾ പ്രകാരമുള്ള മറ്റു ഭാഷകളും ഉൾപ്പെടുത്തുന്ന കാര്യം പരിഗണിക്കാവുന്നതാണ്.

11, 12 ക്ലാസ്സുകൾ

ഈ ഘട്ടത്തിൽ കുട്ടികൾക്ക് തൊഴിൽമേഖലയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട വിഷയത്തിലുള്ള ആഴത്തിലുള്ള പഠനത്തിന് അവസരം കൊടുക്കാവുന്നതാണ്. ഭാഷാവിഷയങ്ങൾ, കോർവിഷയങ്ങൾ, തൊഴിൽവിഷയങ്ങൾ എന്നിങ്ങനെ 11, 12 ക്ലാസ്സുകളിലെ പഠനം ക്രമീകരിക്കാം. എല്ലാ കുട്ടികൾക്കും ആരോഗ്യം, കായികം, വിദ്യാഭ്യാസം, കല എന്നീ മേഖലകളിലെ പഠനാനുഭവങ്ങൾ മനസ്സിലാക്കാനുള്ള അവസരം ഉണ്ടാകണം.

ബോധനശാസ്ത്രം

പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ അധിഷ്ഠിതമായ പഠനത്തിന് പ്രാധാന്യം കൊടുക്കണം. വിവരസാങ്കേതികവിദ്യയുടെ സാധ്യതകൾ പ്രയോജനപ്പെടുത്തുന്നതിനു പുറമെ പ്രോജക്ടുകൾ, സെമിനാറുകൾ, വർക്ക്ഷോപ്പുകൾ എന്നിവയ്ക്ക് മുൻഗണന നൽകണം. എല്ലാ തൊഴിലുകളും മഹത്തരമാണെന്ന് ബോധ്യപ്പെടാനും തൊഴിലിന്റെ പ്രാധാന്യം ഉൾക്കൊള്ളാനും കുട്ടികളെ പ്രേരിപ്പിക്കുകയും വേണം.

പഠനരീതി

സെക്കണ്ടറിതലത്തിന്റെ രണ്ടാംഘട്ടത്തിൽ മുൻത്തമായ ആശയങ്ങൾ ഉപയോഗപ്പെടുത്തി അമൂർത്തചിന്തകൾക്കും, ചിന്താപ്രക്രിയകൾക്കും പ്രാധാന്യം ലഭിക്കണം. ജനാധിപത്യബോധം ഉൾക്കൊണ്ടുകൊണ്ട് സാമൂഹ്യനന്മയിൽ അധിഷ്ഠിതമായ പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ ഏർപ്പെടാൻ കുട്ടികളെ പ്രേരിപ്പിക്കണം. സാമൂഹ്യതിന്മകളും അസമത്വങ്ങളും കണ്ടെത്താനും അവയ്ക്കെതിരെ പ്രവർത്തിക്കാനുമുള്ള മനോഭാവം കുട്ടികളിൽ രൂപപ്പെടണം.

കുട്ടികളെ സമഗ്രമായി വിലയിരുത്തുന്നതിനുള്ള നടപടികളാണ് സെക്കണ്ടറി തലത്തിൽ സ്വീകരിക്കേണ്ടത്. ലക്ഷ്യപ്രാപ്തിയിലെത്താൻ പ്രയാസപ്പെടുന്നവർക്ക് വേണ്ട പഠനപിന്തുണ നൽകി എല്ലാ കുട്ടികളും നിശ്ചിതശേഷി ആർജ്ജിക്കുന്നതിന് അധ്യാപകർ ആത്മാർത്ഥതയോടെ പ്രവർത്തിക്കണം.

8. വിഷയസമീപനങ്ങൾ

ഭാഷാപഠനം

ദേശത്തിന്റെ ഭൂപ്രകൃതിയും കാലാവസ്ഥയും പരിസ്ഥിതിയും ജനതയുടെ ജീവിതക്രമവും സാമൂഹികവ്യവസ്ഥയുമെല്ലാം ഭാഷയെ സ്വാധീനിക്കുന്നു. എല്ലാ വിഷയങ്ങളും പഠിക്കുന്നത് ഭാഷയിലൂടെയാണെന്നതുപോലെ തന്നെ എല്ലാ വിഷയമേഖലകളുമായും ബന്ധപ്പെടുത്തിയുള്ള ഭാഷാപഠനവും സാധ്യമാണ്. സർഗാത്മകമായ ഭാഷാപഠനപ്രവർത്തനങ്ങൾ ഭരണഘടനാമൂല്യങ്ങളും മാനവികമൂല്യങ്ങളും സ്വാംശീകരിക്കുന്നതിന് സഹായകമാവും. ഭാഷാപഠനലക്ഷ്യങ്ങളെ സാമൂഹികതലം, സാംസ്കാരികതലം, സർഗാത്മകതലം, വൈജ്ഞാനിക തലം എന്നിങ്ങനെ നാലായി തിരിക്കാം.

ദർശനവും സമീപനവും

എല്ലാ ഭാഷകൾക്കും ബാധകമായ വിധം ഒരു സർവ്വഭാഷാവികാസനം ഉണ്ടെന്ന് പ്രസിദ്ധഭാഷാശാസ്ത്രപണ്ഡിതനും അമേരിക്കൻ പ്രൊഫസറുമായ നോം ചോംസ്കി സിദ്ധാന്തിക്കുന്നു. ഇതനുസരിച്ച് മാതൃഭാഷയിൽ പ്രാവീണ്യം നേടിയ പഠിതാവിന് മറ്റേതൊരു ഭാഷ പഠിയ്ക്കുന്നതിനും പ്രയാസം ഉണ്ടാവുകയില്ല, ഭാഷാപഠനത്തിനുള്ള സമീപനവും രീതിയും തന്ത്രങ്ങളും അറിവുനിർമ്മിക്കാൻ കുട്ടികളുള്ള കഴിവ് പരിഗണിച്ചു കൊണ്ടുള്ളതാകണം.

മാതൃഭാഷാപഠനം

വ്യക്തിയെ സാമൂഹ്യവൽക്കരിക്കുന്നതിനും ജനാധിപത്യപ്രക്രിയയെ ത്വരിതപ്പെടുത്തുന്നതിനും മാതൃഭാഷാപഠനം അത്യാവശ്യമാണ്. അറിവ് നേടിയെടുക്കുന്നതിനും പകരുന്നതിനും ഏറ്റവും ഫലപ്രദമായ മാധ്യമം മാതൃഭാഷ തന്നെയാണ്. ഗോത്രജനതയുടെ മാതൃഭാഷക്കും സംസ്കാരത്തിനും ഭാഷാപഠനത്തിൽ പ്രത്യേക പരിഗണന നൽകേണ്ടതാണ്. അടിസ്ഥാനശേഷികൾ ഉറപ്പാക്കുന്ന വ്യവഹാരരൂപങ്ങൾ ഉൾപ്പെടുത്തുക, മാതൃഭാഷയുടെ സൗന്ദര്യാനുഭവവും വൈകാരികതലവും കിട്ടാൻ കഴിയുന്ന പാഠഭാഗങ്ങൾ ഉൾപ്പെടുത്തുക, ദൈനംദിനജീവിതവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട വ്യവഹാരരൂപങ്ങൾക്ക് പ്രാധാന്യം നൽകുന്ന പാഠങ്ങൾ ഉണ്ടെന്ന് ഉറപ്പുവരുത്തുക എന്നീ മൂന്ന് ഉപാധികൾ അടിസ്ഥാനപാഠാവലിയിൽ വേണ്ടതാണ്.

പഠനപ്രക്രിയ

ഭാഷ സ്വാഭാവികവും സമഗ്രവുമായി ആർജ്ജിക്കുന്നതിന് ഒന്ന് രണ്ട് ക്ലാസുകളിൽ ആശയാവതരണരീതിയാണ് ഫലപ്രദമായിട്ടുള്ളത്. തുടർന്നുള്ള

ഉറപ്പുവരുത്തുന്നവിധത്തിൽ ഭാഷയും സാഹിത്യവുമായി ഇഴചേർന്ന് പോകുംവിധം വൈവിധ്യമുള്ള പഠനാനുഭവങ്ങളാണ് കുട്ടികൾക്ക് ലഭിക്കേണ്ടത്.

9 പഠനം വിലയിരുത്തൽ

പഠനബോധന പ്രക്രിയകളുടെ ദിശാഗതി നിയന്ത്രിക്കുക, പഠനപുരോഗതി റിപ്പോർട്ടുചെയ്യുക, വ്യത്യസ്തഘട്ടങ്ങളിൽ കുട്ടിയുടെ പഠനത്തെ വിലയിരുത്തി സമാഹരിച്ചുപറയുക തുടങ്ങിയവയാണ് സാധാരണയായി സ്കൂൾ വിദ്യാഭ്യാസത്തിലെ വിലയിരുത്തലിന്റെ ലക്ഷ്യങ്ങളായി പറയുന്നത്.

വിലയിരുത്തലിന്റെ രണ്ട് ധാരകൾ

വിലയിരുത്തലിന്റെ ലക്ഷ്യം അടിസ്ഥാനമാക്കി വികാസപ്രദവിലയിരുത്തൽ (Formative Assessment) ആത്യന്തികവിലയിരുത്തൽ (Summative Assessment) എന്നീ രണ്ട് ധാരകളാണുള്ളത്. പഠനത്തോടൊപ്പം നിരന്തരമായി നടക്കുന്നതാണ് ആദ്യത്തേത്. ഇതുവഴി അധ്യാപനവും അധ്യയനവും മെച്ചപ്പെടുത്താനുള്ള തിരിച്ചറിവുകൾ അധ്യാപകനും വിദ്യാർത്ഥിക്കും ലഭിക്കും. വിലയിരുത്തലിന്റെ മൂന്നു തലങ്ങളായി നിർദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ള പഠനത്തിനായുള്ള വിലയിരുത്തൽ (Assessment for Learning) വിലയിരുത്തൽ തന്നെയായ പഠനം (Assessment as Learning) പഠനത്തിന്റെ വിലയിരുത്തൽ (Assessment of Learning) എന്നിവയിൽ ആദ്യത്തെ രണ്ടുതലങ്ങളുടെ പ്രയോഗം ഫലപ്രദമായി നടക്കുന്നത് വികാസപ്രദവിലയിരുത്തലിലാണ്. മൂന്നാമത്തെ തലമായ പഠനത്തിന്റെ വിലയിരുത്തലിന്റെ പ്രയോഗമാണ് ആത്യന്തികവിലയിരുത്തലിൽ നടക്കുന്നത്. നിശ്ചിത ഇടവേളകളിൽ കുട്ടികളുടെ പഠനം എവിടെ എത്തി നിൽക്കുന്നുവെന്ന് അളക്കുകയും രേഖപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യാനായിട്ടുള്ള പ്രധാനധർമ്മം. പഠനത്തിനായുള്ള വിലയിരുത്തൽ അധ്യാപകരുടെ പ്രവർത്തനങ്ങളുമായും ആസൂത്രണ പ്രവർത്തനങ്ങളുമായും നേരിട്ട് ബന്ധപ്പെട്ടതാണ്.

ജ്ഞാനനിർമ്മിതിയെ പോഷിപ്പിക്കുന്ന വിലയിരുത്തൽ

പ്രവർത്തനാധിഷ്ഠിതവും പ്രക്രിയാബന്ധിതവുമായ അറിവുനിർമ്മാണത്തിൽ ഓരോ പഠിതാവിന്റെയും ആർജ്ജിതാറിവുകൾ സമഗ്രമായി വിലയിരുത്തപ്പെടണം. പഠന പ്രക്രിയാസമയത്തുള്ള വിലയിരുത്തൽ അധ്യാപകർക്ക് കുട്ടിയുടെ പഠനാവസ്ഥ, ധാരണാശേഷി എന്നിവയെക്കുറിച്ച് വ്യക്തത നൽകുന്നു. പഠിതാവ് ആർജ്ജിച്ച അറിവ്, മൂല്യങ്ങൾ, മനോഭാവം, സവിശേഷനൈപുണികൾ എന്നിവയെല്ലാം സമഗ്രമായി വിലയിരുത്തപ്പെടേണ്ടതുകൊണ്ട് ക്ലാസ് മുറിക്കപ്പുറത്തേക്ക് നീളുന്ന വിലയിരുത്തലിനുള്ള അവസരങ്ങൾ സൃഷ്ടിക്കാനും അധ്യാപകർക്ക് കഴിയണം. സർഗാത്മകത, ആശയവിനിമയശേഷി, വിമർശനാത്മകചിന്ത, സാമൂഹ്യവൽക്കരണം, സഹവർത്തനശേഷി തുടങ്ങിയ ഉയർന്ന തലങ്ങളിലുള്ള വിലയിരുത്തൽ അനിവാര്യമാണ്. ഇത് ഫലപ്രദമാകണമെങ്കിൽ നിരന്തരവും സമഗ്രവുമായ വിലയിരുത്തലിനുള്ള സവിശേഷതകളും പ്രക്രിയകളും

അധ്യാപകർ തിരിച്ചറിഞ്ഞ് പ്രയോഗിക്കണം.

നിരന്തരവിലയിരുത്തൽ : ഫലം സമാഹരിക്കലും പങ്കിടലും

പ്രൈമറിതലം മുതൽ സെക്കൻഡറിതലം വരെ കുട്ടിയുടെ പൂർണ്ണമായ പഠനപുരോഗതി രേഖപ്പെടുത്തുന്ന ഒരു സമഗ്രപുരോഗതിരേഖ (Holistic Progress Card) തയ്യാറാക്കണം. ഭരണഘടന നിർദ്ദേശിക്കുന്ന ജനാധിപത്യം, തുല്യത, ശാസ്ത്രബോധം, യുക്തിചിന്ത, മതനിരപേക്ഷത, ലിംഗനീതി, സാഹോദര്യം തുടങ്ങിയ മൂല്യങ്ങളും മാനവികത, അനുതാപം, പരസ്പരബഹുമാനം, പരിസ്ഥിതിബോധം തുടങ്ങിയ മനോഭാവങ്ങളും നിരന്തരം വിലയിരുത്തലിലൂടെ ഉറപ്പാക്കണം.

ആത്യന്തികവിലയിരുത്തലിന്റെ സ്ഥാനം

സമർത്ഥരായ കുട്ടികളെ പൂർണ്ണമായി വിലയിരുത്താനും അവരുടെ കഴിവുകളെ പുറത്തുകൊണ്ടു വരാനും ഉതകുന്ന ഒന്നല്ല നിലവിലെ വിലയിരുത്തൽ സംവിധാനം. പഠനത്തിന്റെ വിലയിരുത്തൽ എന്ന തലത്തിൽ നടക്കുന്ന ആത്യന്തികവിലയിരുത്തൽ അറിവു നിർമ്മാണത്തെ നേരിട്ട് തത്സമയം സ്വാധീനിക്കുന്നില്ല, എന്നതിനുപുറമെ ഭാവി മെച്ചപ്പെടലിനുള്ള സാധ്യതയും കുറവാണ്.

ആത്യന്തിക വിലയിരുത്തൽ മെച്ചപ്പെടുത്താനുള്ള മറ്റു നിർദ്ദേശങ്ങൾ

വിമർശനചിന്തയും സർഗാത്മകതയും വിശകലനചിന്തയും യുക്തിസമർത്ഥനവും പ്രശ്നപരിഹാരവും ആശയവിനിമയവുമെല്ലാമാണ് ആത്യന്തിക വിലയിരുത്തലിൽ പ്രധാനങ്ങളാകേണ്ടത്. അതിനായി കുട്ടിക്ക് ആത്മവിശ്വാസത്തോടെ ഉത്തരം എഴുതാൻ സാധിക്കുന്ന വിധം ഉള്ളടക്കമേഖല തെരഞ്ഞെടുക്കാൻ അവസരം നൽകണം.

ആത്യന്തികവിലയിരുത്തലിനുള്ള ടൂളുകൾ വികേന്ദ്രീകരിച്ച് തയ്യാറാക്കുന്നത് കുടുതൽ ഫലപ്രദമായിരിക്കും. വ്യത്യസ്ത വിലയിരുത്തൽ രീതികൾ, ഉപാധികൾ എന്നിവയിലും വിലയിരുത്തൽ സൂചകങ്ങളുടെ രൂപീകരണം, ഉപയോഗം എന്നിവയിലും ശരിയായ ധാരണയും പ്രയോഗശേഷിയും അധ്യാപകർക്ക് ഉണ്ടാകണം.

വിവിധതരം മേളകളിലും എൻ.എസ്.എസ്., സ്കൂൾ തുടങ്ങിയവയുടെ പ്രവർത്തനങ്ങളിലും എല്ലാ കുട്ടികൾക്കും ജനാധിപത്യപരമായി പങ്കാളിത്തത്തിന് അവസരമൊരുക്കണം. ഈ രംഗത്ത് മികവ് കാട്ടുന്ന കുട്ടികളെ അതതു മേഖലകളിലെ 'ക്രൈറ്റിറ്റ്'കളായി പരിഗണിക്കണം.

സ്ഥാപനവിലയിരുത്തൽ

ഗുണമേന്മയുള്ള വിദ്യാഭ്യാസം ഉറപ്പാക്കുന്നതിലേക്കായി പഠനപ്രവർത്തനങ്ങൾ വിലയിരുത്തി മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതുപോലതനെ വിദ്യാഭ്യാസസ്ഥാപനങ്ങളെ വിലയിരുത്തി ഭൗതിക സൗകര്യങ്ങളും മറ്റും മെച്ചപ്പെടുത്തണം.

അക്കാദമികമാസ്റ്റർപ്പാൻ രൂപീകരണം കൂടാതെ നിർവഹണം, വിലയിരുത്തൽ എന്നിവ ജനകീയമായി എല്ലാ വിദ്യാലയങ്ങളിലും നിർബന്ധമായും നടക്കണം. അതിനായി ജനകീയ സമിതികളുടെ പ്രവർത്തനം ശക്തിപ്പെടുത്തണം.

10. ഗുണമേന്മാവിദ്യാഭ്യാസത്തിനുള്ള പിന്തുണാസംവിധാനങ്ങൾ

വിദ്യാഭ്യാസരംഗത്ത് പല കാലഘട്ടങ്ങളിലായി പല മാറ്റങ്ങളും വന്നിട്ടുണ്ട്. പുതിയകാലത്തിന്റെ ആവശ്യങ്ങൾക്കനുസരിച്ച് അവ പുനരാവിഷ്കരിക്കപ്പെടണം.

ലക്ഷ്യങ്ങൾ

പ്രാദേശികതലത്തിൽ ജനകീയസംവിധാനങ്ങളുടെ പിന്തുണാതീതികൾ മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിനു പുറമെ സൂക്ഷ്മതലപ്രശ്നങ്ങൾ കണ്ടെത്തുന്നതിനും ഉതകുന്ന വിധം ഗവേഷണാത്മകരീതിയിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്നതിനുവേണ്ട സംവിധാനം ഉണ്ടാക്കേണ്ടത് പ്രധാന ലക്ഷ്യമായിരിക്കണം.

സമീപനം

വിദ്യാഭ്യാസരംഗത്ത് വരുത്തേണ്ട ഗുണപരമായ മാറ്റങ്ങൾക്കാവശ്യമായ പ്രവർത്തനങ്ങൾ പ്രസ്തുത മേഖലയിലെ ഏജൻസികളും വകുപ്പുകളും നിർവഹിക്കുമെന്ന് ഉറപ്പു വരുത്തേണ്ടതാണ്. ഈ രംഗത്ത് ഉദ്ദേശിച്ച ലക്ഷ്യം കൈവരിക്കാൻ കൃത്യമായ മാർഗനിർദ്ദേശങ്ങളും മാതൃകാ അനുഭവങ്ങളും തെളിവുകളും നൽകി അതത് തലങ്ങളിലുള്ളവർക്ക് ആത്മവിശ്വാസവും ആശയവും നൽകുക എന്നത് പ്രധാന സമീപനമാണ്.

വിവിധ തലങ്ങളിലെ പിന്തുണാസംവിധാനങ്ങൾ

സംസ്ഥാനതലം

സ്റ്റേറ്റ് കൗൺസിൽ ഓഫ് എഡ്യൂക്കേഷണൽ റിസർച്ച് ആൻഡ് ട്രെയിനിംഗ് (എസ്.സി.ഇ.ആർ.ടി)

സംസ്ഥാനതലത്തിൽ അക്കാദമികകാര്യങ്ങൾക്കുള്ള നോഡൽ ഏജൻസിയാണ് എസ്.സി.ഇ.ആർ.ടി. പ്രിസ്റ്റിൾ മുതൽ ഹയർസെക്കണ്ടറി തലം വരെയുള്ള പാഠ്യപദ്ധതി പരിഷ്കരണം, പഠനസാമഗ്രികൾ വികസിപ്പിക്കൽ, വിനിമയതന്ത്രങ്ങൾ രൂപപ്പെടുത്തൽ തുടങ്ങിയവയെല്ലാം എസ്.സി.ഇ.ആർ.ടി (കേരള) യുടെ ചുമതലകളിൽ വരുന്നു. ഫാക്കൽറ്റി അംഗങ്ങളുടെ ഫീൽഡ് അനുഭവങ്ങളും വളരെ പ്രധാനപ്പെട്ടതാണ്. അധ്യാനഭാരം ലഘൂകരിച്ച് ഫാക്കൽറ്റി അംഗങ്ങൾക്ക് കൂടുതൽ ക്രിയാത്മകമായി പ്രവർത്തിക്കാൻ കഴിയുന്ന സാഹചര്യം സൃഷ്ടിക്കണം.

കേരള ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചർ ആൻഡ് ടെക്നോളജി ഫോർ എഡ്യൂക്കേഷൻ (കൈറ്റ്) ആധുനികസാങ്കേതികവിദ്യ പ്രയോജനപ്പെടുത്തിയുള്ള പഠനത്തിലൂടെ കുട്ടികൾക്ക് ഗുണമേന്മ ഉറപ്പു വരുത്തുന്നതിനായി തുടക്കം കുറിച്ച സ്ഥാപനമാണ് കൈറ്റ്.

ജില്ലാതലം

ഡിസ്ട്രിക്റ്റ് ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ട് ഓഫ് എഡ്യൂക്കേഷൻ ആൻഡ് ട്രെയിനിംഗ് (ഡയറ്റ്) അധ്യാപകവിദ്യാഭ്യാസം, അധ്യാപകശാക്തീകരണം, മോണിറ്ററിംഗ്, പ്രീസ്കൂൾ മുതൽ അക്കാദമിക് പിന്തുണ നൽകൽ എന്നിവ ഡയറ്റുകളുടെ കർമ്മമേഖലയാണ്. അതിനോടൊപ്പം ഉൾച്ചേർക്കൽ വിദ്യാഭ്യാസം, ലിംഗനീതിയിൽ അധിഷ്ഠിതമായ വിദ്യാഭ്യാസം എന്നിവയിലൂടെ മേൽപ്പറഞ്ഞവ പ്രാവർത്തികമാക്കണം.

സബ്ജില്ലാതലം

ബ്ലോക്ക് റിസോഴ്സ് സെന്റർ

ഓരോ പഞ്ചായത്തിലെയും ഓരോ വിദ്യാലയത്തിലെയും ഓരോ ക്ലാസിലെയും അക്കാദമിക് ഗുണമേന്മ ലക്ഷ്യമിട്ട് പ്രവർത്തിക്കുന്നതിന് ബ്ലോക്ക് റിസോഴ്സ് സെന്ററുകൾക്ക് കഴിയണം. വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ നാനാമുഖമായ വികസനത്തിനും പുരോഗതിക്കും ഗുണമേന്മയ്ക്കുംവേണ്ടി പ്രവർത്തിക്കുന്ന സമിതികളാണ് തദ്ദേശഭരണവിദ്യാഭ്യാസസമിതി, വാർഡ് വിദ്യാഭ്യാസസമിതികൾ, ഗോത്രവിദ്യാഭ്യാസ സമിതികൾ, ക്ലസ്റ്റർ റിസോഴ്സ് സെന്ററുകൾ തുടങ്ങിയവ.

സ്കൂൾതലം

സ്കൂൾ മാനേജ്മെന്റ് കമ്മിറ്റി

വിദ്യാലയവികസനപദ്ധതി തയ്യാറാക്കുകയും വിദ്യാഭ്യാസ അവകാശനിയമനത്തിലൂടെ ചുമതലപ്പെടുത്തിയ കർത്തവ്യങ്ങൾ നിറവേറ്റുകയും ചെയ്യുക എന്നിവ സ്കൂൾ മാനേജ്മെന്റ് കമ്മിറ്റിയുടെ ചുമതലയാണ്. വിദ്യാലയത്തിലെ സർവ്വതോമുഖമായ വികസനത്തിനും ഗുണമേന്മയ്ക്കും നല്ല അക്കാദമികാന്തരീക്ഷത്തിനും വേണ്ടി പ്രവർത്തിക്കുന്ന കമ്മിറ്റികളാണ് രക്ഷാകർതൃസമിതികൾ, പ്രീസ്കൂൾ രക്ഷാകർതൃസംഘം, ക്ലാസ് പി.ടി.എ, സ്കൂൾ റിസോഴ്സ് ഗ്രൂപ്പ്, സ്കൂൾ സപ്പോർട്ട് ഗ്രൂപ്പ്, സ്കൂൾ പാർലമെന്റ് തുടങ്ങിയവ.

വിദ്യാർഥി സൗഹൃദവിദ്യാലയാന്തരീക്ഷം

ജനാധിപത്യം എന്ന ആശയത്തെ അനുഭവിച്ചറിയാൻ കുട്ടികൾക്ക് അവസരം നൽകുന്നതാവണം സ്കൂൾ അന്തരീക്ഷം. കുട്ടികളും അധ്യാപകരും അധ്യാപകേതരജീവനക്കാരും രക്ഷിതാക്കളും ചേർന്ന കൂട്ടായ്മ വിദ്യാർഥിസൗഹൃദമായ ഒരു വിദ്യാലയാന്തരീക്ഷം ഉറപ്പു വരുത്തും. കലാകായികപ്രവർത്തനങ്ങൾക്കുള്ള ഒരു മികച്ച സാംസ്കാരിക കേന്ദ്രമായും വിദ്യാലയങ്ങൾ മാറണം.

മാധ്യമങ്ങൾ

അക്കാദമിക്പിന്തുണക്കായി മാധ്യമസംവിധാനത്തിന് നല്ല പങ്ക് വഹിക്കാനുണ്ട്.

മോണിറ്ററിംഗും അക്കാദമിക്പിന്തുണയും

കുട്ടികളുടെ അക്കാദമികമികവ് സ്കൂൾതലത്തിൽ വിലയിരുത്തുന്നതിനും മോണിറ്റർ ചെയ്യുന്നതിനും രക്ഷാകർത്താക്കൾ ഉൾപ്പെടുന്ന സോഷ്യൽ

ഓഡിറ്റിംഗ് പോലുള്ള സംവിധാനങ്ങൾ ഉറപ്പു വരുത്തണം.

ഗൈഡൻസും കൗൺസിലിങ്ങും

വിദ്യാർത്ഥികളുടെ സമഗ്രവികാസത്തിനും മാനസികാരോഗ്യത്തിനും വേണ്ടി മുന്നിട്ടിറങ്ങുന്നതും മുൻകരുതലെടുക്കുന്നതുമായിരിക്കണം ഗൈഡൻസിന്റേയും കൗൺസിലിംഗിന്റേയും പ്രധാന ഉത്തരവാദിത്തം. ഓരോ പ്രായത്തിനും അനുസൃതമായ സാമൂഹികവും വൈകാരികവുമായ ശേഷികൾ വിദ്യാർത്ഥികളിൽ വളർത്തിയെടുക്കാൻ വേണ്ട പ്രവർത്തനങ്ങൾ പാഠ്യപദ്ധതിയുടെ ഭാഗമാക്കണം.

അധ്യാപകവിദ്യാഭ്യാസം

അധ്യാപകർക്ക് അറിവുനിർമ്മാണപ്രക്രിയയിൽ നേതൃത്വപരമായ പങ്ക് വഹിക്കണമെങ്കിൽ അവരുടെ മനോഭാവത്തിൽ അടിസ്ഥാനപരമായി മാറ്റം വരുത്താൻ വേണ്ട പ്രവർത്തനങ്ങൾ നടത്തണം.

സേവനപൂർവ്വ അധ്യാപകവിദ്യാഭ്യാസം

കേരളത്തിലെ വിവിധയൂണിവേഴ്സിറ്റികൾ, വിദ്യാഭ്യാസവകുപ്പ്, എസ്.സി.ഇ.ആർ.ടി. എന്നിവ തമ്മിലുള്ള ഏകോപനത്തിലൂടെ അധ്യാപകവിദ്യാഭ്യാസവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് നടത്തുന്ന പഠനവും ഗവേഷണവും നിലവിലെ പാഠ്യപദ്ധതിയും പഠനപ്രക്രിയയുമായി ബന്ധപ്പെടുത്തി പോകാൻ സാധിക്കുന്നതാണ്.

സേവനകാല അധ്യാപകവിദ്യാഭ്യാസം

എസ്.സി.ഇ.ആർ.ടി, ഡയറ്റ്, സമഗ്രശിക്ഷാ അഭിയാൻ കേരള എന്നിവയുടെ ചുമതലയിൽ പുതുതായി ജോലിയിൽ പ്രവേശിക്കുന്ന അധ്യാപകർക്ക് നിശ്ചിത ദിവസത്തെ ഇൻഡക്ഷൻ ട്രെയിനിംഗ് നിർബന്ധമാക്കണം.

കലാ-ശാസ്ത്രപ്രവൃത്തി പരിചയമേളകൾ

വിദ്യാഭ്യാസത്തിലൂടെ അറിവ്, തൊഴിൽ, മനോഭാവം, തൊഴിൽനൈപുണികൾ ഇവയുടെ വികാസവും വിദ്യാർത്ഥികളുടെ സമഗ്രമായ വ്യക്തിത്വവികാസവും ഉറപ്പാക്കാൻ പഠനപ്രവർത്തനങ്ങൾക്കു കഴിയണം. അതിനായി കരിയർ ഗൈഡൻസും വൊക്കേഷണൽ ഗൈഡൻസും പാഠ്യപദ്ധതിയിൽ ഉൾപ്പെടുത്തണം.

രക്ഷാകർതൃവിദ്യാഭ്യാസം

വിദ്യാഭ്യാസലക്ഷ്യങ്ങൾ, കുട്ടിയുടെ സമഗ്രമായ വളർച്ചയും വികാസവും, പഠനബോധനരീതികളിൽ വന്ന മാറ്റം, സമഗ്രവും നിരന്തരവുമായ മൂല്യനിർണ്ണയം തുടങ്ങിയവ രക്ഷാകർതൃവിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ ഉള്ളടക്കമായിരിക്കണം. കുട്ടികളുടെ പഠനം പൂർണ്ണതയിലെത്താൻ വിദ്യാലയത്തെ ഒരു രക്ഷാകർതൃശാക്തീകരണകേന്ദ്രമാക്കി മാറ്റാൻ നമുക്ക് കഴിയണം.

वार्षिकासूत्रणम्

एककम्	पाठः	मासः	कालांशः
साहितीलयः	जागरूको भव।	जून्-जूलाय्	15
	वसन्तागमः।	जूलाय्-ओगस्ट्	09
भावदीप्तिः	सुवर्णशाकटिकम्।	सेप्टम्बर्- ओक्टोबर्	16
	काव्यामृतम्।	नवम्बर् -डिसम्बर्	10
रामणीयकम्	शोणनदवर्णनम्।	डिसम्बर्-जनुवरि फेब्रुवरि	14
	चमत्कृतिः।	फेब्रुवरि	6
	परिहारबोधनाय मूल्यनिर्णयाय च	मार्च् - सम्पूर्ण अक्कादमिक वर्षे।	10
	आहत्य		80

एककम् १ साहितीयः

आमुखम्

अस्मिन्नेकके 'जागरूको भव' इति कथापाठः 'वसन्तागमः' इति काव्यपाठः च आयोजितौ वर्तेते। कथापठनाय पञ्चदशकालांशाः काव्यपठनाय नवकालांशाः च दत्तौ स्तः। पठनप्रवर्तनानाम् आसूत्रणस्य विस्तृतं रूपम् आगामि पुटे दत्तमस्ति। प्रत्येकं पाठस्य कृते पाठसम्बन्धिन्यः प्राथमिकवस्तुताः, पठनलक्ष्याणि, पठनप्रवर्तनानाम् आयोजनं, प्रवर्तनानां विशदीकरणं, लिखितमातृकाः, अनुबन्धः, सूचितग्रन्थानां पट्टिका च सन्निविष्टाः स्युः। एककस्य अन्ते एककानुसारी मूल्यनिर्णयाय साहाय्यकानि कानिचित् प्रश्नरूपाणि च दत्तानि भवन्ति।

पाठः १

जागरूको भव।

एककम्	-	१
पाठसंख्या	-	१
पाठस्य नाम	-	जागरूको भव।
व्यवहाररूपम्	-	कथा।
कालांशः	-	१५
आशयः	-	प्रकृतिः।
उपाशयः	-	प्रकृतिदुरन्तः।
आशयाः/धारणाः	-	महाभारतस्य शान्तिपर्वणि अन्तर्भूतं राजधर्मानुशासनम् एव अत्र विषयः। तस्मिन् आपद्धर्मानुशासनं शकुलोपाख्यानम् (मत्स्यत्रयकथा) अत्र वर्णितम्।
मूल्यानि/ मनोभावाः	-	आपदि स्वरक्षा कर्तव्या।
पठनलक्ष्याणि		
आशयपरम् /भाषापरम्।		

- ☞ पाठस्य सम्यक् पठनाय नूतनपदानां चयनाय अर्थलेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ☞ संश्लिष्टपदानां विवेचनाय विश्लेषणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ☞ समस्तपदानां विवेचनाय विग्रहवाक्यलेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ☞ पाठं पठित्वा कथाकथनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ☞ कथायाः पौर्वापर्यघटनावगमनाय क्रमीकरणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

- ७४ समानपदार्थावगमनाय सामर्थ्योत्पादनम्।
- ७४ कथाविस्तारणाय सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ७४ सचित्रकथानिर्माणाय / वीडियोसञ्चयाय / कथासम्पुटनिर्माणाय च सामर्थ्यसम्पादनम् (ICT)।
- ७४ सूत्रार्थानाम् उदाहरणानां च लेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ७४ सूत्रार्थविचारस्पर्धाचालनाय आशयं स्वांशीकृत्य टिप्पणीलेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

पठनोपकरणानि - पाठपुस्तकं, हस्तपुस्तकं, सान्द्रमुद्रिका, ध्वनिमुद्रिका, ICT इत्यादयः।

पठनप्रवर्तनानाम् आसूत्रणम्

क्रमसंख्या	प्रवर्तनानि	प्रतीक्षितकालांशः
1.	पाठप्रवेशः पाठस्य आमुखं च। नूतनपदचयनम् अर्थलेखनं च।	१
2.	सन्धिविश्लेषणम्।	१
3.	विग्रहवाक्यलेखनम्।	१
4.	कथाकथनम्।	१
5.	कथास्तम्भक्रमीकरणम्।	१
6.	समानार्थपदचयनम्।	१
7.	कथायाः विस्तारणम्।	१
8.	विशेषप्रवर्तनम्।	१
9.	सूत्रार्थम् -उदाहरणानां लेखनं च।	३
10.	सूत्रार्थविचारस्पर्धा टिप्पणीलेखनं च।	४
	आहत्य	१५

एककस्य आमुखं पाठप्रवेशः पाठस्य आमुखं च।

“अध्यापिका कुशलप्रश्नानन्तरं साहितीयः इति प्रथमैककस्य आमुखं प्रति छात्राणां श्रद्धां नयति। आशयमधिकृत्य चर्चा करोति। छात्राणाम् अभिप्रायान् क्रोडीकरोत्यध्यापिका। ततः पाठप्रवेशे दत्तस्य संभाषणांशस्य वाचनाय निर्दिशति। वाचनानन्तरं द्वित्रान् छात्रान् आशयं वक्तुं प्रेरयति। अध्यापिका क्रोडीकृत्य आशयं वदति।

अनन्तरं महाभारतमधिकृत्य छात्राणां पूर्वज्ञानं परिशोधयति। तदनन्तरम् अध्यापिका आमुखं पठति, विशदयति च।

“महाभारतं “ कथानां भण्डागारः इति प्रसिद्धः खलु? भगवतः वेदव्यासस्य सर्वशास्त्रपारङ्गतत्वं दीर्घदर्शितां च अत्र द्रष्टुं शक्यते। एताः कथाः प्रायोगिकजीवने अत्यन्तोपकारिकाः च भवन्ति। तादृशीम् एकां कथाम् अस्माकं पाठपुस्तके पश्यामः।

प्रक्रियाविशदीकरणम्।

प्रवर्तनम् - १ नूतनपदचयनम् अर्थविवेचनं च। (TB. Page No. 19)

उद्देश्यम् - पाठस्य सम्यक् पठनाय नूतनपदानां चयनाय अर्थलेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापिका छात्रान् सङ्घान् करोति। अनन्तरं पाठभागं पठित्वा नूतनपदानां चयनाय निर्दिशति। सङ्घे चर्चा कृत्वा पाठभागस्थानां नूतनपदानाम् अर्थान् निरीक्ष्य अर्थलेखनाय निर्दिशति। अनन्तरं सङ्घात् एकः इति क्रमेण कक्षायामवतारयति। वाचने लेखने च जातानि स्वालित्यानि अध्यापिका संशोधयति। अनन्तरं छात्राः परस्परं विनिमाय टिप्पणीपुस्तकस्य संशोधनाय निर्दिशति। अध्यापिका टिप्पणीपुस्तकस्य संशोधनं सम्यक् कृतमिति निर्धारयति। अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. अर्थावगमनम्।
३. टिप्पणीपुस्तके लेखनम्।

अन्ते 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - २ संश्लिष्टपदचयनं लेखनं च। (TB. Page No. 10)

उद्देश्यम् - संश्लिष्टपदानां विवेचनाय विश्लेषणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - उचितरीत्या अध्यापिका छात्रान् सङ्घान् करोति। छात्राः सङ्घे चर्चा कृत्वा पाठभागात् संश्लिष्टपदानि चित्वा लिखन्ति। अनन्तरं पदच्छेदं निरीक्ष्य लेखनाय निर्दिशति। सङ्घात् एकः इति क्रमेण कक्षायामवतारयति। अध्यापिका वाचने लेखने च जातानि स्वालित्यानि परिहृत्य श्यामफलके लिखति। अनन्तरं छात्रान् परस्परं टिप्पणीपुस्तकस्य संशोधनाय निर्दिशति। संशोधनानि सम्यक् कृतमिति अध्यापिका निरीक्ष्य निर्धारयति। अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. आशयावगमनम्।
३. उचितया रीत्या टिप्पणीपुस्तके लेखनम्।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - ३ विग्रहपदचयनं लेखनं च। (TB. Page No. 10, 11)

उद्देश्यम् - समस्तपदानां विवेचनाय विग्रहवाक्यलेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापिका समस्तपदानि विग्रहवाक्यानि च चार्ट्पत्रे/ICT द्वारा प्रदर्शयति। ततः छात्राः सङ्घे चर्चित्वा मातृकानुसारं विग्रहपदानि पाठभागात् चित्वा टिप्पणीपुस्तके लिखन्ति। लेखनावसरे छात्रैः अनुभूयमानान् क्लेशान् अध्यापिका परिहरति। ततः छात्राः कक्षायामवतारयन्ति। छात्राः लिखितपदानां संशोधनं परस्परं कुर्वन्ति। अन्ते अध्यापिका छात्राणां टिप्पणीपुस्तकं निरीक्ष्य संशोधनं सम्यक् कृतमिति निर्धारयति। अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. आशयावगमनम्।
३. टिप्पणीपुस्तके लेखनम्।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् प्रेरयति।

प्रवर्तनम् - ४ काकनुसारं भावानुसारं च कथाकथनम्। (TB. Page No. 9,10,14)

उद्देश्यम् - पाठं पठित्वा कथाकथनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - एकवारं छात्राः कथां पूर्णतया शृण्वन्तु । तदर्थम् अध्यापिका काकनुसारं भावानुसारं च कथां पठति। सान्द्रमुद्रिकायाः उपयोगमपि कर्तुं शक्यते। अनन्तरं सङ्घे स्थित्वा कथायाः परिशीलनाय अवसरं ददातु। सङ्घेषु स्थित्वा अध्यापिकया उचितसाहाय्यं करणीयम्। सङ्घात् एकः इति क्रमेण कक्ष्यायाम् अवतारयतु। अवतारणसमये सान्द्रमुद्रणमपि करोतु। एकैकः अपि गृहं गत्वा कथायाः शब्दमुद्रणं कृत्वा समयानुसारं कक्ष्यायां श्रावयतु। अध्यापिका अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोतु।

मूल्यनिर्णयसूचकानि -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. आशयावगतिः।
३. काकनुसारं भावानुसारं च कथाकथनम्।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - ५ कथास्तम्भानां क्रमीकरणम्। (TB. Page No. 14, 15)

उद्देश्यम् - कथायाः पौर्वापर्यघटनावगमनाय क्रमीकरणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापिका कथागतमनुसृत्य कांश्चन प्रश्नान् पृच्छति। छात्राः उत्तरं वदन्ति। एतादृशरूपेण पाठभागस्य आशयः पूर्णतया तैः उच्यते। तदनन्तरं प्रश्नानाम् उत्तराणि च प्रक्रियापुस्तिकायां लिखन्तु।

प्रश्नाः -

- १) जलाधारम् अवलोक्य जालिकाः किमवदन्?
- २) अनागतविधाता किमकथयत?
- ३) प्रत्युत्पन्नमतिः किमब्रवीत?
- ४) मृत इव वर्तमानः प्रत्युत्पन्नमतिः किमकरोत?
- ५) दीर्घसूत्री कुत्र बद्धः अभवत?

अनन्तरम् अध्यापिका छात्रान् सङ्घान् कृत्वा सङ्घे चर्चित्वा कथास्तम्भान् क्रमीकरणाय निर्दिशति। छात्रः क्रमीकरणं कृत्वा टिप्पणीपुस्तके लिखतु। सङ्घात् एकः इति क्रमेण कक्षायामवतारयतु। अध्यापिका अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोतु।

मूल्यनिर्णयसूचकानि -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. टिप्पणीपुस्तके लेखनम्।
३. कथायाः पौर्वापर्यक्रमपालनम्।

अन्ते अध्यापिका 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - ६ समानार्थपदचयनम्। (TB. Page No. 9,10, 14, 16)

उद्देश्यम् - समानपदार्थावगमनाय सामर्थ्योत्पादनम्।

प्रक्रिया - सङ्घे स्थित्वा पाठपुस्तकं, कोशम्, अनुबन्धं च पठित्वा समानार्थपदानां चयनाय अध्यापिका छात्रान् निर्दिशति। पदानि चित्वा स्वस्वटिप्पणीपुस्तकेषु लिखतु। कक्षायामवतारयतु। अध्यापिका स्वालित्यानि परिहरतु। परस्परं विनिमाय संशोधनाय छात्रान् निर्दिशतु। छात्राणां संशोधनम् अध्यापिका निरीक्षतु।

मातृका -	पदम्	समानपदानि
	मत्स्यः	- झषः, मीनः
	मित्रम्	- सहचारी, सुहृत्
	कैवर्तः	- जालिकः, धीवरः
	जलाशयः	- जलाधारः, जलस्थायः

अध्यापिका अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोतु।

मूल्यनिर्णयसूचकानि -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. टिप्पणीपुस्तके लेखनम्।
३. पदानाम् अवगमनम्।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनं करोतु।

प्रवर्तनम् - ७ कथायाः विस्तारणम् (विशेषप्रवर्तनम्)।

(TB. Page No. 10, 15,17, 18, 19)

उद्देश्यम् - कथाविस्तारणाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - पाठभागं शकुलोपाख्यानं (TB. Page. No. 17,18,19) च पठित्वा कथान्त्यस्य विस्तारणाय अध्यापिका छात्रान् निर्दिशति। छात्राः सङ्घे स्थित्वा चर्चां करोति। अध्यापिका उचितं साहाय्यं करोति। छात्राः लिखित्वा अवतारयति। अध्यापिका स्वालित्यानि परिहरति। परिष्कृत्य टिप्पणीपुस्तके लेखनाय निर्दिशति। अध्यापिका छात्राणां टिप्पणीपुस्तकानि निरीक्ष्य संशोधनं करोतु। अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोतु।

मूल्यनिर्णयसूचकानि -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. टिप्पणीपुस्तके लेखनम्।
३. कक्षायाम् अवतारणम्।

अन्ते 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय अध्यापिका छात्रान् निर्दिशति।

मातृका -

अन्येद्युः प्रभाते मत्स्यबन्धाः जलस्थायां समन्ततः नालिकां (सुषिराणि) निर्माय जलं निम्नेषु प्रदेशेषु निस्त्रावयामासुः। ततः ते प्रसृततोयात् जलाशयात् विविधैरुपायैः मत्स्यान् बबन्धुः। यदा ते रज्जुभिः मत्स्यान् बद्धुं (बन्धितुं) आरभत तदा प्रत्युत्पन्नमतिः एतेषामन्तरं प्रविश्य बद्धा इव अवर्तत। स्तुततोयस्य जलस्थानस्य विलोडनावसरे दीर्घसूत्री अपरैः मत्स्यैः सह बन्धनं अगच्छत्। यदा कैवर्त्तः ग्रथितान् मत्स्यान् विपुले जले प्रक्षालयितुमारब्धः तदा संप्रतिपत्तिमान् झटित्येव रज्जुं मुक्त्वा विपुले जले अकूर्दत।

प्रवर्तनम् - ८ विशेषप्रवर्तनम्। (TB. Page No. 15)

उद्देश्यम् - सचित्रकथानिर्माणाय / वीडियोसञ्चयाय / कथासम्पुटनिर्माणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्। ।

प्रक्रिया - अध्यापिका 'अधोनिर्दिष्टेषु एकम् ऐच्छिकरूपेण स्वीकरोतु' इति प्रवर्तनं

विशदीकृत्य छात्राणाम् अभिरुच्यनुसारं कर्तुं स्वातन्त्र्यं ददाति। प्रवर्तनस्य पूर्तीकरणाय अवश्यं साहाय्यमपि ददाति। छात्राः गृहपाठरूपेण प्रवर्तनानि कृत्वा कक्षायाम् अवतारयतु। अध्यापिका अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयमपि करोतु।

मूल्यनिर्णयसूचकानि -

१.) सचित्रकथानिर्माणम् -

- चित्राणां चयनं क्रमीकरणं च।
- संभाषणलेखनम्।
- कक्षायामवतारणम्।

२.) वीडियो सञ्चयः

- कथायाः चयनम्।
- चित्राणाम् आकर्षकता।
- कक्षायाम् अवतारणम्।

३) कथासम्पुटनिर्माणम्

- कथायाः चयनम्।
- सम्पुटनिर्माणम्।
- कक्षायाम् अवतारणम्।

अनन्तरं 'किमधिगतम् ' इत्यत्र अङ्कनाय निर्दिशतु।

प्रवर्तनम् -९ सूत्रार्थानाम् उदाहरणानां च लेखनम् । (TB. Page No. 11-13,15)

उद्देश्यम् - सूत्रार्थानाम् उदाहरणानां च लेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापिका व्याकरणविषये छात्राणां पूर्वज्ञानं शोधयित्वा पुटसंख्या

११(TB) मध्ये दत्तं व्याकरणकार्यं प्रति छात्राणां श्रद्धां नयति।

अच् सन्धिः - 'अच्' इति किम्?

'अच्' प्रत्याहारे केषां वर्णानामन्तर्भावः?

प्रत्याहाराणां निर्माणं कथम्?

इत्यादिप्रश्नान् पृच्छति। उत्तराणि विशदयति च। अनन्तरं प्रतिसङ्घं पुस्तके दत्तम् उदाहरणं प्रदर्श्य तेषां विशेषतां वक्तुं प्रेरयति।

उदाहरणम् - चेति - च + इति। छात्राणां प्रतिवचनानि श्रुत्वा स्वालित्यानि परिहृत्य विशदयति। अनन्तरं सूत्रं सूत्रवृत्तिं च बोधयति। उदाहरणान्तराणि च दत्त्वा निरीक्षणाय व्रदति। अध्यापिका निरीक्षणानां संशोधनं करोति, विस्तारयति च। अनन्तरं सङ्घे चर्चित्वा सूत्रार्थस्य उदाहरणानां च लेखनाय निर्दिशति। लिखितानि सङ्घात् एकः इति क्रमेण कक्षायामवतारयतु। अध्यापिका स्वालित्यानि परिहरतु। छात्राणां टिप्पणीपुस्तकं च संशोधयतु। अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयमपि करोतु।

मूल्यनिर्णयसूचकानि -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।	२. टिप्पणीपुस्तके लेखनम्।
३. कक्षायाम् अवतारणम्।	

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय निर्दिशतु।

प्रवर्तनम् -१० सूत्रार्थविचारस्पर्धा टिप्पणीलेखनं च। (TB. Page No. 16)

उद्देश्यम् - सूत्रार्थविचारस्पर्धाचालनाय आशयं स्वांशीकृत्य टिप्पणीलेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापिका हस्तपुस्तकस्य साहाय्येन उदाहरणात् सूत्रम् इति नियममनुसृत्य उदाहरणानि सूत्राणि च परिचाययति। छात्राः सङ्घे स्थित्वा विशकलनं कृत्वा अध्यापिकायाः निर्देशानुसारं टिप्पणीं लिखति। अध्यापिका तत्तदवसरेषु उचितं साहाय्यमपि करोति। अनन्तरं छात्रान् द्विसङ्घान् कृत्वा विचारस्पर्धायै प्रेरयति। छात्राः परस्परं प्रश्नान् पृष्ठा सूत्रार्थं विशदयितुं प्रभवन्ति। अध्यापिका अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयमपि करोतु।

मूल्यनिर्णयसूचकानि -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।	२. टिप्पणीपुस्तके लेखनम्।
३. सूत्राणामुदाहरणानां च अवगमनम्।	

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय निर्दिशतु।

सूत्राणि - अच् सन्धिः। (TB. Page No. 16)

वर्षतुः - वर्षा + ऋतुः (आ + ऋ - अर्)

उरण् रपरः। (१ / १ / ५१)

ऋकारस्य स्थाने योऽण् स रपरः सन्नेव प्रवर्तते। ऋकारस्य स्थाने गुणे अर्।

ऋकारस्य स्थाने वृद्धिः आर्।

टिप्पणि - उः अण् रपरः इति पदच्छेदः। उः इत्यस्य ऋकारस्येत्यर्थः।

अन्तादिवच्च। (६ / १ / ८५)

योऽयमेकादेशः स पूर्वस्यान्तवत् परस्यादिवच्च स्यात्। शिवेहि।

अव आ + इहि इत्यत्र आद्गुणः इति जायमानो गुणः एकारः पूर्वस्य आकारस्य परस्य इकारस्य च स्थाने जातः। अयमेकादेशः एकारः पूर्वस्यान्तवत्स्यादिति आकारत्वेन आङ्गेन गृह्यते। एवमत्र शिव + एहि इति स्थिते 'ओमाङोश्च' इति अकारादाङि परे पररूपमेकादेशः। शिवेहि इति रूपम्। एवम् अव+एहि - अवेहि।

“अवेहि मां किङ्करमष्टमूर्तेः “ इति कालिदासः।

टिप्पणिः - अन्तादिवत् च इति पदच्छेदः। अन्तादिभ्यां तुल्यः आद्यन्तवत् इति विग्रहः।

कृष्णायों नमः - कृष्णाय + ओं + नमः।

ओमाङोश्च। (६ / १ / ९५) ओमि आङि चात्परे पररूपमेकादेशः स्यात्।

उदा - शिवायों नमः - शिवाय + ओं + नमः।

शिवेहि - शिव + एहि।

शिव + आ + इहि। (अत्र एकारः पूर्वान्तवत् भावेन आङ्)

अवेहि - अव + एहि

टिप्पणिः - ओमाङोः च इति पदच्छेदः। अवर्णाद् ओमि (ओं शब्दे) आङि (आ इत्युपसर्गे) च परे पररूपमेकादेशः स्यात्।

हरी एतौ - हरी + एतौ।

विष्णु इमौ - विष्णु + इमौ।

ईदूदेद् द्विवचनं प्रगृह्यम्। (१ / १ / ११) ईदूदेदन्तं द्विवचनं प्रगृह्यं स्यात्।

उदा - गङ्गे अमू - गङ्गे + अमू।

पचेते इमौ - पचेते + इमौ।

उभे अस्त्रे - उभे + अस्त्रे।

टिप्पणिः - ईदूदेत् द्विवचनं प्रगृह्यम् इति पदच्छेदः।

ईदन्तम् ऊदन्तम् एदन्तम् च द्विवचनं प्रगृह्यम्। ततः अचि परे प्रकृतिभावः।

प्लुतप्रगृह्या अचि नित्यम्। (६ / १ / १२५)

प्लुताः प्रगृह्याः च अचि परे नित्यं प्रकृत्या स्युः।

अमी ईशाः - अमी + ईशाः।

अदसो मात्। (१ / १ / १२)

अदस् शब्दावयवात् मकारात् परौ ईदूतौ प्रगृह्यौ स्तः।

उदा - रामकृष्णावमू आसाते - रामकृष्णावमू + आसाते।

देवाः अमी आसते - देवाः + अमी + आसते।

बालकौ अमू आगच्छतः - बालकौ + अमू + आगच्छतः।

टिप्पणिः - अदसः मात् इति पदच्छेदः। अदस् शब्दावयवात् मकारात्परौ ईदूतौ प्रगृह्यौ स्तः।

अनुबन्धः

1. കൊടുങ്ങല്ലൂർ കുഞ്ഞിക്കുട്ടൻ തമ്പുരാന്റെ പദ്യരൂപത്തിലുള്ള മത്സ്യത്രയകഥയുടെ ഭാഗം.

ദീർഘസൂത്രകഥ

സംഭവിക്കാവുന്ന ആപത്തു തടുക്കാനും സംഭവിച്ചാൽ രക്ഷപ്പെടാനും കഴിവുള്ളവർ സുഖിക്കുമെന്നും ദീർഘസൂത്രൻ നശിക്കുമെന്നും കാണിക്കാൻ മൂന്ന് മത്സ്യങ്ങളുടെ കഥ പറയുന്നു.

ദീഷ്ണൻ പറഞ്ഞു.

വരാവതു തടുപ്പോന്നും വന്നാൽക്കൈകാണുവോന്നുമെ

രണ്ടുപേരും സുഖിച്ചിടും ദീർഘസൂത്രൻ നശിച്ചിടും.

ഇതിനവ്യഗ്രമീ മുഖ്യമാഖ്യാനം കേട്ടുകൊൾക നീ.

കാര്യകാര്യതീർപ്പിൽ ഒരു ദീർഘസൂത്രന്റെയാംകഥ

ആഴം കുറഞ്ഞു മത്സ്യങ്ങളേരെയുള്ളൊരു പൊയ്ക്കയിൽ

മുവരുണ്ടായി മത്സ്യങ്ങൾ കുന്തീനന്ദന, കൂട്ടുകാർ.

അതിലേകൻ ദീർഘദർശിയുൽപന്നപ്രതിഭൻ പരൻ

ദീർഘസൂത്രൻ മറ്റൊരുവൻ സഹചാരികൾ മുവരിൽ.

ഒരിക്കലാപ്പല്ലലത്തെ മീൻപിടിപ്പവർ മുറ്റുമേ

പല തോടുവഴിക്കായി വെള്ളം വാർത്തങ്ങൊഴുക്കിനാർ.

ആപ്പല്ലലം ക്ഷയിപ്പോന്നായി കണ്ടറിഞ്ഞു ഭയാഗമേ

ദീർഘദർശി പറഞ്ഞാനാ രണ്ടിഷ്ടരോടുമപ്പൊഴേ;

ജലജന്തുക്കൾക്കശേഷമീയൊരാപത്തു വന്നുതേ

ഉടൻ മറ്റൊരിടം പോക ദോഷംപറ്റാത്ത മാർഗമേ.

വരാവുന്നോരനർത്ഥത്തെ നയംകൊണ്ടു തടുപ്പവൻ

സംശയത്തിൽപ്പെടാ ബോധിക്കുവിൻ പോവുക നാമുടൻ.

ദീർഘസൂത്രനതിൽച്ചൊന്നാൻ: “ ശരിയാണങ്ങു ചൊന്നതും

പരിഭ്രമിച്ചിടരുതെന്നാണെന്നിക്കുള്ള നിശ്ചയം”.

പിന്നെ പ്രത്യുത്പന്നമതി ദീർഘദർശിയൊടോതിനാൻ

കാലം വന്നാലൊഴിവെനിക്കില്ലാതാവില്ല ന്യായമായ്.

എന്നുകേട്ടവിടംവിട്ടു ദീർഘദർശി മഹാമതി

ആത്തോടുവഴിയേ പുക്കാൻ ഗംഭീരസലിലാശയം

പിന്നെജ്ജലാശയം വെള്ളംവാർന്നതാഴ്ന്നുപാർത്തു കണ്ടുടൻ
 മത്സ്യജീവികൾ മത്സ്യഗൃഹം ബന്ധിച്ചു പലകൗശലാൽ.
 വെള്ളം വാർന്നപ്പല്ലലത്തെ കലക്കീടുന്ന നേരമേ
 ബന്ധനത്തിൽപ്പെട്ടു ദീർഘസൂത്രനും മറ്റു കുട്ടരും.
 മത്സ്യങ്ങളെക്കയറുകൊണ്ടു കെട്ടുന്ന നേരമേ
 അവറ്റിനിടയിൽച്ചെന്നുപറ്റീ സമ്പ്രതിപത്തിമാൻ
 എടുക്കാവുന്നൊരാക്കെട്ടു പറ്റിത്താൻ നിന്നിതായവൻ
 ഒക്കെയും കെട്ടിലാപ്പെട്ടിതെന്നുമോർത്തിടിനാരവർ.
 പിന്നെ മത്സ്യങ്ങളെ മഹാജലത്തിൽക്കഴുകുമ്പോഴേ
 പാശത്തെ വിട്ടൊഴിഞ്ഞാനാ പ്രത്യുൽപ്പന്നമതി ക്ഷണാൽ.
 ദീർഘസൂത്രൻ ദൈന്യമാർന്നു ബുദ്ധികെട്ടോൻ വിചേതനൻ
 മരണം നേടിനാൻ മുഴുനിരീയംകെട്ട മട്ടുതാൻ.
 ഏവംവന്നേറ്റുകാലത്തെ മോഹത്താലറിയാത്തവൻ
 ദീർഘസൂത്രശ്യാം പോലെയുടൻതന്നെ നശിക്കുമേ.
 മിടുക്കൻ ഞാനെന്നുവെച്ചു നന്മ മുൻചെയ്തിടാത്തവൻ
 സംശയത്തിൽപ്പെട്ടും വന്നാൽക്കൈകാണാനെന്നവണ്ണമേ.
 വരാവതു തടുപ്പാനും വന്നാൽക്കൈകാണുവോനുമേ
 രണ്ടുപേരും സുഖംനേടും ദീർഘസൂത്രൻ നശിച്ചിടും.
 കല കാഷ്ടമുഹൂർത്തങ്ങൾ ലവം രാപ്പകലങ്ങനെ
 മാസം പക്ഷം ഷഡ്രതുവും കല്പം സംവത്സരങ്ങളും
 മന്നല്ലോ ദേശമായ്ച്ചൊൽവു കാലമെന്നതു കണ്ടിടാ
 അഭീഷ്ടകാര്യസിദ്ധിക്കായ്ദ്ധ്യാനിക്കുന്നതുമങ്ങനെ.
 ഇവ ധർമ്മാർത്ഥശാസ്ത്രത്തിൽ മോക്ഷശാസ്ത്രത്തിലും ശരി
 കാമശാസ്ത്രത്തിലും മുഖ്യമായിച്ചൊൽവു മഹർഷികൾ.
 അഭീഷ്ടദേശകാലങ്ങൾ നോക്കി നന്നായ് നടത്തണം
 സജ്ജൻ പരീക്ഷിച്ചു ചെയ്തോനിവയാൽ ഫലമേറ്റിടും.

2. വിദ്വാൻ കെ. പ്രകാശത്തിന്റെ ഗദ്യരൂപത്തിലുള്ള മത്സ്യത്രയകഥയുടെ ഭാഗം.

ശകുലോപാഖ്യാനം

ദീഷ്ണൻ പറഞ്ഞു: വരാൻ പോകുന്ന ആപത്തിനെ കണ്ടറിഞ്ഞ് തടുക്കുന്നവനും വന്നുചേർന്ന ആപത്തിൽ തത്രപരമായി രക്ഷപ്പെടുവാനുള്ള ബുദ്ധിപ്രയോഗിക്കുന്നവനും ഇങ്ങനെ രണ്ടുപേർ ആപത്തു വിട്ടുകയറി സുഖിക്കും. എന്നാൽ ദീർഘസൂത്രൻ (മന്ദനായവൻ) നശിക്കുക തന്നെ ചെയ്യും.

ഇതിന് ഉദാഹരണമായ ഒരു കഥ നാട്ടിൽ നടപ്പുണ്ട്. അത് ഞാൻ പറഞ്ഞുതരാം, യുധിഷ്ഠിര! അത് നീ കേട്ടുകൊള്ളുക. കാര്യകാര്യങ്ങൾ തീരുമാനിക്കുന്നതിൽ നിനക്ക് ഈ 'ദീർഘസൂത്രന്റെ കഥ' ഉപകരിക്കുന്നതാണ്.

മൂന്ന് മത്സ്യങ്ങളുടെ കഥ

ആഴം കുറഞ്ഞതും മത്സ്യങ്ങൾ വളരെയുള്ളതുമായ ഒരു പൊയ്ക്കയിൽ മൂന്നു മത്സ്യങ്ങൾ കൂട്ടുകാരായി ജീവിച്ചു. കുമ്പിപ്പുത്ര! അതിൽ ഒരുത്തന്റെ പേര് 'ദീർഘദർശി' എന്നാണ്. രണ്ടാമത്തവന്റെ പേര് പ്രത്യുൽപ്പന്നമതി എന്നാണ്. മൂന്നാമത്തവന്റെ പേര് ദീർഘസൂത്രൻ എന്നുമാണ്. ഇവർ സഹചാരികളായി കഴിഞ്ഞിരുന്നു.

ഒരു ദിവസം കുറേ മീൻപിടുത്തക്കാർ വന്ന് ഈ പൊയ്ക്കയിൽ നിന്ന് തോട് വഴിക്ക് വെള്ളം വാർത്ത് ഒഴുക്കുവാൻ തുടങ്ങി. പൊയ്ക്കയിലെ വെള്ളമൊക്കെ ഒഴുകി പോകുന്നത് കണ്ടപ്പോൾ ദീർഘദർശി തന്റെ രണ്ട് സ്നേഹിതന്മാരെയും വിളിച്ച് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു: സ്നേഹിതന്മാരെ ജലജന്തുക്കൾക്കെല്ലാം ഇതാ അത്യാപത്ത് നേരിട്ടിരിക്കുന്നു. ഉടനെ നാം ഈ പൊയ്ക്ക വിട്ട് മറ്റൊരിടത്ത് രക്ഷപ്പെടണം. അല്ലെങ്കിൽ നാം കെണിയിൽ കൂടുങ്ങി പോകും. വരാൻ പോകുന്ന അനർത്ഥം കണ്ടറിഞ്ഞ് നയംകൊണ്ട് തടുക്കുന്നവൻ സംശയത്തിൽപെട്ട് പോവുകയില്ല. അതു നല്ലതുപോലെ മനസ്സിലാക്കി നാം ഈ സ്ഥലം വിട്ട് ഉടനെ പോവുക.

ഈ ഉപദേശം കേട്ട് ദീർഘസൂത്രൻ പറഞ്ഞു സ്നേഹിതാ, നീ പറഞ്ഞത് ശരിയാണ് എങ്കിലും പരിഭ്രമിക്കാതിരിക്കുക. ഉടനെ വിടേണ്ട

കാര്യമില്ലെന്നാണ് എനിക്ക് തോന്നുന്നത്.

പിന്നെ പ്രത്യുൽപ്പന്നമതി ദീർഘദർശിയോട് പറഞ്ഞു കാലം വരുമ്പോൾ ഞാൻ രക്ഷപ്പെട്ടു കൊള്ളാം അപ്പോൾ ന്യായമായ വഴിക്ക് ഞാൻ കടന്നുകളയും.

അങ്ങനെ ദീർഘദർശി രണ്ടു മഹാനാരുടെ അഭിപ്രായവും കേട്ടു. കൊറ്റിന് വകയുള്ള സ്ഥലം വിടുവാൻ അവർ മടിച്ചെങ്കിലും മഹാശയനായ ദീർഘദർശി അവിടെ നിന്നില്ല. അവൻ ആ തോട് വഴിക്ക് പോയി വിശാലമായ വേറെ ജലാശയത്തിൽ ചെന്നുചേർന്നു.

അങ്ങനെ തടാകത്തിലെ വെള്ളമൊക്കെ വാർന്നു പോയി. മീൻപിടുത്തക്കാർ പല കൗശലങ്ങൾ പ്രയോഗിച്ചു. വലയും തൈതലുമായി മത്സ്യത്തെ അവിടവിടെ ബന്ധിച്ചു നിർത്തി. വെള്ളം കുറഞ്ഞ ആ പൊയ്ക കലക്കുന്ന സമയത്ത് ദീർഘസൂത്രനും മറ്റു കൂട്ടുകാരും ബന്ധനത്തിൽപ്പെട്ടു. മത്സ്യങ്ങളെ കയറുകൾ കൊണ്ട് കെട്ടുന്ന സമയത്ത് അവയുടെ ഇടയിൽ ചെന്ന് പ്രത്യുൽപ്പന്നമതി പറ്റിക്കൂടി. എടുക്കാവുന്ന കെട്ടെടുത്ത് ആ മീൻപിടുത്തക്കാരൻ നിന്നു. എല്ലാ മത്സ്യത്തെയും കോർത്തുകെട്ടി എന്ന് അവനും വിചാരിച്ചു. പിന്നെ മറ്റൊരു ജലാശയത്തിൽ തെളിഞ്ഞ വെള്ളത്തിൽ കഴുകുന്ന സമയത്ത് പാശത്തെ വിട്ട് പ്രത്യുൽപ്പന്നമതി ക്ഷണത്തിൽ ചാടിക്കളഞ്ഞു. ദീർഘസൂത്രൻ ദുഃഖിച്ചു. അവൻ ബുദ്ധി കെട്ട് മുൾനാലായി ചരടിൽ കോർക്കപ്പെട്ടവനായി കിടന്നുപിടഞ്ഞു. അവൻ ദുഃഖിച്ചു ചരടിൽ കുടുങ്ങിക്കിടന്ന് വീർപ്പുമുട്ടി ചത്തു.

ഇപ്രകാരം കാലം സമാഗതമാകുമ്പോൾ പലപല മോഹങ്ങൾ കാരണം ചിന്തിച്ച് അറിയാതിരിക്കുന്നവൻ ദീർഘസൂത്രൻ എന്ന മത്സ്യത്തിന്റെ മാതിരി ആപത്തിൽ കുടുങ്ങി മരിക്കുവാൻ ഇടവരും. ഞാൻ മിടുകനാണ് എന്നു നടിച്ചു മുമ്പേ നന്മ ചെയ്യാത്തവൻ സംശയത്തിൽപ്പെട്ട് ദുഃഖിക്കാൻ ഇടവരും. വന്നാൽ അതിന് അപ്പോൾ പ്രതിവിധി കാണുന്നവൻ രക്ഷപ്പെട്ടു എന്ന് വരാം.

വരാവുന്നത് മുൻകൂട്ടിയറിഞ്ഞ് അതിനെ തടുക്കുന്നവനും വന്നുചേർന്നതിൽ മറുകൈ കാണുന്നവനും സുഖം നേടും. എന്നാൽ ദീർഘസൂത്രൻ നശിക്കുക തന്നെ ചെയ്യും.

കല, കാഷ്ഠമുഹൂർത്തങ്ങൾ, ലവം, രാപ്പകലുകൾ, മാസം, പക്ഷം,

ആറുഗുരുക്കൾ, കൽപം, സംവത്സരങ്ങൾ എന്നിവ കാലങ്ങളാണ്. അവയെ പ്രത്യക്ഷമായി കാണുകയില്ല. ഭൂമിക്കുള്ള വിഭാഗങ്ങളെ ദേശം എന്നു പറയുന്നു. ഈ കാലദേശങ്ങളെ അഭിഷ്ടുകാര്യസിദ്ധിക്ക് കണ്ടറിഞ്ഞ് വേണ്ടത് വേണ്ടപ്പോൾ ചെയ്യണം. ഇവ ധർമ്മശാസ്ത്രത്തിലും അർത്ഥശാസ്ത്രത്തിലും ക്രമശാസ്ത്രത്തിലും മഹർഷിമാർ വളരെ മുഖ്യമായി പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ട്. അങ്ങനെ അഭിഷ്ടുകാര്യ ദേശവും കാലവും നന്നായി നോക്കി കാര്യം നടത്തണം. അതിനു തയ്യാറുള്ളവൻ പരീക്ഷിച്ച് കാര്യം നടത്തുന്നവൻ അതിന്റെ ഫലം തീർച്ചയായും അനുഭവിക്കുന്നതാണ്.

3. अमरकोशः-पारमेश्वरी (TB. Page No. 16)

1. पृथुरोमा झषो मत्स्यो मीनो वैसारिणोऽण्डजः।
वारिवर्गः प्रथमकाण्डम् P.263, कारिका -18.
2. कैवर्ते दाशधीवरौ
वारिवर्गः प्रथमकाण्डम् P.262, कारिका -16.
3. जलाशयो जलाधारस्तत्रागाधजलो हृदः।
वारिवर्गः प्रथमकाण्डम् P.262, कारिका -26.
आहावस्तु निपानं स्यादुपकूपजलाशये।
वारिवर्गः प्रथमकाण्डम् P.262, कारिका -27.
4. स्निग्धो सवयाऽथ मित्रं सखा सुहृत्।
क्षत्रियवर्गः द्वितीयकाण्डम् P.650, कारिका -12.
5. आनाय पुंसि जालं स्याच्छणसूत्रं पवित्रकम्।
मत्स्याधानी कुवेणी स्याद्धडिशं मत्स्यवेधनम्।
वारिवर्गः प्रथमकाण्डम् P.262, कारिका -17.

सूचनाग्रन्थाः।

1. महाभारतम् – वेदव्यासः पञ्चमखण्डः, शान्तिपर्वः, गीता प्रेस, गोरखपुर, PO5424
2. Bhagavd Gita as it is, Bhakti Vedanta Book Trust, PP 924.
3. अमरकोशः, Chaukhamba Sanskrit Pusthakalaya, Varanasi, 2022, PP203.
4. മഹാഭാരതം വിവർത്തനം - പദ്യരൂപം - കുഞ്ഞിക്കുട്ടൻ തമ്പുരാൻ
5. വ്യാസമഹാഭാരതകഥ (വാല്യം 4) ഗദ്യവിവർത്തനം വിദ്വാൻ കെ. പ്രകാശം, ഡി.സി. ബുക്സ്.
6. A short History of Sanskrit Literature, R.S. Vadhyar & Sons, Kalpathi, Palaghat, 1989 PP212.
7. Teachers' Hand Book Sanskrit (Part II) Std IX for Sanskrit Schools, Department of General Education., Government of Kerala,2010.PP 55.
8. केरलपाठावलिः संस्कृतम्, संस्कृतविद्यालयानां कृते, कक्ष्या IX, Department of General Education. Government of Kerala 2024 PP 88.
9. लघुसिद्धान्तकौमुदी, गीताप्रेस, गोरखपुर, PP 362.
10. लघुसिद्धान्तकौमुदी प्रथमो भागः। बालहितैषिणी व्याख्यासहितः, प्रोफ. आर्. वासुदेवन पोद्दी, गवर्मेण्ड् संस्कृत कोलेज् कम्मिट्टि, തൃപ്പൂണിത്തുറ, 1993.
11. रूपचन्द्रिका, भारतीयविद्याप्रकाशन, दिल्ली, वाराणसि 1998, PP 697.
12. സംസ്കൃതസാഹിത്യചരിത്രം (വോല്യം 2), കേരളസാഹിത്യ അക്കാദമി, 1991,PP444.
13. അമരകോശം, പഞ്ചാംഗം പുസ്തകശാല, കുന്ദംകുളം, 2012, PP400.
14. अमरकोशः - पारमेश्वरीव्याख्यानम्, वाचस्पति टी. सी. परमेश्वरन् मूसत, केरलसाहित्य अकादमी, 2008, Ist Edn.

पाठः २

वसन्तागमः।

एककम्	-	१ - साहितीलयः।
पाठसंख्या	-	२
पाठस्य नाम	-	वसन्तागमः।
व्यवहाररूपम्	-	काव्यम्।
कालांशः	-	९
आशयः	-	प्रकृतिः।
उपाशयः	-	प्रकृतिसौन्दर्यम्।
आशयाः/धारणाः	-	महाकविकालिदासविरचितात् ऋतुसंहारात् वसन्तवर्णनापराः चतुश्श्लोकाः।
मूल्यानि/ मनोभावाः	-	पौराणिकसाहित्यं प्रति आदरः। काव्यपठनेन धार्मिकमूल्यानि स्वांशीकृत्य स्वजीविते प्रयुङ्क्ते। अलङ्कारपठनेन काव्यास्वादनतात्पर्यं वर्धयति।

पठनलक्ष्याणि

आशयपरम् / भाषापरम्-

- ॐ पाठं सम्यक् पठित्वा नूतनपदानां चयनाय अर्थलेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ संश्लिष्टपदानां विवेचनाय विश्लेषणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ समस्तपदानि विविच्य विग्रहवाक्यलेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ आकाङ्क्षाप्रश्नानाम् उत्तराणि क्रोडीकृत्य अन्वयलेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ श्लोकस्य आशयमवगम्य स्ववाक्यैः लेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

- ७३ श्लोकस्य गणनिर्णयाय वृत्तनिर्धारणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ७४ श्लोकस्याशयावगमनपूर्वकम् अलङ्कारनिर्णयाय लक्ष्यलक्षणसमन्वयाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ७५ कवितायाः संस्कृतेन कैरल्यां च आलपनाय शब्दमुद्रणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्। (ICT)
- ७६ वृक्षाणां रोपणाय संरक्षणाय च तात्पर्यसम्पादनम्।
- पठनोपकरणानि - पाठपुस्तकं, हस्तपुस्तकं, कुवलयानन्दम्, वृत्तरत्नाकरः, ऋतुसंहारम्, सान्द्रमुद्रिका, ध्वनिमुद्रिका, ICT इत्यादयः।

पठनप्रवर्तनानाम् आसूत्रणम्

क्रमसंख्या	प्रवर्तनानि	प्रतीक्षितकालांशः
1.	पाठप्रवेशः पाठस्य आमुखं च। नूतनपदचयनम् अर्थलेखनं च।	२
2.	सन्धिविश्लेषणम्	
3.	विग्रहवाक्यलेखनं च।	१
4.	अन्वयलेखनम्।	१
5.	आशयलेखनम्।	१
6.	वृत्तनिर्धारणम् ।	
7.	अलङ्कारसामर्थ्यम्।	२
8.	गानाविष्करणम्।	२
9.	चेन्कुरिञ्जी बालवृक्षाणां रोपणं संरक्षणं च	बहिर्प्रवर्तनम्
	आहत्य	९

पाठप्रवेशः पाठस्य आमुखं च।

अध्यापकः महाकवेः कुमारनाशान् महोदयस्य पुष्पवाटिका नामकात्
कैरलीकवितासमाहारात् उद्धृतम् -

पुष्पुणीता मुल्लु पुष्पुणीलण्ठा
पुष्पुणु त्तेन्नाव् पुष्पुणुणुणुणु
वायुणुणु वेवलिणु वरुणुणुणुणु पुवुणु
चोणुणुणु काणुणुणुणुणुणुणुणुणुणु
णुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणु
णुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणु
णुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणु
णुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणु
णुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणुणु

इति कवितांशं श्रावयति। तदनन्तरम् अध्यापकः महाकविकालिदासमधिकृत्य
श्रुतवन्तः वा? इति पृच्छति। ततः तद्विषये छात्राणां पूर्वज्ञानं शोधयति।

१. महाकविकालिदासविरचितानि नाटकानि कानि?
२. महाकविकालिदासविरचितानि महाकाव्यानि कानि?
३. महाकविकालिदासप्रणीतानि खण्डकाव्यानि कानि?

अध्यापकः छात्राणां प्रतिवचनानि श्रुत्वा विशदीकरणं ददाति। अनन्तरं
महाकविप्रणीते द्वे खण्डकाव्ये मेघदूतम्, ऋतुसंहारम् च इत्युक्त्वा पाठस्य
आमुखवाचनाय छात्रान् प्रेरयति (TB Page 21)। वाचनानन्तरं पठिताशयमधिकृत्य
प्रश्नान् पृच्छति। उत्तराणि श्यामफलके लिखति च। अनन्तरं पाठभागे दत्तान्
श्लोकानां सङ्घे स्थित्वा वाचनाय निर्दिशति।

प्रक्रियाविशदीकरणम्।

प्रवर्तनम् - १ नूतनपदचयनम् अर्थविवेचनं च। (TB. Page No.22, 25,28,30)

उद्देश्यम्-पाठसम्यक् पठित्वा नूतनपदानां चयनाय अर्थलेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापकः छात्रान् संज्ञान् करोति। अनन्तरं पाठभागं पठित्वा

नूतनपदानां चयनाय निर्दिशति। सङ्घे चर्चा कृत्वा पाठभागस्थानां श्लोकानां पदार्थान् निरीक्ष्य लेखनाय निर्दिशति। अनन्तरं सङ्घात् एकः इति क्रमेण कक्षायामवतारयति। वाचने लेखने च जातानि स्वालित्यानि अध्यापकः संशोधयति। अनन्तरं छात्राः परस्परं विनिमाय टिप्पणीपुस्तकस्य संशोधनाय निर्दिशति। टिप्पणीपुस्तकस्य संशोधनं सम्यक् कृतमिति अध्यापकः निर्धारयति। अधोदत्तसूचकानि आधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. उचितपदानां चयनम्।
२. अक्षरव्यक्ततया पदानामर्थलेखनम्।

अन्ते 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - २ संश्लिष्टपदचयनं लेखनं च। (TB. Page No. 22, 25, 27, 30)

उद्देश्यम् - संश्लिष्टपदानां विवेचनाय विश्लेषणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - उचितरीत्या अध्यापकः छात्रान् सङ्घान् करोति। छात्राः सङ्घे चर्चा कृत्वा पाठभागात् संश्लिष्टपदानि चित्वा लिखन्ति। अनन्तरं पदच्छेदं निरीक्ष्य लेखनाय निर्दिशति। सङ्घात् एकः इति क्रमेण कक्षायामवतारयति। अध्यापकः वाचने अवतारणे च जातानि स्वालित्यानि परिहृत्य श्यामफलके लिखति। ततः संशोधनं कृत्वा लेखनाय छात्रान् निर्दिशति। अनन्तरं छात्राः परस्परं टिप्पणीपुस्तकस्य संशोधनाय निर्दिशति। संशोधनानि सम्यक् कृतमिति अध्यापकः निरीक्ष्य निर्धारयति। पदानां विश्लेषणमधिकृत्य सूत्राणां विशदीकरणमपि करोति। अन्योदाहरणानि परिचिनोति च।

यथा - कुर्वन्ति + अशोकाः - कुर्वन्त्यशोकाः (इकोयणचि)।

सहसा + उत्सुकत्वम्- सहसोत्सुकत्वम् (आद्गुणः)।

भवेत् + न - भवेन्न (यरोऽनुनासिकेऽनुनासिको वा)

बाणनिकरैः + व्यथितम् - बाणनिकरैर्व्यथितम् (विसर्जनीयस्य सः, ससजुषोः रुः)।

नववधूः + इव - नववधूरिव (विसर्जनीयस्य सः, ससजुषोः रुः)।

अधोदत्तसूचकानि आधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. संश्लिष्टपदचयनम्।
२. उचितरीत्या पदविश्लेषणम्।
३. सूत्रार्थज्ञानम्।

अन्ते 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - ३ विग्रहपदचयनं लेखनं च। (TB. Page No. 22, 25, 28, 30)

उद्देश्यम् - समस्तपदानि विविच्य विग्रहवाक्यलेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापकः समस्तपदानि विग्रहवाक्यानि च चार्टपत्रे/ICT द्वारा प्रदर्शयति। ततः छात्राः मातृकानुसारं विग्रहपदानि पाठभागात् चित्वा टिप्पणीपुस्तके लिखन्ति। लेखनावसरे छात्रैः अनुभूयमानान् क्लेशान् अध्यापकः परिहरति। ततः छात्राः कक्षायामवतारयन्ति। छात्राः लिखितपदानां संशोधनं परस्परं कुर्वन्ति। अन्ते अध्यापकः छात्राणां टिप्पणीपुस्तकं निरीक्ष्य संशोधनं सम्यक् कृतमिति निर्धारयति। अधोदत्तसूचकानि आधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. आशयावगमनम्।
३. टिप्पणीपुस्तके लेखनम्।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् प्रेरयति।

प्रवर्तनम् - ४ कक्षयायां चर्चित्वा श्लोकानामन्वयं लिखति।

(TB. Page No. 23, 26, 29, 31)

उद्देश्यम् - आकाङ्क्षाप्रश्नानाम् उत्तराणि क्रोडीकृत्य अन्वयलेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापकः छात्रान् सङ्गीकृत्य प्रतिविभागं श्लोकं दत्वा सम्यग्वाचनाय

निर्दिशति। छात्राः चर्चा कृत्वा आकांक्षाप्रश्नान् सम्यक् पठित्वा उत्तराणि च निरीक्ष्य क्रमीकृत्य गद्यरूपेण लिखन्ति। अनन्तरं पाठपुस्तकस्थेन अन्वयेन सह तुलनं कृत्वा परिष्कुर्वन्ति। परिष्कृतरूपं कक्ष्यायाम् अवतारणाय निर्दिशति। अध्यापकः उचितसाहाय्यं ददाति। अधोदत्तसूचकानि आधारीकृत्य मूल्यनिर्णयमपि करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. आशयावबोधः।
३. अन्वयस्य लेखनम्।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् प्रेरयति।

प्रवर्तनम् - ५ सङ्घे चर्चित्वा श्लोकस्य आशयं स्वांशीकृत्य लेखनम्।

(TB. Page No. 23,26,29,31)

उद्देश्यम् - श्लोकस्य आशयमवगम्य स्ववाक्यैः लेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापकः छात्रान् सङ्घीकृत्य श्लोकानामाशयलेखनाय निर्दिशति। छात्राः पाठव्याख्यानं सङ्घे चर्चित्वा आशयान् टिप्पणीपुस्तके लिखन्ति। प्रतिसङ्घं लिखितमाशयं परस्परं विनिमाय पठन्ति। अध्यापकेन स्वालित्यनिवारणाय अवश्यं साहाय्यं दातव्यम्। ततः छात्राः आशयं परिष्कृत्य लिखति। अधोदत्तसूचकानि आधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. आशयपूर्णता।
२. वाक्यघटना।
३. भाषाशुद्धिः।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इति स्वयंमूल्यनिर्णये च अङ्कनाय छात्रान् निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - ६ उदाहरणानुसारं पाठस्थश्लोकानां गणनिर्णयं कृत्वा वृत्तं निर्धारयति। (TB. Page No. 23-24, 26-27)

उद्देश्यम् - श्लोकस्य गणनिर्णयाय वृत्तनिर्धारणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापकः छात्रान् सङ्घान् कृत्वा प्रतिसङ्घं श्लोकान् ददाति। पठितपूर्वा

गणव्यवस्थां स्मारयित्वा प्रतिसङ्घं एकैकस्य पादस्य गणनिर्णयाय अवतरणाय च निर्दिशति। अध्यापकेन स्वालित्यपरिहरणाय अवश्यं साहाय्यं करणीयम्। पाठभागस्थानाम् उदाहरणानां साहाय्येन छात्राः चर्चा कृत्वा वृत्तं निर्धारयति। अनन्तरम् अध्यापकस्य साहाय्येन वृत्तलक्षणसमन्वयं कृत्वा टिप्पणीपुस्तके लिखित्वा अवतारयन्ति। छात्राः परस्परमूल्यनिर्णयः कुर्वन्ति। अध्यापकः टिप्पणीपुस्तकं संशोध्य सम्यक् कृतमिति निर्धारयति। अधोदत्तसूचकानि आधारीकृत्य मूल्यनिर्णयमपि करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. गणविवेचनं कृत्वा गुरुलघुनिर्णयः।

२. वृत्तनामलेखनम्।

टिप्पणिः - लघुगुरुव्यवस्था।

लघुगुरुविवेकः -

ह्रस्वो लघुः। यस्य अक्षरस्य/शब्दस्य उच्चारणाय एकमात्रात्मकं कालमपेक्षते स ह्रस्वः लघुः इति।

दीर्घो गुरुः। सानुस्वारः सविसर्गः संयोगात्पूर्वः ह्रस्वोऽपि उच्चारणाय मात्राधिकं कालमपेक्षते इति हेतोः ते ह्रस्वाः अपि गुरुत्वमार्जयन्ति।

गणविवेकः - आदिमध्यावसानेषु यरता यान्ति लाघवम्

भजसा गौरवं यान्ति मनौ तु गुरुलाघवौ।

गुरुः “-” चिह्नेन, लघुः “U” चिह्नेन च सूच्यते।

यगणः	⇒ U - -	⇒ आदिलघुः	जगणः	⇒ U - U	⇒ मध्यगुरुः
रगणः	⇒ - U -	⇒ मध्यलघुः	सगणः	⇒ U U -	⇒ अन्त्यगुरुः
तगणः	⇒ - - U	⇒ अन्त्यलघुः	मगणः	⇒ - - -	⇒ सर्वगुरुः
भगणः	⇒ - U U	⇒ आदिगुरुः	नगणः	⇒ U U U	⇒ सर्वलघुः

त - - U / त - - U / ज U - U / गु गु
 अस्त्युत्त/रस्यां दि/शि देव/तात्मा
 ज U - U / त - - U / ज U - U / गु गु
 हिमाल/यो नाम/नगाधि/राजः।
 त - - U / त - - U / ज U - U / गु गु
 पूर्वाप/रौ वारि/निधीव/गाह्य
 ज U - U / त - - U / ज U - U / गु गु
 स्थितः पृ/थिव्या इ/व मान/दण्डः।।

३. लक्षणसमन्वयः। (उपजातिः, वसन्ततिलका)

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इति स्वयंमूल्यनिर्णये च अङ्कनाय छात्रान् निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - ७ अलङ्कारनिर्णयः लक्ष्यलक्षणसमन्वयश्च। (उद्ग्रथित प्रवर्तनम्)

उद्देश्यम् - श्लोकस्याशयावगमनपूर्वकम् अलङ्कारनिर्णयाय
लक्ष्यलक्षणसमन्वयाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - प्रथमश्लोकस्य (आमूलतो.. (TB. Page No. 22, 24))

आशयग्रहणानन्तरम् अध्यापकः श्लोके पादेषु पदेषु च केषां पदानाम् अक्षराणां च आवर्तनं कृतम्? इति पृच्छति। तेषामुत्तरं प्रदर्श्य अनुप्रासालङ्कारस्य लक्षणं विशदीकरोति। वर्णावृत्तिरनुप्रासः पादेषु च पदेषु च इति। तदनन्तरं श्लोकस्य लक्षणसमन्वयं करोति। अनन्तरं नवपलाशपलाशवनम्, यस्याश्चोरश्चिकुरनिकरः **कर्णपूरो मयूरो** इत्येतौ श्लोकौ अपि अनुप्रासस्य उदाहरणे भवतः इति वदति विशदयति च। ततः कक्ष्यायामवतारणाय छात्रान् प्रेरयति। उचितं साहाय्यमपि करोति। अनन्तरं टिप्पणीपुस्तके लेखनाय निर्दिशति। लिखितस्य शोधनं करोति। अवश्यं चेत् परिष्कृत्य लेखनाय निर्दिशति।

मातृभाषायां समानालङ्कारस्य लक्षणोदाहरणानि च विशदयति।

ശബ്ദാലങ്കാരം

അക്ഷരക്കൂട്ടങ്ങളും കൂട്ടക്ഷരങ്ങളുമാവർത്തിച്ച്
ശബ്ദംഗിയുളവാക്കുന്നത് ശബ്ദാലങ്കാരം.

അനുപ്രാസം

അനുപ്രാസം വ്യഞ്ജനത്തെ
ആവർത്തിക്കിലിടയ്ക്കിടെ.

ഒരേ വ്യഞ്ജനക്ഷരങ്ങൾ ഇടയ്ക്കിടയ്ക്ക് ആവർത്തിക്കുന്നതാണ് അനുപ്രാസം.
ഉദാ:

അക്കാലത്തുപൊറുക്കാഞ്ഞു
താരകന്റെ പരാക്രമം
അണ്ടർക്കോൻ മുമ്പാരുമുമ്പർ
സത്യലോകത്തിലെത്തിനാർ

(കുമാരസംഭവം, പരിഭാഷ: ഏ. ആർ. രാജരാജവർമ്മ)

പ്രേമദഞ്ച മേ കാമദഞ്ച മേ
വേദനഞ്ച മേ വൈഭവഞ്ച മേ
ജീവനഞ്ച മേ ജീവിതഞ്ച മേ

ദൈവതഞ്ച മേ ദേവ നാപരം.

(ശ്രീകൃഷ്ണകർണാമൃതം, 1-104)

ततः लक्षणोदाहरणानां वाचनाय निर्दिशति। छात्रैः किमवगतमिति ज्ञातुं
अध्यापिका प्रश्नान् पृच्छति। अधोदत्तसूचकानि आधारीकृत्य मूल्यनिर्णयमपि
करोति।

മൂല്യനിർണ്യസൂചകാ: -

1. टिप्पणीपुस्तकस्यावलोकनम्।
2. प्रश्नानामुत्तरदानम्।
3. इतरोदाहरणानाम् उक्तिः।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इति स्वयंमूल्यनिर्णये अङ्कनाय छात्रान् निर्दिशति।

പ്രവർത്തനം - 4 **संस्कृतेन कैरल्यां च कवितायाः गानाविष्कारः।**

(उद्ग्रथितप्रवर्तनम् (ICT डिजिटल् विभवः))। (TB. Page No. 32)

उद्देश्यम् - कवितायाः संस्कृतेन कैरल्यां च आलपनाय शब्दमुद्रणाय च
सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापकः स्वयं वा ICT साहाय्येन वा पाठभागस्थश्लोकानामालपन

(मूलम् अनूदितं च) श्रावयति। छात्रान् सङ्घान् कृत्वा प्रतिविभागं श्लोकान् दत्वा सङ्घे चर्चा कृत्वा आलपनाय निर्दिशति। आलपनावसरे क्लेशाननुभवति चेत् अध्यापकः उचितं साहाय्यं ददाति। ततः छात्रान् वैयक्तिकरूपेण आलपितुं निर्दिशति। स्वेच्छानुसारं तालं स्वीकरोति। अध्यापकः छात्राणामालपनसमये अधोदत्तसूचकानि आधारीकृत्य मूल्यनिर्णयमपि करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. आशयावगमनम्।
२. भागभागित्वम्।
३. ताललयसमन्वितं व्यक्ततया आलापनम्।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इति स्वयंमूल्यनिर्णये अङ्कनाय छात्रान् निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - ९ चेन्कुरिञ्ची बालकवृक्षाणां रोपणं संरक्षणं च।

(उद्ग्रथितप्रवर्तनं विशेषप्रवर्तनं च।) (TB. Page No. 27)

उद्देश्यम् - वृक्षाणां रोपणाय संरक्षणाय च तात्पर्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापकः चेन्कुरिञ्ची बालकवृक्षाणां रोपणं कृत्वा चेन्कुरिञ्ची संरक्षणयज्ञे भागभाक् भवितुं छात्रान् प्रेरयति। तदर्थं विद्यालयपरिसरे अन्यत्र वा निर्दिष्टस्थानेषु चेन्कुरिञ्ची बालकवृक्षाणां रोपणाय संरक्षणाय च दायित्वं ददाति। अवलोकनं च करोति।

अनुबन्धः।

अधिकवाचनांशः।

1 भगवद्गीताश्लोकौ (TB. Page No. 33)

अयुक्तः प्राकृतः स्तब्धः शठो नैष्कृतिकोऽलसः।

विषादी दीर्घसूत्री च कर्ता तामस उच्यते ॥ (भगवद्गीता - १८- २८)

अन्वयः - अयुक्तः प्राकृतः, स्तब्धः शठः नैष्कृतिकः अलसः विषादी दीर्घसूत्री च कर्ता तामस उच्यते।

बृहत्साम तथा साम्नां गायत्री छन्दसामहम् ।

मासानां मार्गशीर्षोऽहमृतूनां कुसुमाकरः ॥ (भगवद्गीता -१०- ३५)

अन्वयः - तथा साम्नां बृहत्साम छन्दसां गायत्री अहम् (अस्मि)। मासानां मार्गशीर्षः
ऋतूनां कुसुमाकरः अहम् (अस्मि)।

2 പാഠഭാഗശ്ലോകങ്ങളുടെ ഗദ്യവിവർത്തനം (TB. Page No. 22,25,27,29)

1. അടിമുതൽ പവിഴപ്പുറ്റുപോലെ തുടുത്ത പൂങ്കുലകളെ വഹിക്കുന്ന തളിരണിഞ്ഞ അശോകങ്ങൾ യൗവനയുക്തകളായ സ്ത്രീകളുടെ ഹൃദയങ്ങളെ സശോകമാക്കി തീർക്കുന്നു.

2. അഴകേറിയ പുഷ്പങ്ങളെ ചുംബിക്കുന്ന മദിച്ച വരിവണ്ടുകളോടും മനോഹരങ്ങളായ നന്നുത്ത തളിരുകളെ ഇളക്കുന്ന മന്ദമാരുതനോടും കൂടിയ ഇളം മുല്ലവള്ളികൾ കാമിജനങ്ങളുടെ മനസ്സിൽ പെട്ടെന്ന് ഉത്കണ്ഠയുണ്ടാക്കുന്നു.

3. പ്രിയമുഖത്തിന്റെ കാന്തിയോടുകൂടി അടുത്തകാലത്തുണ്ടായിട്ടുള്ള ചെങ്കുറിഞ്ഞി പൂങ്കുലകളുടെ മികച്ച ശോഭ കണ്ടാൽ പ്രിയേ ഹൃദയമുള്ള ഏതൊരുവന്റെ മനസ്സാണ് കാമബാണങ്ങൾ തറച്ച് വേദനിക്കാതിരിക്കുക.

4. കാറ്റു വീശി ഇളക്കുന്ന പൂക്കൾ നിറഞ്ഞ ആളിക്കത്തുന്ന തീപോലുള്ള പ്ലാശിൻകാടുകളോടു കൂടിയ വസന്തകാലം പെട്ടെന്ന് എല്ലാ ദിക്കിലും വ്യാപിക്കുകയാൽ ഈ ഭൂമി രക്തവസ്ത്രം ധരിച്ച നവവധുവിനെപ്പോലെ ശോഭിക്കുന്നു.

3. शिशुपालवधः

षष्ठः सर्गः

अथ रिरंसुममुं युगपद्भिरौ

कृतयथास्वतरुप्रसवश्रिया ।

ऋतुगणेन निषेवितुमादधे

भुवि पदं विपदन्तकृतं सताम् ॥ ६.१ ॥

नवपलाशपलाशवनं पुरः

स्फुटपरागपरागतपङ्कजम् ।

मृदुलतान्तलतान्तमलोकयत्
ससुरभिं सुरभिं सुमनोभरैः ॥ ६.२ ॥

विलुलितालकसंहतिरामृशन्
मृगदृशां श्रमवारि ललाटजम् ।
तनुतरङ्गततिं सरसां दलत् -
कुवलयं वलयन्मरुदाववौ ॥ ६.३ ॥

तुलयति स्म विलोचनतारकाः
कुरबकस्तबकव्यतिषङ्गिणि ।
गुणवदाश्रयलब्धगुणोदये
मलिनिमाऽलिनि माधवयोषिताम् ॥ ६.४ ॥

सूचनाग्रन्थाः।

1. कुवलयानन्दः, R.S.Vadhyar & Sons, Kalpathi, Palaghat, 2011, PP147.
2. कालिदाससर्वस्वम्। Dr. N.P. Unni, (Vol-1), New Bharatiya Book Corporation, Delhi, India, 2012, PP697.
3. शिशुपालवधमहाकाव्यम् - महाकविमाघः, चौखम्बा संस्कृतभवन, वाराणसी.PP 1936.
4. श्रीकृष्णकर्णामृतम् -लीलाशुकः/ विल्वमङ्गलं स्वामियार्, शान्ता बुक स्टाल्, गुरुवायूर, 1997, PP172.
5. काളിദാसകൃതികൾ സമ്പൂർണ്ണം.ഡി.സി.ബുക്സ് ,2004,ജതുസംഹാരം വിഷ്ണുനാരായണൻ നമ്പൂതിരി (പദ്യവിവർത്തനം) PP1308
6. പുഷ്പവാടിക, കുമാരനാശാൻ, കുമാരനാശാന്റെ സമ്പൂർണ്ണകൃതികൾ, പ്രസാധകർ -കുമാരനാശാൻ ദേശീയ സാംസ്കാരിക ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ട്, തിരുവനന്തപുരം.
7. ഭഗവദ്ഗീതാ-യഥാരൂപം, ഭക്തിവേദാന്തബുക് ട്രസ്റ്റ്, തിരുവനന്തപുരം, 1996, PP 683+.

एककानुसारी मूल्यनिर्णयः।

1) यथोचितं योजयत।

अ) दैत्यारिः	मीनः।
आ) मत्स्यः	अकः सवर्णे दीर्घः।
इ) तत्रैव	ल्यबन्तमव्ययम्।
ई) आगत्य	वृद्धिरेचि।
	आद्गुणः।

2) सूत्रार्थं विशदयत।

क) उरण् रपरः।	ख) इको यणचि ।	ग) आद्गुणः।
---------------	---------------	-------------

3) वसन्ततिलकं लक्ष्यलक्षणसमन्वयपूर्वकं लिखत।

4) अधोदत्तश्लोकभागे कः अलङ्कारः इति लक्षणसमन्वयपूर्वकं लिखत।
कुर्वन्त्यशोका हृदयं सशोकम्।

5) प्रदत्तसूचनानुसारं वसन्तकालवर्णनामधिकृत्य लघूपन्यासं लिखत।

सूचनाः – कालिदासः – ऋतुसंहारम् - ऋतूनां वर्णनम् - वसन्तकालवर्णना
- आमूलतः विद्रुमरागताम्रं - मत्तैः भ्रमरैः परिचुम्बितपुष्पैः –
कुरबकद्रुममञ्जरीणां शोभां - भूमिः रक्तवसना नववधूरिव।

एककम् २ भावदीप्तिः

आमुखम्

अस्मिन्नेकके 'सुवर्णशाकटिकम्' नाम प्रकरणपाठः
'काव्यामृतम्' नाम काव्यपाठः च दत्तौ भवतः। प्रकरणपाठाय
षोडशकालांशाः। काव्यपाठनाय दशकालांशाः च दत्ताः। आसूत्रणस्य
विस्तृतं रूपम् आगामिपुटे दत्तमस्ति। प्रत्येकं पाठस्य कृते
पाठसम्बन्धिन्यः प्राथमिकवस्तुताः, पठनलक्ष्याणि, पठनप्रवर्तनानाम्
आयोजनं, प्रवर्तनानां विशदीकरणं, लिखितमातृकाः, अनुबन्धः,
सूचितग्रन्थानां पट्टिका च सन्निविष्टाः स्युः। एककस्य अन्ते एककानुसारी
मूल्यनिर्णयाय साहाय्यकानि कानिचित् प्रश्नरूपाणि च दत्तानि भवन्ति।

पाठः ३

सुवर्णशाकटिकम्।

एककम्	-	२ भावदीप्तिः।
पाठसंख्या	-	३
पाठस्य नाम	-	सुवर्णशाकटिकम्।
व्यवहाररूपम्	-	प्रकरणम्।
कालांशः	-	१६
आशयः	-	मानविकता।
उपाशयः	-	वात्सल्यम्।
आशयाः/धारणाः	-	शूद्रकेण विरचितस्य मृच्छकटिकम् नाम नाटकस्य षष्ठाङ्कात् स्वीकृतः कश्चन भागः अत्र प्रतिपाद्यविषयः। अत्र चारुदत्तस्य पुत्रः रोहसेनः प्रातिवेशिकशिशोः सुवर्णशाकटिकां दृष्ट्वा आत्मनः अपि एतादृशं सुवर्णशाकटिकम् आवश्यकमिति वदति। वसन्तसेना स्वकीयाभरणानि रोहसेनाय शाकटिकनिर्माणाय ददाति च।
मूल्यानि/ मनोभावाः	-	पुरातनसामूहिकावस्थामधिकृत्य ज्ञानं, त्यागमनोभावः, वात्सल्यं च प्रत्यभिजानाति।
पठनलक्ष्याणि		
आशयपरम् /भाषापरम्	-	
<p>☞ पाठं सम्यक् पठित्वा नूतनपदानां चयनाय अर्थलेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।</p>		

७३ संश्लिष्टपदानां विवेचनाय विश्लेषणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

७४ समस्तपदानि विविच्य विग्रहवाक्यलेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

७५ नाटकावतरणाय वीडियोनिर्माणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

क) नाटकेन अनावृतां सामूहिकावस्थाम् इदानीन्तनावस्थां च तुलयित्वा
कक्ष्यायामवतरणाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

ख) कथापात्राणां स्वभावनिरूपणं कृत्वा टिप्पणीलेखनाय
सामर्थ्यसम्पादनम्।

७६ कथां पठित्वा निर्दिष्टाशयानां लेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

७७ सूत्राणाम् उदाहरणानि प्रत्यभिज्ञाय पट्टिकापूरणाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

७८ सूत्रार्थमधिकृत्य चर्चाकरणाय टिप्पणीलेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

पठनोपकरणानि - पाठपुस्तकम्, हस्तपुस्तकम्, हर्षचरितम्, ऐ सी टी।

पठनप्रवर्त्तनानाम् आसूत्रणम्

क्रमसंख्या	प्रवर्त्तनानि	प्रतीक्षितकालांशः
1.	पाठप्रवेशः पाठस्य आमुखं च। नूतनपदचयनम् अर्थलेखनं च।	२
2.	सन्धिविश्लेषणम्।	१
3.	विग्रहवाक्यलेखनम्।	१
4.	नाटकस्य अवतारणं शब्दमुद्रणं च।	२
5.1	सामूहिकावस्थामधिकृत्य चर्चा अवतारणं च।	१
5.2	कथापात्रस्वभावनिरूपणं लघूपन्यासरचना च।	१
6.	कथागतिपरिवर्तनमधिकृत्य टिप्पणीलेखनम्।	१
7.	उदाहरणानुसारं पट्टिकापूरणम्।	३
8.	सूत्रविचारस्पर्धा टिप्पणीलेखनं च।	४
	आहत्य	१६

पाठप्रवेशः पाठस्य आमुखं च ।

अध्यापिका कुशलप्रश्नान्तरं स्नेहमधिकृत्य प्रश्नान् पृच्छति। छात्राणाम् उत्तराणि क्रोडीकृत्य अध्यापिका वदति - वयं सर्वे सहजीविस्नेहेन बद्धाः भवामः। तादृशाशयप्रतिपादकं द्वितीयम् एककं भवति- “भावदीप्तिः” इत्युक्त्वा एककस्य आमुखवाचनाय प्रेरयति। चर्चा कृत्वा विशदयति च।

ततः पाठप्रवेशकं प्रति नयति। पूर्वज्ञानं शोधयति।

विश्वसाहित्यकाराणां नामानि स्मरन्ति वा?

तेषां कृतीनां नामानि जानन्ति वा?

पाठपुस्तके दत्तं प्रवेशकं, अधोदत्तविश्वसाहित्यकृतीन् च अधिकृत्य चर्चा कृत्वा अध्यापिका छात्रान् आमुखवाचनाय प्रेरयति। अध्यापिका छात्रान् मौनवाचनं कर्तुं निर्दिशति। वाचनान्तरं संशयान् प्रष्टुम् अवसरं ददाति। अध्यापिका संशयनिवारणं कृत्वा आमुखभागं विशदीकरोति।

विश्वसाहित्यकृतयः

कर्ता	कृतिः
1. ലിയോ ടോൾസ്റ്റോയ്	War and Peace
2. വിക്ടർ ഹ്യൂഗോ	Les Miserables
3. ദസ്തയേവ്സ്കി	Crime and Punishment
4. ഹെർമ്മൻ ഹെസ്സേ	Siddhartha
5. മാക്സിം ഗോർക്കി	The Mother
6. ഗബ്രിയേൽ ഗർസിയ മാർക്വെസ്	One Hundred Years of Solitude
7. ഹോവാർഡ് ഫാസ്റ്റ്	Freedom Road
8. ഹെർമ്മൻ മെൽവിൽ	Moby Dick
9. ഏണസ്റ്റ് ഹെമിംഗ് വേ	The Old Man and the Sea
10. ന്യൂട്ട് ഹാംസൺ	Hunger

भारतीयसाहित्यकृतयः

कर्ता	कृतिः
1. रवीन्द्रनाथ साहोब	गीताञ्जलि
2. क.आर.मीर	आराध्या
3. गिडुतीडुञ्जुण्णु गण्डोपायुय	पडुडु पाञ्जलि, आरुण्युक्
4. ताराशुकर गुरुरञ्जु	आरुण्युगुणिकुतुतु
5. डुणुञ्जु डुडुडु	गुडुडु
6. डुडुडुडु डुडु	गुडुडु
7. आरुण्युतु डुडु	The God Of Small Things

प्रक्रियाविशदीकरणम्।

प्रवर्तनम् - १

नूतनपदानां चयनम् अर्थलेखनं च।

(TB. Page No. 49, 50)

उद्देश्यम् - पाठं सम्यक् पठित्वा नूतनपदानां चयनाय अर्थलेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापिका सङ्घे स्थित्वा छात्रान् पाठभागस्य सम्यक् वाचनाय प्रेरयति। पाठभागे विद्यमानानि नूतनपदानि चित्वा स्वटिप्पणीपुस्तके लिखति। शब्दकोशं निरीक्ष्य पदानामर्थं लिखित्वा अवतरणाय प्रेरयति। अन्ते अध्यापिका शोधयति। अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

1. चर्चायां भागभागित्वम्।
2. अर्थावगमनम्।
3. टिप्पणीपुस्तके लेखनम्।

अन्ते 'किमधिगतम् ' इत्यत्र अङ्कनाय निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - २

संश्लिष्टपदानां चयनं तेषां विश्लेषणं च।

(TB. Page No.40, 41)

उद्देश्यम् - संश्लिष्टपदानां विवेचनाय विश्लेषणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - उचितरीत्या अध्यापिका छात्रान् सङ्घान् करोति। छात्राः सङ्घे चर्चा कृत्वा पाठभागात् संश्लिष्टपदानि चित्वा लिखन्ति। अनन्तरं पदच्छेदं निरीक्ष्य लेखनाय निर्दिशति। सङ्घात् एकः इति क्रमेण कक्षायामवतारयति। अध्यापिका वाचने लेखने च जातानि स्वालित्यानि परिहृत्य श्यामफलके लिखति। अनन्तरं परस्परं टिप्पणीपुस्तकस्य संशोधनाय छात्रान् निर्दिशति। संशोधनानि सम्यक् कृतमिति अध्यापिका निरीक्ष्य निर्धारयति। अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. आशयावगमनम्।
३. उचितया रीत्या टिप्पणीपुस्तके लेखनम्।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - ३ **समस्तपदानां चयनम्।** (TB_Page No. 41)

उद्देश्यम् - समस्तपदानि विविच्य विग्रहवाक्यलेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - पाठभागस्थानां समस्तपदानां विग्रहवाक्यलेखनाय अध्यापिका छात्रान् निर्दिशति। पाठपुस्तकम् अत्र सहायकं भविष्यति। अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. आशयावगमनम्।
३. टिप्पणीपुस्तके लेखनम्।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् प्रेरयति।

प्रवर्तनम् - ४ काकनुसारं भावानुसारं च नाटकस्य कक्षायामवतारणम्।

(TB. Page No. 36-39, 44)

उद्देश्यम् - नाटकावतारणाय वीडियोनिर्माणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।।

प्रक्रिया - अध्यापिका छात्रान् सङ्घान् कृत्वा पाठभागस्य उच्चैर्वाचनाय निर्दिशति। एकस्मिन् सङ्घे त्रयः अङ्गाः इति क्रमेण। कथापात्राणां गणं स्वीकृत्य सङ्घे वाचनाय प्रेरयति। प्रतिसङ्घं गत्वा उचितसाहाय्यं करोति। काकनुसारं भावानुसारं च वाचनाय मार्गनिर्देशं ददाति। अनन्तरं कक्षायाम् अवतारणाय प्रेरयति। अवतारणसमये अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. उचितः शब्दः।
३. उचितः भावः।

अनन्तरं द्वित्रान् सङ्घान् चित्वा आगामिदिने कक्षायाम् अभ्यासपूर्वकम् अवतारणाय प्रेरयति। वीडियोचित्रणमपि करोति। ततः 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - ५.१ नाटकेनानावृतां सामूहिकव्यवस्थामधिकृत्य चर्चा,

टिप्पणीलेखनं च। (उद्ग्रथितप्रवर्तनम्) (TB. Page No. 44)

उद्देश्यम् - नाटकेन अनावृतां सामूहिकावस्थाम् इदानीन्तनावस्थां च तुल्यित्वा कक्षायामवतारणाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - छात्रान् विविधान् सङ्घान् कृत्वा हस्तपुस्तके दत्तां मातृकां सम्यक् रीत्या वाचनाय निर्दिशति। ततः तस्मिन् काले व्यवस्थापितां सामूहिकावस्थाम् इदानीन्तनामवस्थां च अधिकृत्य चर्चा कृत्वा कक्षायाम् अवतारणाय निर्दिशति। सङ्घात् एकः इति क्रमेण कक्षायाम् अवतारयति। अध्यापिका यथासमयं साहाय्यं करोति। लिखिताः टिप्पण्यः अधोदत्तसूचकानुसारं सङ्घस्य मूल्यनिर्णयाय अध्यापिका

स्वीकरोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. छात्राणां भागभागित्वम्।
२. उचितभाषाप्रयोगः।
३. आशयावबोधः।

अनन्तरं किमधिगतम् इत्यत्र अङ्कनाय अध्यापिका छात्रान् निर्दिशति च।

मातृका -१

मृच्छकटिके प्रतिबिम्बितस्य सामूहिकक्रमस्य सामान्यविचारः।

पाश्चात्यसाहित्यनिरूपकाणां मते साहित्यं समाजस्य दर्पणं भवति। शूद्रकविरचितं मृच्छकटिकम् अस्य अभिमतस्य उत्तमोदाहरणं भवति। अस्य प्रकरणस्य रचनाकालः क्रिस्तुवर्षस्य प्रथमशतकमिति पण्डितमतम्। यः कविः क्रान्तदर्शी सः स्वसमाजव्यवस्थायाः सम्यक् चित्रणं करोति। शूद्रकस्य सूक्ष्म सामाजिकनिरीक्षणम् अस्मिन् प्रकरणे दृश्यते।

अस्मिन् दृश्यकाव्ये तत्कालीनसमुदायस्य उच्चमध्यवर्गस्य स्वभावं प्रमुखतया चित्रितमस्ति। समाजस्य निम्नवर्गः गौणरूपेण च वर्णितः। तत्कालीनः समाजः जातिश्रेणीबद्धः आसीत्। ब्राह्मणः, क्षत्रियः, वैश्यः, शूद्रश्चेति चातुर्वर्ण्यं प्रबलमासीत्। उच्चजातीयानां जन्मना उपलब्धः गर्वः च आसीत्। वृत्तिः जात्यधिष्ठिता आसीत्। परन्तु केचन जातिधर्मविरुद्धान् व्यापारान् आचरन्ति स्म। अस्य रूपकस्य नायकः चारुदत्तः यद्यपि जात्या ब्राह्मणः तथापि वैश्यमार्गेण जीवसन्धारणमकरोत्।

राजा पालकः निरङ्कुशः गर्विष्ठः शठः च आसीत्। तस्य राज्ये अराजकता प्रवृद्धा च। राजस्यालः शकारः मूर्खः तथा स्त्रीषु निर्मर्यादः च आसीत्। सः देशकार्येषु अनावश्यकानि अनुचितानि च छिद्रकर्माणि अकरोत्। राज्ञः कुत्सितं शासनम् असहमानाः जनाः अमिताधिकारविरुद्धं विद्रोहं कृतवन्तः। गोपवंशनायकः आर्यकः राजानं हत्वा राजाधिकारं गृह्णाति।

मृच्छकटिके मधुपानं, द्यूतं, चौर्यम् इत्यादि सामाजिकदोषाणां वर्णनं तत्र तत्र दृश्यते। संवाहकः, माथुरः, दर्दुरः, द्यूतकरः इत्यादीनि कथापात्राणि कुटिलानि द्यूतासक्तानि च आसन्। ब्राह्मणोऽपि शर्विलकः कामिन्यै मदनिकायै दातुं धनापहरणं करोति।

तस्मिन् समये समाजे स्त्रीणां स्थितिः अभिलषणीया इति वक्तुं न शक्यते। तथापि समूहे गृहिणीनां किञ्चित् उत्तमं स्थानं कल्पितम्। समाजे वेश्याः गणिकाः च आसन्। गणिकाः संगीतनृत्तनाटकादिषु ललितकलासु निपुणाः आसन्। तासाम् उन्नता पदवी आसीत्। मृच्छकटिकनायिका वसन्तसेना गणिकागोत्रे जाता। सा सर्वगुणसम्पन्ना च भवति। चारुदत्तस्य पुत्रं रोहसेनं प्रति तस्याः वात्सल्यभावः हृदयावर्जक एव। तस्याः चारुदत्तं प्रति प्रेम अलौकिकं प्रतिभाति। चारुदत्तस्य सुन्दरं चित्रं चित्रयन्तीं वसन्तसेनां कविः अतीव चारुतया वर्णयति।

तदा समाजे दास्यसम्प्रदायः साधारणः आसीत्। यदि मोचनद्रव्यं दीयते तर्हि दास्यात् मुक्तः स्यात्। अद्यत्वे समाजे विद्यमानानि श्राद्धकर्माणि, उपवासम्, उत्सवः इत्यादीनि तदा अपि आसन्। संगीतम्, चित्रकला, नाटकम्, प्रतिमानिर्माणम् इत्यादीनि कलासङ्केतानि तस्मिन् काले अत्यन्तं विकसितानि आसन्।

स्वकीये संस्कृतसाहित्यचरित्रम् इति ग्रन्थे श्री कृष्णचैतन्यमहोदयः एवं वदति “शूद्रकः इतरेभ्यः संस्कृतनाटककारेभ्यः विभिन्नं मार्गं गृहीतवानस्ति। गोपालक-दास-चोर-द्यूतकर-गणिकादि सामान्यलोकस्य वर्णनं कृत्वा सः तत्कालीनसमाजस्य यथातथं चित्रं प्रदर्शयति” इति।

नाटकस्यास्य समग्रगुणनिरीक्षणेन “नाटकान्तं कवित्वम्” इति प्रथा सार्थका भवतीति निस्तर्कं वक्तुं शक्यते।

मातृका -२

पण्डितानां मते मृच्छकटिकस्य कालः क्रिस्तोः पूर्वं द्वितीयशतकस्य तथा क्रिस्तोः पश्चात् सप्तमशतकस्य च मध्ये भवितुमर्हति। साहित्येतिहासकाराः

क्रिस्त्वब्दे द्वितीयशतकमस्य रचनाकाल इति मन्यन्ते। मृच्छकटिककालीनायाः सामाजिकावस्थायाः प्रस्फुटं चित्रं नाटकादुपलभ्यते।

तत्कालीना समृद्धा नगरी आसीत् उज्जयिनी। धर्मानुयायिनः जनाः अधिकाः आसन्। वैदिकबौद्धधर्मौ प्रचलितौ, तथापि वैदिकधर्मानुयायिनः अधिकाः आसन्। ते धर्मानुष्ठानेषु श्रद्धालवः आसन्। तत्र वर्णाधिष्ठितसमूहः अवर्तत। ब्राह्मणाः समूहस्य उन्नतश्रेणीमलङ्कुर्वन्ति स्म। ते यज्ञकर्तारः आसन्। वणिग्वृत्तिरपि तैरनुष्ठिता। अन्नदानादिभिः ते आदृता अभवन्। समूहे बौद्धमतानुयायिनः बहवः आसन्। किन्तु ते वैदिका इव नादृताः अभवन्। बौद्धानां देवालयाः विहारनाम्ना व्यवहृताः आसन्।

मृच्छकटिकस्य काले राज्ये शासनप्रणालिः दुर्बला आसीत्। राजा शक्तो नासीत्। राजपुरुषाः कलहस्वभाविनः आसन्। उज्जयिन्यां कश्चन पालकः आसीत् राजा। राजपुरुषाः स्वार्थलोभेन देशविरुद्धम् आचरन्ति स्म। प्रजाः व्यक्तिविद्वेषात् राजकोपस्य पात्रीभूताः अभवन्। देशे वर्णव्यवस्था शक्ता आसीत्। भिन्नवर्णानां भिन्नवासस्थानानि आसन्। प्रजाभिः गमनागमनाय अश्वाः उपयुज्यन्ते स्म। रात्रौ राजवीथी साधारणजनेभ्यो सुरक्षिता नासीत्।

समाजे वेश्यावृत्तिः गणिकावृत्तिश्च अङ्गीकृते तथापि तयोः आदरणीयता नासीत्। (रूपयौवनादिभिः या धनमार्जयति सा वेश्या, सङ्गीतनृत्तादिभिः चेत गणिका)।

विवाहः कुटुंबव्यवस्था च प्रचलिता आसीत्। केषांचित् पुरुषाणाम् अनेकाः स्त्रियः अभवन्। प्रायेण पुरुषाः सवर्णस्त्रियः एव परिगणयन्ति स्म। ब्राह्मणाः असवर्णस्त्रीः अपि स्वीकुर्वन्ति स्म।

तदानीं सुवर्णः बहुमूल्यः लोहः आसीत्। आभरणेषु स्त्रीणामभिनिवेशः आसीत्। कलाः विशेषेणादृताः आसन्। रेभिलो नाम कश्चित् सङ्गीतविद्वान् तत्रासीत्। वीणायाः प्राधान्यमासीत्। चित्रकलायाः शिल्पकलायाः च देशे प्रामुख्यम् आसीत्।

नियमविधेया द्यूतक्रीडा, तथा उपजीविनः च आसन्। मधुपानं, चोरवृत्तिः च तदानीमास्ताम्। समाजे दास्यवृत्तिः अङ्गीकृता। मदनिका वसन्तसेनायाः, रदनिका चारुदत्तस्य, चेटः शकारस्य च दास्ये अवर्तन्त। यजमानात् दासं मोचयितुं शुल्कं देयमासीत्।

राज्ये व्यवहारार्थम् अधिकरणस्थानाः अधिकरणिकश्च आस्ताम्। शिक्षाविधौ परमाधिकारी राजा आसीत्। मृत्युदण्डप्रयोक्तारः चण्डालाः आसन्।

सामान्येन मृच्छकटिककालिकसामाजिकव्यवस्थायां मनुस्मृतेः स्वाधीनतां द्रष्टुं शक्यते।

प्रवर्तनम् - ५.२ कथापात्राणां स्वभावनिरूपणम्। (TB_Page No.44, 47, 48, 49)

उद्देश्यम् - कथापात्राणां स्वभावनिरूपणं कृत्वा टिप्पणीलेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापिका छात्रान् सङ्घचतुष्टयं कृत्वा पाठभागस्य अनुबन्धे दत्तस्य कथासंग्रहस्य सूक्ष्मपठनाय निर्दिशति। आशयग्रहणाय अध्यापिका उचितं साहाय्यं च करोति। अनन्तरं चारुदत्तस्य, वसन्तसेनायाः, रोहसेनस्य, रदनिकायाः च स्वभावनिरूपणाय प्रतिसङ्घं निर्दिशति। अवतारणसमये स्वालित्यं परिहृत्य टिप्पणीपुस्तके लेखनाय प्रेरयति। अध्यापिका अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. लिखितस्य आशयपूर्णता।
३. वाक्यशुद्धिः।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् निर्दिशति।

(श्रद्धेयः अंशाः - चारुदत्तस्य, वसन्तसेनायाः (मातृका-1) च मातृकाः अध्यापकानां कृते अधिकवाचनाय दत्ताः। छात्राणां कृते पाठभागानुसारं संगृह्य सरलभाषया दातव्यम्।)

मातृका

चारुदत्तः

मृच्छकटिकं विश्वप्रसिद्धमेकं सामूह्यनाटकं भवति। इतिहासप्रसिद्धानां कथापात्राणां सृष्टौ कविना प्रकटितं रचनापाटवं सामूह्यनाटकस्य नायककल्पनायां साधारणतया द्रष्टुं न शक्यते।

मृच्छकटिकस्य नायकः चारुदत्तः सद्गुणैरुपेतः कश्चन साधारणमनुष्यः भवति। दर्पणकारेण प्रकरणे नायकलक्षणमेवमुक्तम् - “नायकस्तु विप्रोऽमात्योऽथवा वणिक्”।

जन्मना ब्राह्मणः कर्मणा वैश्यः च कश्चन धनिको वणिगासीत् चारुदत्तः। सः दानादिभिः दरिद्रः संवृत्तः। चारुदत्तस्य वर्तमानावस्थां मैत्रेयः एवं सूचयति - “यो नामाहं तत्रभवतः चारुदत्तस्य ऋद्ध्या अहोरात्रं मोदकैरेव अशितः ... इदानीमहं तस्य दरिद्रतया गेहपारावत इव आवासनिमित्तमत्रागच्छामि” इति।

दारिद्र्यान्मरणाद्वा मरणं मम रोचते न दारिद्र्यम्।

अल्पक्लेशं मरणं दारिद्र्यमनन्तकं दुःखम्।।

दरिद्रतया दुःखी भवति चारुदत्तः। सः वदति - “यो याति नरो दरिद्रतां धृतः शरीरेण मृतः स जीवति। तस्य दारिद्र्यात् मरणं श्रेयस्करं भवति”।

यशस्वी चारुदत्तः तन्नाशे दुःखाकुलो जायते। गृहाद् न्यासे नष्टे विभवनष्टात्परं यशोनाशः भवेदिति दुःखाकुलो जायते सः। सः पृच्छति - “किमिदानीं नृशंसेन चारित्रमपि दूषितम्” इति।

सत्यव्रतो भवति चारुदत्तः। सुवर्णभाण्डे चोरिते न्यासस्य तस्य ऋणमुक्तये बहुमूल्या रत्नमाला दीयतेऽनेन। सः विदूषकं वदति “अनृतं नाभिधास्यामि चारित्रभ्रंशकारणम्” इति। ‘घृते’ सुवर्णभाण्डं हारितम् इत्यनृतकथनं तु चारित्रभ्रंशभीरुतया आसीत्। न्यायालये विदूषकेन आनीतानि आभरणानि

वसन्तसेनायाः भवन्तीति, वसन्तसेना स्वगृहे आगता आसीदिति च वक्तुं मरणवक्त्रेऽपि तस्य न सङ्कोचः।

उदारता चारुदत्तस्य सविशेषगुणः भवति। सः अदत्त्वा न गृह्णाति। संवाहकः अस्य उदारताम् एवं कीर्तयति - प्रियदर्शनः, प्रियवादी, दत्त्वा न कीर्तयति, अपकृतं विस्मरति। किं बहुनोक्तेन? दक्षिणतया परकीयमिव आत्मानमवगच्छति, शरणागतवत्सलश्च इति। सुवर्णभाण्डं चोरितमिति ज्ञात्वा स एवमाश्वसति, “यदसौ कृतार्थो गतः” इति।

क्षमावान् भवति चारुदत्तः। मिथ्याकथनेन न्यायालये व्यवहारं कृत्वा चारुदत्तो मरणवक्त्रे नीयमानोऽपि तस्य कारणभूतं शकारं प्रति न रुष्टो जायते चारुदत्तः। अन्ते तस्मै शकाराय सः अभयं ददाति च।

चारुदत्तः निर्भयः भवति। शकारस्य शत्रुत्वघोषणात् सः न बिभेति। अज्ञोऽसौ इत्युक्त्वा शकारं निस्सारं मन्यते सः। राजवैरि गोपालदारकं स्वप्रवहणे दृष्ट्वापि तस्य न भयः आसीत्। न्यायालये चारुदत्तः निर्भयं व्यवहारमभिमुखीकरोति। वधस्थानेऽपि सः धैर्यं न मुञ्चति।

धर्मिष्ठो भवति सः। देवपूजादिषु नित्यानुष्ठानेषु श्रद्धालुर्भवति चारुदत्तः। गृहस्थस्य नित्योऽयं विधिरिति सः वदति। भाग्येऽपि अस्य विश्वासोऽस्ति। अत एव तेनोक्तं ‘भाग्यक्रमेण हि धनानि भवन्ति यान्ति’ इति।

सुश्रीकः भवति चारुदत्तः। संवाहकेन द्वितीयेऽङ्के इदं स्पष्टीकृतं - “यस्तादृशः प्रियदर्शनः” इत्यादिना। आर्यकः तमेवं प्रशंसति “न केवलं श्रुतिरमणः, दृष्टिस्मरणीयोऽपि” इति। संवाहकः वसन्तसेनां वदति - “आर्ये! क इदानीं तस्य भूतलमृगाङ्कस्य नाम न जानाति इति।

दक्षिणो नायकः भवति चारुदत्तः। अनेकासु समरागः दाक्षिण्यम्। धर्मपत्न्यां धृतायां सत्यामपि सः वसन्तसेनायाम् अनुरक्तो जायते। तथापि धृतां प्रति तस्य

स्नेहस्य कापि न्यूनता नास्ति। स्ववधूं प्रति चारुदत्तः अभिमानी भवति। अत एव तेनोक्तं - नाहं दरिद्रः। यस्य मम विभवानुगता भार्या इति। अस्य पुत्रस्नेहोऽपि श्लाघनीयाः। वधस्थाने अन्त्याभिलाषे पृष्ठे चारुदत्तः पुत्रमुखं द्रष्टुमभिलषति। दक्षिणोऽपि सः स्त्रीलम्पटः न। परकलत्रदर्शनं पापं मन्यते सः।

वसन्तसेनायामनुरक्तो भवति चारुदत्तः। सापि तस्मिन्ननुरक्ता भवति। गणिकायामनुरक्तः चारुदत्तः स्वस्यामवस्थायां चिन्ताकुलो भवति। सः वदति - “तया मे जनितः कामः क्षीणे विभवविस्तरे” इति।

एवं धीरशान्तेऽस्मिन् नायके प्रायशः सर्वेऽपि उत्तमगुणाः द्रष्टुं शक्यन्ते। तथापि अदिव्ये अस्मिन् मनुष्यसहजाः केचन दोषाः अपि सन्ति।

वसन्तसेना (मातृका -१)

वसन्तसेना मृच्छकटिके नायिका भवति। सा उज्जयिन्यां प्रसिद्धा रूपगुणसम्पन्ना धनिका च काचित् गणिका भवति। नायकसामान्यगुणैर्युक्ता नायिका इति प्रमाणेन त्यागादिसद्गुणोपेता भवितव्या नायिका। चारुदत्तस्य नायिका वसन्तसेना तस्यानुरूपा, प्रायशः सर्वेऽपि गुणाश्रया च भवति। नायिकासु साधारणस्त्रीति गणेऽन्तर्भवति सा।

धनिका भवति वसन्तसेना। तस्याः भवनं दृष्ट्वा विदूषकः वदति “एवं वसन्तसेनायाः बहुवृत्तान्तमष्टप्रकोष्ठं भवनं प्रेक्ष्य यत्सत्यं जानामि, एकस्थमिव त्रिविष्टपं दृष्टम्” इति। धनिका भवत्यपि उदारशीला भवति वसन्तसेना। सा आश्रितानाम् अभयं ददाति। अत एव आभरणं दत्त्वा सा शरणागतं संवाहकं सभिकाद् मोचयति।

ललितकलासु निपुणा काव्यादिषु तत्परा च भवति वसन्तसेना। सा चारुदत्तस्य चित्रं विलिख्य मदनिकां दर्शयति - हज्जे मदनिके! अपि सुसदृशी इयं चित्राकृतिः चारुदत्तस्य ? इति। स्वयं विरचितैः पद्यैः सा वर्णयति। प्राकृतवत् संस्कृतमपि सा भाषते। एवं विदुषी भवति सा।

धार्मिककार्येषु तत्परा दृश्यते सा। नैतिकानुष्ठानेषु सा व्यापरति। अत एव

मातृवचनेन चेटी वदति - स्नाता भूत्वा देवतानां पूजां निर्वर्तयेति। मनोविज्ञानपटुरियम्।
कर्णपूरकं दृष्ट्वा सा पृच्छति - कर्णपूरक! परितुष्टमुखो लक्ष्यसे, तत्त्वदम् इति।
अनभिज्ञतया शर्विलकेन चारुदत्तगृहं प्रविष्टमिति वसन्तसेना तं निरपराधं मन्यते।
विदूषकः अस्याः बुद्धिवैभवमुपलक्ष्य वदति “सुष्टूपलक्षितं दुष्टविलासिन्या” इति।

चारुदत्तं प्रति वसन्तसेनायाः अनुरागः तस्य मित्राणां बहुमानेन सा प्रकटयति
- देहि अस्य आसनं, तालवृन्तकं गृहाणा, परिश्रम आर्यस्य बाधते इति। चारुदत्तस्य
मित्रं मैत्रेयं साह्लादं सादरं च सा स्वीकरोति - “अये मैत्रेयः(उत्थाय) स्वागतम्।
इदमासनम्, अत्रोपविशताम्” इति।

वसन्तसेनायाः धनलोभः नास्ति। अत एव राजस्यालस्य शकारस्य प्रलोभनेषु
अनाकृष्टा सा दरिद्रमपि चारुदत्तं काम्यते। विभवात्परं पुरुषस्य गुणेष्वस्याः पक्षपातः।
पुरुषस्य दरिद्रताम् अधिकगुणत्वेन सा पश्यति। मदनिकया “दरिद्रो भवति चारुदत्तः”
इति कथ्यमाने सा वदति - “अत एव काम्यते, दरिद्रपुरुषसंक्रान्तमनाः खलु गणिका
लोके अवचनीया भवति” इति।

वसन्तसेनायाः उदारता कीर्तनीया। सा अपरिचितमपि शरणागतं संवाहकं
रक्षति। चारुदत्तवत् वसन्तसेना दत्वापि न गृह्णाति। प्रत्युपकारेण वसन्तसेनायाः काञ्चन
भृत्यं संवाहनकलाम् अभ्यासयिष्यामि इति संवाहकेन उक्ते सा वदति “आर्य! यस्य
कारणादियं कला शिक्ष्यते, स एव आर्येण शुश्रूषितव्यः” इति। मदनिका -शर्विलकौ
अनुरागिणौ इति ज्ञात्वा मदनिकां शर्विलकाय निश्शुल्कं ददाति। चारुदत्तगृहमागता
वसन्तसेना तेन प्रेषितां रत्नमालां प्रत्यर्पयति। ततः परं सुवर्णशाकटिकां निर्मातुं
रोहसेनाय आभरणानि ददाति च। चारुदत्तपुत्रं स्वपुत्रं मन्यते सा। धूतां प्रति अस्याः
व्यवहारोऽपि श्लाघनीयः। नायिकासु साधारणस्त्री भवति सा। तदुक्तं दर्पणे - धीरा
कलाप्रगल्भा स्याद्वेश्या सामान्यनायिका इति। वसन्तसेना साधारणस्त्री भवत्यपि
वेशगृहानुरूपं नानुतिष्ठति। धनिकं न कामयते, दरिद्रं न त्यजति। न कमपि वञ्चयति।

एवं शूद्रकस्य वसन्तसेना सहृदयलोकप्रसिद्धा जाता।

वसन्तसेना - (मातृका -२)

महाकविशूद्रकविरचितस्य मृच्छकटिकं नाम प्रकरणस्य प्रथमेऽङ्के वसन्तसेना रात्रौ चारुदत्तस्य गृहे रोहसेनं प्रथमतया पश्यति। तदनन्तरं षष्ठेऽङ्के चारुदत्तस्य गृहे रदनिकया साकं रुदन्तं रोहसेनं सा पुनः पश्यति। बालकं दृष्ट्वा सा रदनिकां प्रति “कस्य पुनरयं दारकः? अनलङ्कृतशरीरोऽपि चन्द्रमुख इव आनन्दयति मम हृदयम्” - इत्यपृच्छत्। एतत् तस्याः हृदयात् उद्भूतम् अनिर्वाच्यं स्नेहं प्रकटयति।

अयं बालकः चारुदत्तस्य पुत्रः रोहसेनः इति रदनिकायाः प्रतिवचनं श्रुत्वा सा बाहू प्रसार्य “एहि मे पुत्रक! आलिङ्ग” इत्युक्त्वा तस्याः अङ्गमारोप्य मातृनिर्विशेषं स्नेहं प्रकटयति। बालकं सूक्ष्ममवलोक्य सा “अनुकृतमनेन पितृ रूपम्” इत्युक्त्वा तस्याः निर्व्याजं स्नेहं वात्सल्यं च प्रकटीकरोति।

रोहसेनस्य रदनिकां प्रति “रदनिके! कैषा” इति। बालसहजप्रश्नस्य “पितुस्थे गुणनिर्जिता दासी” इति प्रतिवचनेन तस्याः मनसि चारुदत्तं प्रति निस्वार्थं स्नेहं प्रकटयति। अपि च सम्पदि निस्सङ्गता निस्वार्थता च स्फुटीभवति। वसन्तसेनायाः भाषणे आद्यन्तं दृश्यमानं जीवितवीक्षणं रोहसेनं प्रति प्रतिवचनेऽपि सुस्पष्टं द्रष्टुं शक्यते।

तस्मिन्नवसरे रुदन्तं बालकमवलोक्य सा रदनिकां पृच्छति “अथ किन्निमित्तमेष रोदिति?” इति। रदनिकायाः प्रतिवचनं श्रुत्वा सौवर्णशकटिकार्थं सः रोदिति इति ज्ञात्वा सा वदति “ हे भगवन्कृतान्त ! पुष्करपत्रपतितजलबिन्दुसदृशैः क्रीडसि त्वं पुरुषभागधेयैः” इति विमर्शात् तस्याः जीवितवीक्षणं च प्रकटयति। सा रुदन्तं बालकं मातृवत् समाश्वासयति च। “जात! मा रुदिहि, सौवर्णशकटिकया क्रीडिष्यसि” इति।

“रदनिके! यद्यस्माकं आर्या जननी तत् किमर्थम् अलङ्कृता?” इति दारकस्य प्रश्नं वसन्तसेनायाः मर्मभेदकमासीत्। बालस्य इच्छापूर्णां कर्तुं सा वसन्तसेना

तत्क्षणमेव “एषेदानीं ते जननी संवृत्ता” इत्युक्त्वा रुदती सा स्वीयानि आभरणानि अवतार्य सुवर्णशाकटिकां निर्मातुं बालाय ददाति। अतः मृत्तिकाशकटस्य स्थाने सुवर्णशाकटिकया क्रीडितुं तस्याभिलाषः सिद्धः भवति। अनया प्रवृत्त्या नायिकायाः अकृत्रिमप्रेम, मातृभावः, त्यागबुद्धिः, निर्ममता इत्यादि भावमहिमानः नितरां व्यञ्ज्यते। रदनिकां प्रति वसन्तसेनायाः भाषणं परिजनेषु तस्याः आदरं व्यञ्जयति च।

रोहसेनः

चारुदत्तस्य पुत्रः भवति रोहसेनः। षष्ठाङ्के क्रीडार्थं प्रातिवेशिकबालकस्य सौवर्णशाकटिकाम् उपलब्धुं बालसहजस्वभावं प्रकटयन् सः रोदिति “रदनिके किं ममैतया मृत्तिकाशकटिकया? तामेव सौवर्णशाकटिकां देहि” इति। वसन्तसेनां दृष्ट्वा सः बालसहजस्वभावम् एवं प्रकटयति - “रदनिके कैषा? यद्यस्माकम् आर्या जननी तत् किमर्थमलङ्कृता”।

चारुदत्तस्य शूलारोपणस्थानं प्रति यात्रावसरे सः मैत्रेयेण सह चारुदत्तमुपगम्य स्वप्राणान् दत्त्वा चारुदत्तं मोचयितुम् अधिकारिणं ययाच। एवं चारुदत्तस्य शूलारोपणदण्डवार्तां श्रुत्वा धूता, रोहसेनः मैत्रेयः रदनिका च अग्निप्रवेशाय सन्नद्धाः भूत्वा अवर्तन्त। अत्र बालस्य स्थैर्यं पितरं प्रति निस्वार्थं स्नेहं च द्रष्टुं शक्यते।

रदनिका

चारुदत्तस्य सेविका (चेटी) भवति रदनिका। तस्याः रोहसेनं प्रति वात्सल्यं षष्ठाङ्के द्रष्टुं शक्यते। प्रातिवेशिकशिशोः सुवर्णशाकटिकां दृष्ट्वा रुदन्तं रोहसेनं समाश्वास्य सा मृच्छकटिकां स्वयं निर्माय क्रीडार्थं ददाति। तस्मिन्नवसरे तत्र समुपस्थितां वसन्तसेनां प्रति आदरः तस्याः संभाषणे स्फुरति। ‘आर्ये प्रणमामि, जात! आर्या ते जननी भवति’ इत्यादिभिः। चारुदत्तस्य शूलारोपणदण्डवार्तां श्रुत्वा सा धूतया सह अग्निप्रवेशं कर्तुं सन्नद्धा अभूत्। यजमानं प्रति तस्याः स्नेहं, मर्यादां विधेयत्वं च द्रष्टुं शक्यते।

प्रवर्तनम् - ६

कथागतिपरिवर्तनमधिकृत्य टिप्पणीलेखनम्।
(TB. Page No. 44, 47, 48, 49)

उद्देश्यम् - कथां पठित्वा निर्दिष्टाशयानां लेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।
प्रक्रिया - अध्यापिका नाटकभागम् अनुबन्धे दत्तं कथासंग्रहं च सङ्घे स्थित्वा पठितुं निर्दिशति। अनन्तरं वसन्तसेनया रोहसेनाय पुरस्कृतं सुवर्णाभरणं कथागतिं कथं परिवर्तयति इति विषयमधिकृत्य टिप्पणीलेखनाय निर्दिशति। प्रतिसंघं गत्वा अध्यापिका संशयान् दूरीकरोति। छात्राः संघे चर्चां कृत्वा टिप्पणीं लिखति। अनन्तरं कक्ष्यायां लिखितस्य अवतारणाय निर्दिशति। प्रतिसंघम् एकः इति क्रमेण कक्ष्यायामवतारयति। अध्यापिका स्वालित्यानि संशोधयति। अधोदत्तसूचकानि आधारीकृत्य लिखितानां मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचिकाः -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. आशयस्वांशीकरणम्।
३. आशयस्य पूर्णता।

अन्ते 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय निर्दिशति।

मातृका ।

वसन्तसेनया रोहसेनाय पुरस्कृतं सुवर्णाभरणं कथागतिं कथं परिवर्तयति इति मृच्छकटिककथासंग्रहं पठित्वा निर्धारयतु। टिप्पणीं च लिखतु।

महाकविशूद्रकविरचितं विश्वप्रसिद्धं दशाङ्कयुतं प्रकरणं भवति मृच्छकटिकम्। प्रकरणेऽस्मिन् नायकः दरिद्रः चारुदत्तः। नायिका वसन्तसेना नाम गणिका च।

चारुदत्तः स्वकीयं सर्वम् अन्येभ्यो वितीर्य स्वयं दरिद्रोऽभवत्। तस्य पुत्रः रोहसेनः प्रातिवेशिकशिशोः सुवर्णशकटिकां दृष्ट्वा तादृशमभिलषति। तदलब्ध्वा सः रोदिति। रोहसेनम् आदाय रदनिका वसन्तसेनायाः पार्श्वं गच्छति। चारुदत्तेऽनुरक्तः वसन्तसेना शकटिकां निर्मातुं तस्याः सुवर्णाभरणानि रोहसेनाय ददाति। पुष्पकरण्डकोद्याने वसन्तसेनां दृष्ट्वा कामार्तस्य शकारस्य दण्डेन सा भूमौ अपतत्। सा मृतेति विचिन्त्य शकारः निर्गतः।

अत्रान्तरे संस्थानकः शकारः न्यायाधिपमुपगम्य चारुदत्तेन वसन्तसेना मारिता इति न्यवेदयत्। न्यायाधिपस्य निर्देशेन निजस्थितिं ज्ञातुं चारुदत्तः तत्रानीतः। रोहसेनाय दत्तम् आभरणं वसन्तसेनायै प्रत्यर्पयितुं नियुक्तः मैत्रेयः मार्गमध्ये चारुदत्तः आपदि पतितः इति ज्ञात्वा तत्रागतः। तस्य कक्षात् पतितम् आभरणभाण्डं निरीक्ष्य आभरणलाभाय दरिद्रः चारुदत्तः वसन्तसेनां मारितवान् इति संस्थानकः आरोपयामास।

एतेषां दृष्टान्तानां साहाय्येन चारुदत्तः कृतागः एव इति न्यायाधिपेन निश्चयः कृतः। अन्ते वसन्तसेनायाः प्रत्यागमनेन निजस्थितिं ज्ञात्वा चण्डालौ तं शूलारोपणात् मोचयामासतुः। एतानि आभरणानि एव चारुदत्तं श्मशानं प्रति आनयन्ति स्म। तदनन्तरम् उज्जयिन्यां वेणातटे कुशावत्यां राजानं कृत्वा कथागतिं परिवर्तयति स्म।

प्रवर्तनम् - ७ उदाहरणानुसारं पट्टिकापूरणम्। (TB. Page No. 45)

उद्देश्यम् - सूत्राणाम् उदाहरणानि प्रत्यभिज्ञाय पट्टिकापूरणाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापिका Page 42 मध्ये दत्तं व्याकरणकार्यं प्रति छात्राणां श्रद्धां नयति।

तत्र पञ्चसूत्राणि दत्तानि।

(१) “स्तोः श्रुनाश्रुः” इत्यारभ्य “यरोऽनुनासिकेऽनुनासिको वा” इति पर्यन्तम्।

छात्राः अध्यापकनिर्देशानुसारं सूत्राणामुपरिदत्तं उदाहरणं निरीक्ष्य सूत्रं सूत्रार्थं च अवगम्य अन्योदाहरणानि च स्वांशीकरोति। अनन्तरं पट्टिकायाः अधः दत्तानि उदाहरणानि पठित्वा अपग्रथनं कृत्वा उदाहृतवत् सूत्रस्य अधः पट्टिकायां निवेशयति। अधोदत्तसूचकानि आधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. सूत्रार्थज्ञानम्।
२. उदाहरणानाम् अपग्रथनम्।
३. यथास्थानं विन्यासः।

अन्ते ‘किमधिगतम्’ इत्यत्र अङ्कनाय निर्दिशति।

मातृका

तोलिं	स्तोः श्रुना श्रुः	शश्छोऽटि	यरोऽनुनासिकेऽ- नुनासिको वा	मोऽनुस्वारः
विद्वाँल्लिखति	चलच्चित्रम्	तच्छिवः	तन्मात्रा	किं निमित्तम्
तल्लयः	तच्चित्रम्	तच्छ्रुत्वा	चिन्मयः	वदनं ते
एतल्ललाटः	सज्जनः	तावच्छक्तिः	दिङ्मुखम्	हरि वन्दे
लसल्ललितम्		जीवच्छवः		गीतं तव
		विद्युच्छक्तिः		संस्कृतं पठति

प्रवर्तनम् - ८ HB साहाय्येन कक्ष्यायां चर्चित्वा सूत्रार्थविचारस्पर्धाचालनं टिप्पणीलेखनं च। (TB. Page No. 45, 46)

उद्देश्यम् - सूत्रार्थमधिकृत्य चर्चाकरणाय टिप्पणीलेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - कक्ष्यायां ICT द्वारा अथवा वेलापटप्रदर्शनेन उदाहरणानि प्रदर्श्य निरीक्षणं कृत्वा विशेषताकथनाय निर्दिशति। अध्यापिका छात्राणां निरीक्षणानि क्रोडीकृत्य तत्प्रतिपादकं सूत्रं प्रति नयति विशदयति च। अनन्तरं पुनरपि उदाहरणानि प्रदर्श्य सूत्रार्थं दृढयति। तदनन्तरं विशदीकरणाय छात्रान् प्रेरयति। छात्रान् द्विसंघान् कृत्वा परस्परप्रश्नकरणेन सूत्रार्थं विचारस्पर्धां प्रचालयति। अध्यापिका अवश्यं साहाय्यं करोति। अन्ते टिप्पणीलेखनाय निर्दिशति। अध्यापिका स्वालित्यानि निवारयति। अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य अध्यापिका मूल्यनिर्णयं करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. विषयस्य स्वांशीकरणम्।
३. टिप्पणीलेखनम्।

अन्ते 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय निर्दिशति।

हल् सन्धिः (TB. Page No.45,46)

क)

पेष् + ता- पेष्ट

ष्टुना ष्टुः। (८ / ४ / ४१)

सकारतवर्गयोः षकारटवर्गाभ्यां योगे षकारटवर्गौ स्तः।

पिनष् + ति - पिनष्टि।

तत् + टीका - तट्टीका ।

ईट् + ते - ईट्टे।

ख)

वाग् + हरिः - वाग्घरिः, वाग्हरिः।

झयो होऽन्यतरस्याम्। (८ / ४ / ६२)

झयः परस्य हस्य वा पूर्वसवर्णः स्यात्।

टिप्पणिः - झयः हः अन्यतरस्याम् इति पदच्छेदः। पदान्तात् झयः परस्य हकारस्य पूर्वसवर्णः विकल्पेन स्यात्। अन्यतरस्याम् इत्यस्य विकल्पेन इत्यर्थः। संवारनादघोषमहाप्राणस्य हकारस्य तादृशः वर्गचतुर्थः घकारोऽत्र। अनुनासिकं विहाय वर्गाक्षराणि झयः।

झय् - झभञ्, घढधष्, जबगडदश्, खफछठथचटतव् कपय्।

तद् + हितम् - तद्धितम्। अत्र तवर्गे चतुर्थः धकारः।

अज् + ह्रस्वः - अज्झ्रस्वः। (चवर्गे चतुर्थः झकारः)

स्याट् + ह्रस्वश्च - स्याड्ढ्रस्वश्च (टवर्गे चतुर्थः ढकारः)

ग) यशान् + सि - यशांसि।
आक्रम् + स्यते - आक्रंस्यते।

नश्चापदान्तस्य झलि। (८ / ३ / २४)
नस्य मस्य चापदान्तस्य झल्यनुस्वारः स्यात्।

झलि किम्? मन्यते - मन् + यते।
नम्यते - नम् + यते।

यकारस्य झलि अनन्तर्भावात् अनुस्वारो न।

झल् - झभञ्, घढधष्, जबगडदश, खफछठथचटतव्, कपय्, शषसर्, हल्।

टिप्पणिः- अपदान्तस्य नकारस्य मकारस्य च झलि परे अनुस्वारः स्यात्।

उदाहरणानि - अन् + चितः - अंचितः।
वन् + चितः - वंचितः।
शाम् + तः - शांतः।

घ) भ्राम् + तः - भ्रां + तः - भ्रान्तः।

अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः। (८ / ४ / ५८)
अनुस्वारस्य परसवर्णः स्यात् ययि परे।

यय् - यवरट्, लण्, जमङ्णनम्, झभञ्, घढधष्, जबगडदश, खफछठथचटतव्,
कपय्।

त्वम् + करोषि - त्वं करोषि - त्वङ्करोषि।
अन् + चितः - अंचितः - अञ्चितः।
वन् + चितः - वंचितः - वञ्चितः।
शाम् + तः - शांतः - शान्तः।

ड) त्वं + करोषि - त्वङ्करोषि, त्वंकरोषि।

वा पदान्तस्य। (८ / ४ / ५९)

पदान्तस्य अनुस्वारस्य ययि परे परसवर्णो वा स्यात्।

अलं + कारः - अलङ्कारः, अलंकारः।

टिप्पणिः - अलं + कारः - अत्र “वा पदान्तस्य” इति विकल्पेन परसवर्णो डकारे अलङ्कारः इति रूपम्। परसवर्णाभावपक्षे अलंकारः इति रूपम्।

च) श्रीमन् + तुभ्यम् ।

श्रीमर् + तुभ्यम् ।

नश्छव्यप्रशान्- (८ / ३ / ७)

अम् परे छवि नान्तस्य पदस्य रुः स्यात् न तु प्रशान् शब्दस्य।

चक्रिन् + त्रायस्व

चक्रिर् + त्रायस्व

टिप्पणिः - नः छवि अप्रशान् इति पदच्छेदः।

अम् -स्वराः अन्तस्थाः हकारः अनुनासिकाश्च।

अम् - अइउण्, ऋलृक्, एओङ्, ऐऔच्, हयवरट्, लण्, जमडणनम्।

छव् - छठथ चटतव्।

छ) श्रीमर् + तुभ्यम्।

श्रीमंर् + तुभ्यम् ।

अत्रानुनासिकः पूर्वस्य तु वा। (८ / ३ / २)

अत्र रुप्रकरणे रोः पूर्वस्यानुनासिको वा स्यात्।

चक्रिर् + त्रायस्व - अत्र अत्रानुनासिकः पूर्वस्य तु वा इति सूत्रेण रोः पूर्वस्य अनुनासिके - चक्रिर् + त्रायस्व। - अत्र वक्ष्यमाणाभ्यां खरवसानयोर्विसर्जनीयः, विसर्जनीयस्य सः इति सूत्राभ्यां रेफस्य विसर्गे, विसर्गस्य सकारे चक्रिँस्त्रायस्व इति रूपम्।

ज) श्रीमँर् + तुभ्यम् ।

श्रीमँर् + तुभ्यम् ।

अनुनासिकात्परोऽनुस्वारः । (८ / ३ / ४)

अनुनासिकं विहाय रोः पूर्वस्मात्परो अनुस्वारागमः स्यात्।

चक्रिर् + त्रायस्व - अत्र अनुनासिकात्परोऽनुस्वारः इति सूत्रेण चक्रिँर् + त्रायस्व। रेफस्य विसर्गे, विसर्गस्य सकारे चक्रिँस्त्रायस्व इति।

प्रक्रियाविशदीकरणम्।

१) क) चक्रिन् + त्रायस्व।

चक्रिर् + त्रायस्व - (नश्च्छव्यप्रशान्)।

चक्रिँर् + त्रायस्व - (अत्रानुनासिकः पूर्वस्य तु वा)।

चक्रिँः + त्रायस्व - (खरवसानयोर्विसर्जनीयः)।

चक्रिँस्त्रायस्व - (विसर्जनीयस्य सः)।

ख) चक्रिन् + त्रायस्व।

चक्रिर् + त्रायस्व - (नश्च्छव्यप्रशान्)।

चक्रिँर् + त्रायस्व - (अत्रानुनासिकः पूर्वस्य तु वा)।

चक्रिँर् + त्रायस्व - (अनुनासिकात्परोऽनुस्वारः)।

चक्रिँः + त्रायस्व - (खरवसानयोर्विसर्जनीयः)।

चक्रिँस्त्रायस्व - (विसर्जनीयस्य सः)।

- २) क) श्रीमन् + तुभ्यम्।
 श्रीमर् + तुभ्यम् - (नश्छव्यप्रशान्)।
 श्रीमंर्+ तुभ्यम् - (अत्रानुनासिकः पूर्वस्य तु वा)।
 श्रीमंः+ तुभ्यम् - (खरवसानयोर्विसर्जनीयः)।
 श्रीमंस्तुभ्यम् - (विसर्जनीयस्य सः)।
- ख) श्रीमन् + तुभ्यम्।
 श्रीमर् + तुभ्यम् - (नश्छव्यप्रशान्)।
 श्रीमंर्+ तुभ्यम् - (अत्रानुनासिकः पूर्वस्य तु वा)।
 श्रीमँर् + तुभ्यम् - (अनुनासिकात्परोऽनुस्वारः)।
 श्रीमँः+ तुभ्यम् - (खरवसानयोर्विसर्जनीयः)।
 श्रीमँस्तुभ्यम् - (विसर्जनीयस्य सः)।

अनुबन्धः ।

1. പ്രകരണം (TB. Page No.47)

ദശരൂപകങ്ങളിൽ ഒന്ന്. ഏതിലാണോ കവി സ്വന്തം പ്രതിഭകൊണ്ട് കഥയെയും നായകനെയും സൃഷ്ടിക്കുന്നത് അതിനെ പ്രകരണം എന്ന് പറയുന്നു. പ്രകൃഷ്ടം കരണം - ഉൽകൃഷ്ടമായ സൃഷ്ടി - അതാണ് പ്രകരണം.

यत्र कविरात्मशक्त्या
 वस्तुशरीरञ्च नायकञ्चैव।
 औत्पत्तिकं प्रकुरुते
 प्रकरणमिति तद्बुधैर्ज्ञेयम्।। (नाट्यशास्त्रम् - २०-४४)

പ്രകരണത്തിൽ ലൗകികവും കവികല്പിതവുമായ ഇതിവൃത്തമായിരിക്കും. പ്രധാനരസം ശൃംഗാരം. നായകൻ ബ്രാഹ്മണനോ കച്ചവടക്കാരനോ മന്ത്രിയോ ആയിരിക്കും. അയാൾ ധീരശാന്തനായിരിക്കും. ധർമ്മാർത്ഥകാമങ്ങൾക്കു

വേണ്ടിയാകണം പ്രവൃത്തി. നായിക കുലീനയോ വേശ്യയോ ആകാം. ചിലയിടത്ത് രണ്ടും കൂടെയും വരാം. ഇതിൽ കള്ളൻ, ചുതുകളിക്കാരൻ, വിടൻ എന്നീ കഥാപാത്രങ്ങൾ ഉണ്ടായിരിക്കും.

നായികാഭേദമനുസരിച്ച് പ്രകരണത്തെ മൂന്നായി തിരിച്ചിട്ടുണ്ട്. നായിക കുലീനയാണെങ്കിൽ പ്രകരണം ശുദ്ധം. വേശ്യയാണ് നായികയെങ്കിൽ ധൂർത്തം രണ്ടുതരം നായികമാരുമുണ്ടെങ്കിൽ മിശ്രം.

भवेत् प्रकरणे वृत्तं लौकिकं कविकल्पितम्
 शृङ्गारोऽङ्गी नायकस्तु विप्रोऽमात्योऽथवा वणिक्।
 सापायधर्मकामार्त्तपरो धीरप्रशान्तकः
 नायिका कुलजा कापि वेश्या कापि द्वयं क्वचित्
 तेनभेदास्त्रयस्तस्य तत्र भेदस्तृतीयकः
 कितवघ्नूतकरादि विटचेटकसङ्कुलः।।

(साहित्यदर्पणम् ६ -२२४-२२७)

2. മൂല്യകടികകഥാസാരം (TB. Page No. 47,48,49)

ഈ പ്രകരണത്തിലെ നായകൻ ദാനധർമ്മാദികളിൽ പ്രശസ്തനായ ചാരുദത്തൻ എന്ന ദരിദ്രനായ മനുഷ്യനാണ്. അദ്ദേഹം ഉജ്ജയിനിയിലെ വ്യാപാരികൾ താമസിക്കുന്ന ചതുരത്തിൽ താമസിക്കുന്നു. സഭ്യതയും മറ്റു ഗുണങ്ങൾക്കും പേരുകേട്ട വസന്തസേന എന്ന ഗണികയാണ് നായിക. കഥാഭേദവായതനോദ്യാനത്തിൽ വെച്ച് അവർ പരസ്പരം അനുരക്തരായി ഒരിക്കൽ വസന്തസേന തന്റെ അനുരാഗം അറിയിക്കാൻ രാത്രി ചാരുദത്തന്റെ ഗൃഹത്തിലേക്ക് പോകുന്നു. വഴിയിൽ രാജാവിന്റെ സ്യൂലനായ സംസ്ഥാനകനായ ശകാരന്റെ യാചന അവഗണിച്ച് അവൾ ഒരു വിധത്തിൽ സ്വയം രക്ഷിച്ച് ചാരുദത്തന്റെ വീട്ടിലെത്തി. അവിടെ അവൾ തന്റെ സ്വർണഭരണങ്ങൾ കടമായി ചാരുദത്തനെ ഏൽപ്പിച്ചു. താമസിയാതെ ആ ആഭരണങ്ങൾ ദരിദ്ര ബ്രാഹ്മണനായ ശർവ്വീലകൻ തന്റെ പ്രണയിനിയായ മദനികയ്ക്ക് നൽകാനായി അപഹരിച്ചു. അവളാകട്ടെ ആഭരണങ്ങൾ വസന്തസേനയുടേതാണെന്ന് തിരിച്ചറിഞ്ഞിട്ട്

അത് വസന്തസേനയ്ക്ക് നൽകാൻ ഉപായം നിർദ്ദേശിച്ചു. ജനാലയിലൂടെ വസന്തസേന മദനികയും ശർവ്വിലകനും തമ്മിലുള്ള സംഭാഷണം കേട്ടു. വസന്തസേന അവരുടെ പ്രണയം മനസ്സിലാക്കി മദനികയെ ദാസ്യത്വത്തിൽ നിന്നും മോചിപ്പിക്കുകയും ശർവ്വിലകന്റെ കരങ്ങളിൽ ഏൽപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. അതിനിടയിൽ ചാരുദത്തൻ താൻ സൂക്ഷിച്ചിരുന്ന സുവർണ്ണഭാണ്ടം മോഷ്ടാക്കളാൽ അപഹരിക്കപ്പെട്ടു എന്ന് മനസ്സിലാക്കിയിട്ട് തന്റെ പ്രിയപത്നി നൽകിയ രത്നമാല വസന്തസേനയ്ക്ക് നൽകാൻ മൈത്രേയനെ നിയോഗിക്കുന്നു. മൈത്രേയൻ പറഞ്ഞകാര്യങ്ങൾ കളവാണെന്ന് അറിയാമായിരുന്ന വസന്തസേന രത്നമാല സ്വീകരിച്ചെങ്കിലും താൻ ചാരുദത്തനെ കാണാൻ പ്രദോഷത്തിൽ വരുന്നുണ്ടെന്ന് അറിയിക്കാൻ പറഞ്ഞു. ചാരുദത്തന്റെ ഗൃഹത്തിൽ എത്തിയ അവൾ കനത്ത മഴ കാരണം ആ രാത്രി അവിടെത്തന്നെ കഴിച്ചുകൂട്ടി. പ്രഭാതത്തിൽ അവൾ രദനികയോടുകൂടെ ചാരുദത്തന്റെ മകനായ രോഹസേനനെ കാണുന്നു.

വസന്തസേന വാഹനം മാറിക്കയറി ചാരുദത്തനെ കാണുന്നതിനു വേണ്ടി പുഷ്പകരണ്ഡകം എന്ന ഉദ്യാനത്തിൽ എത്തിച്ചേർന്നു. വിടനോട് കൂടെ രാജസ്യാലനായ ശകാരനെ അവൾ അവിടെ കാണുന്നു. കാമാർത്തനായ ശകാരൻ അവളെ കണ്ടിട്ട് ആകൃഷ്ടനായി അവളെ വശീകരിക്കുന്നതിന് വേണ്ടി വളരെ ശ്രമങ്ങൾ നടത്തുന്നു. വസന്തസേന ശകാരന്റെ അഭ്യർത്ഥന നിരസിക്കുന്നു. അതിൽ കോപിഷ്ടനായ ശകാരൻ വസന്തസേനയെ ദണ്ഡിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. അബോധാവസ്ഥയിലായ അവൾ നിലത്തുവീഴുന്നു. അവൾ മരിച്ചു എന്നു കരുതിയിട്ട് അവളെ ഉണങ്ങിയ ഇലകൾ കൊണ്ട് മറച്ചിട്ട് ശകാരൻ പോയി.

അപ്പോഴേക്കും അവിടെ എത്തിച്ചേർന്ന ബുദ്ധസന്യാസി ഉണക്കാനായി തന്റെ തോർത്ത് കരിയിലയ്ക്ക് മുകളിൽ വിടർത്തിയിടുന്നു. തോർത്തിൽ നിന്നും ഇറ്റുവീണ ജലസ്പർശത്താൽ മോഹാലസ്യത്തിൽ നിന്ന് ഉണർന്ന വസന്തസേന എല്ലാ കാര്യങ്ങളും അദ്ദേഹത്തോട് പറയുന്നു. അദ്ദേഹം അടുത്തുള്ള ബുദ്ധവിഹാരത്തിലേക്ക് അവളെ വിശ്രമത്തിനായി കൊണ്ടുപോകുന്നു. ഇതിനിടയിൽ സംസ്ഥാപകനായ ശകാരൻ ന്യായാധിപനെ സമീപിച്ച് ചാരുദത്തനാൽ വസന്തസേന കൊല്ലപ്പെട്ടു എന്ന് അറിയിച്ചു. ന്യായാധിപന്റെ

നിർദ്ദേശപ്രകാരം നിജസ്ഥിതി മനസ്സിലാക്കുന്നതിന് വേണ്ടി ചാരുദത്തനെ അവിടെ കൊണ്ടുവന്നു. അന്വേഷണത്തിന്റെ ഭാഗമായി നഗരപാലകനായ വീരകനും അവിടെ എത്തുന്നു.

സുവർണ്ണശാകടികം നിർമ്മിക്കുന്നതിനു വേണ്ടി രോഹസേനനായ് നൽകപ്പെട്ട ആഭരണം വസന്തസേനയ്ക്ക് തന്നെ തിരിച്ചു നൽകുന്നതിന് വേണ്ടി നിയോഗിക്കപ്പെട്ട മൈത്രേയൻ മാർഗ്ഗമധ്യത്തിൽ സുഹൃത്തിന് ആപത്ത് സംഭവിച്ചു എന്ന് അറിഞ്ഞിട്ട് അവിടെ എത്തിച്ചേർന്നു. അവിടെ അവന്റെ കക്ഷത്തിൽ നിന്നും വീണ ആഭരണഭാഗ്യം നോക്കിയിട്ട് ആഭരണത്തിനു വേണ്ടി ദരിദ്രനായ ചാരുദത്തൻ വസന്തസേനയെ കൊന്നു എന്ന് സംസ്ഥാനകൻ ആരോപിക്കുന്നു. വീരകൻ കൊടുത്ത മൊഴിയുടെയും വിദ്വേഷകനിൽ നിന്നുകിട്ടിയ വസന്തസേനയുടെ ആഭരണത്തിന്റെയും സഹായത്തോടെ ചാരുദത്തൻ കുറ്റക്കാരനാണെന്ന നിഗമനത്തിൽ ന്യായാധിപൻ എത്തിച്ചേരുന്നു. അത് പ്രകാരം ചാരുദത്തനെ ശുലാരോപണവിധേയനാക്കാൻ തീരുമാനിച്ചു. അദ്ദേഹത്തെ വധിക്കാനായി ശ്ശശാനത്തിലേക്ക് കൊണ്ടുപോകുന്നവഴി അവിടവിടെയായി ദണ്ഡനഘോഷണവും യഥാസ്ഥാനം നടത്തിയിരുന്നു. സംസ്ഥാനകന്റെ കൊട്ടാരത്തിന് സമീപത്തായി ചെയ്ത ഘോഷണം കേട്ടിട്ട് മാളികയിലെ തോളികയിൽ ബന്ധനസ്ഥനായ സ്ഥാവരകൻ സ്വയം താഴേക്ക് ചാടി സത്യം ബോധിപ്പിക്കുന്നതിന് വേണ്ടി ചെയ്ത പ്രയത്നവും വിഫലമായി. വഴിമധ്യേ രോഹസേനനും മൈത്രേയനും അവരുടെ പ്രാണൻ നൽകാമെന്ന് പറഞ്ഞ് ചാരുദത്തന്റെ പ്രാണനായി ചണ്ഡാലനോട് യാചിച്ചു. ഒടുവിൽ അവൻ ശ്ശശാനകവാടത്തിൽ എത്തിയപ്പോൾ പെട്ടെന്ന് അവിടെ എത്തിയതായ വസന്തസേന ചാരുദത്തന്റെ പാദങ്ങളിൽ വീണിട്ട് സകരുണം വിലപിച്ചു.

ചാരുദത്തനെ ശ്ശശാനത്തിലേക്ക് നയിച്ച ചണ്ഡാലൻമാർ വസന്തസേനയുടെ തിരിച്ചുവരവോടെ നിജസ്ഥിതി മനസ്സിലാക്കി അവർ ചാരുദത്തനെ ബന്ധനത്തിൽ നിന്നും മോചിപ്പിച്ചു. അവിടെ എത്തിച്ചേർന്ന ശർവ്വിലകൻ രാജാവിന്റെ സന്ദേശം ചാരുദത്തനെ അറിയിച്ചു. ചാരുദത്തൻ ഉജ്ജയിനിയിലെ വേണാടത്തിൽ കൃശാവതിയിൽ രാജാവായി ഭവിക്കുമെന്ന് അറിയിച്ചു.

അപ്പോൾ ചാരുദത്തന്റെ ഭാര്യയായ ധൃതയുടെ അഗ്നിപ്രവേശവാർത്ത കേട്ടിട്ട് ചാരുദത്തൻ ശർവ്വിലകാദികളോടുകൂടെ അവിടേക്ക് പുറപ്പെട്ടു. അനന്തരം ധൃതയെയും രോഹസേനനേയും സസംഭ്രമം അതിൽ നിന്നും പിന്തിരിപ്പിച്ചു. അപ്രകാരം സ്വയം സന്നദ്ധരായി ധൃതയെ പിന്തുടരാൻ തീരുമാനിച്ച രാമനികയെയും മൈത്രേയനേയും അവരുടെ കൃത്യങ്ങളിൽ നിന്ന് പിന്തിരിപ്പിച്ച് ആശ്വസിപ്പിക്കുന്നു. വസന്തസേനയും ധൃതയും പരസ്പരം ആലിംഗനം ചെയ്തു ആനന്ദസാഗരത്തിൽ മഗ്നരായി.

രാജപദവി ലഭിച്ച ആര്യകനും ഉചിതമായ ഉപഹാരങ്ങളാൽ എല്ലാവരെയും സന്തോഷിപ്പിച്ചു. വസന്തസേനയ്ക്ക് ചാരുദത്തന്റെ വധുപദവി നൽകി അവളെ ആദരിച്ചു. അങ്ങനെ എല്ലാവരും സന്തുഷ്ടരായി ഭവിച്ചു.

सूचनाग्रन्थाः ।

1. The Mrichakatika of Sudraka, M.R.Kale, Motilal Banarasi Das, New Delhi, Reprint 2022, PP 600.
2. मृच्छकटिकम्। शूद्रकः, सम्पादकः वि. आर्. नेरुर्कर, न्यू भारतीय बुक कोर्पोरेशन, दिल्ली, भारत।
3. मृच्छकटिकम्, सविमर्श भावप्रकाशिका संस्कृतहिन्दी व्याख्योपेतम्. डॉ. विश्वनाथ भट्टाचार्यः, कृष्णदास अकादमी, वाराणसी।
4. संस्कृतसाहित्येतिहासः- आचार्य लोकमणि दाहालः। चौखम्बा कृष्णदास अकादमी, PP 469.
5. मृच्छकटिककथासंग्रहः। R.S. Vadhyar & Sons, Kalpathi, Palaghat, 2005, PP 98.
6. സംസ്കൃതസാഹിത്യചരിത്രം, കൃഷ്ണചൈതന്യ, നാഷണൽ ബുക്ക്സ്റ്റാൾ, കോട്ടയം.
7. ഭാരതീയകാവ്യശാസ്ത്രനിഘണ്ടു, ഡോ. ടി.ജി. ഷൈലജ, ചിന്താപബ്ലിക്കേഷൻസ്.
8. लघुसिद्धान्तकौमुदी, गीताप्रेस, गोरखपुर, PP 362.

पाठः ४

एककम्	-	२
पाठसंख्या	-	४
पाठस्य नाम	-	काव्यामृतम्।
व्यवहाररूपम्	-	काव्यम्।
कालांशः	-	१०
आशयः	-	मानविकता।
उपाशयः	-	स्नेहः।
आशयाः/धारणाः	-	अलङ्कारस्य वृत्तस्य च परिचायनाय भवभूतिविरचितात् उत्तररामचरितनाटकात् स्वीकृताः स्नेहस्य माहात्म्यप्रतिपादकाः चतुश्श्लोकाः।
मूल्यानि/ मनोभावाः	-	काव्यपठनेन हृदयशुद्धिः, काव्यास्वादनतात्पर्यं, व्यवहारज्ञानं च।

पठनलक्ष्याणि

आशयपरम् / भाषापरम्-

- ॐ पाठं सम्यक् पठित्वा नूतनपदानां चयनाय अर्थलेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ संश्लिष्टपदानां विवेचनाय विश्लेषणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ समस्तपदानि विविच्य विग्रहवाक्यलेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ श्लोकस्य अन्वयलेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ पाठं व्याख्यानं च चर्चित्वा श्लोकाशयावगमनाय स्ववाक्यैः लेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ पाठभागस्थश्लोकानां गणनिर्णयाय वृत्तनिर्धारणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ श्लोकानाम् आशयमवगम्य ताललयसमन्वयपूर्वकम् आलपनाय

सामर्थ्यसम्पादनम्।

- ७३ वाद्योपकरणानां साहाय्येन संघगानावतारणाय सामर्थ्यसम्पादनम्।
 ७३ श्लोकस्याशयं स्वांशीकृत्य अलङ्कारस्य लक्ष्यलक्षणपूर्वकं समर्थनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।
 ७३ मलयालभाषायां विद्यमानानां समानवृत्तश्लोकानां चयनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

- ICT - नारायणीयम् - ४७ दशकस्य ओडियो ।
 समानवृत्तयुक्तगानसमाहारस्य ओडियो।
 पठनोपकरणानि - पाठपुस्तकं, हस्तपुस्तकं, सान्द्रमुद्रिका,
 ध्वनिमुद्रिका इत्यादयः।

पठनप्रवर्तनानाम् आसूत्रणम्

क्रमसंख्या	प्रवर्तनानि	प्रतीक्षितकालांशः
1.	पाठप्रवेशः पाठस्य आमुखं च। नूतनपदचयनम् अर्थलेखनं च।	१
2.	सन्धिविश्लेषणम् ।	
3.	विग्रहवाक्यलेखनम्।	१
4.	अन्वयलेखनम्।	१
5.	आशयलेखनम्।	१
6.	वृत्तनिर्धारणम् ।	२
7.	ताललयसमन्वयपूर्वकं कक्षायाम् आलपनम्।	१
8.	अलङ्कारसमर्थनम्।	१
9.	गानाविष्करणम्।	१
10.	मलयालभाषायां विद्यमानानां समानवृत्तश्लोकानां चयनम्।	१
	आहत्य	१०

पाठप्रवेशः पाठस्य आमुखं च ।

श्रीमता मेल्युत्तूर नारायणभट्टपादेन विरचितात् नारायणीयात् उलूखलबन्धनं नाम दशकात् -

एकदा दधिविमाथकारिणीं

मातरं समुपसेदिवान् भवान् ।

स्तन्यलोलुपतया निवारय -

न्नङ्कमेत्य पपिवान् पयोधरौ ।। इति प्रथमश्लोकादारभ्य

दशश्लोकपर्यन्तं श्लोकानामालपनं कृत्वा कक्ष्यामारभते। अध्यापकः स्वयम् आलपति/ICT द्वारा श्रावयति। अनन्तरम् अध्यापकः पाठभागे दत्तस्य आमुखस्य वाचनाय निर्दिशति(TB_Page -51)। छात्राणां संशयान् दूरीकरोति। आमुखभागं कक्ष्यायां चर्चित्वा अध्यापकः विशदयति च।

प्रक्रियाविशदीकरणम्।

प्रवर्तनम् - १

नूतनपदचयनम् अर्थविवेचनं च।

उद्देश्यम् - पाठं सम्यक् पठित्वा नूतनपदानां चयनाय अर्थलेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापकः छात्रान् सङ्घान् करोति। अनन्तरं पाठभागं पठित्वा नूतनपदानां चयनाय निर्दिशति। सङ्घे चर्चा कृत्वा पाठभागस्थानां श्लोकानां पदार्थान् (TB_Page No. 52,55,58,59,60,61) निरीक्ष्य पदानाम् अर्थलेखनाय निर्दिशति। अनन्तरं सङ्घात् एकः इति क्रमेण कक्ष्यायामवतारयति। वाचने लेखने च जातानि स्वालित्यानि अध्यापकः संशोधयति। अनन्तरं छात्राः परस्परं विनिमाय टिप्पणीपुस्तकस्य संशोधनाय निर्दिशति। छात्रैः टिप्पणीपुस्तकस्य संशोधनं सम्यक्

कृतमिति अध्यापकः निर्धारयति। अधोदत्तसूचकानि आधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकानि -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. अर्थावगमनम्।
३. टिप्पणीपुस्तके लेखनम्।

अन्ते 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - २ **संश्लिष्टपदचयनं लेखनं च।**

उद्देश्यम् - संश्लिष्टपदानां विवेचनाय विश्लेषणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।।

प्रक्रिया - उचितरीत्या अध्यापकः छात्रान् सङ्घान् करोति। छात्राः सङ्घे चर्चा कृत्वा पाठभागात् संश्लिष्टपदानि चित्वा लिखन्ति। अनन्तरं पदच्छेदं (TB_Page No. 52,55,58) निरीक्ष्य लेखनाय निर्दिशति। सङ्घात् एकः इति क्रमेण कक्षायामवतारयति। अध्यापकः वाचने अवतारणे च जातानि स्वालित्यानि परिहृत्य श्यामफलके लिखति। अनन्तरं छात्रान् परस्परं टिप्पणीपुस्तकस्य संशोधनाय निर्दिशति। संशोधनानि सम्यक् कृतमिति अध्यापकः निरीक्ष्य निर्धारयति। अधोदत्तसूचकानि आधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकानि -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. आशयावगमनम्।
३. उचितया रीत्या टिप्पणीपुस्तके लेखनम्।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - ३ **विग्रहपदचयनं लेखनं च।**

उद्देश्यम् - समस्तपदानि विविच्य विग्रहवाक्यलेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापकः समस्तपदानि विग्रहवाक्यानि च चार्टपत्रे/ICT द्वारा प्रदर्शयति। ततः छात्राः मातृकानुसारं विग्रहपदानि (TB_Page No.53,56,59,61)

पाठभागात् चित्वा टिप्पणिपुस्तके लिखन्ति। लेखनावसरे छात्रैः अनुभूयमानान् क्लेशान् अध्यापकः परिहरति। ततः छात्राः कक्षायामवतारयन्ति। छात्राः लिखितपदानां संशोधनं परस्परं कुर्वन्ति। अन्ते अध्यापकः छात्राणां टिप्पणिपुस्तकं निरीक्ष्य संशोधनं सम्यक् कृतमिति निर्धारयति। अधोदत्तसूचकानि आधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकानि -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. आशयावगमनम्।
३. टिप्पणीपुस्तके लेखनम्।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् प्रेरयति।

प्रवर्तनम् - ४

श्लोकस्य अन्वयलेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

(TB. Page No.54, 56, 57, 59, 62)

उद्देश्यम् - श्लोकस्य अन्वयलेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्

प्रक्रिया - अध्यापकः छात्रान् सङ्गीकृत्य प्रतिसङ्घं श्लोकं दत्वा सम्यग्वाचनाय निर्दिशति। ततः पदार्थम् आशयं च अवगम्य पाठभागे वर्तमानम् अन्वयक्रमं च पठित्वा अन्वयं लिखति। ततः अध्यापकः छात्राणां टिप्पणिपुस्तके लिखितस्य अन्वयस्य संशोधनं करोति। टिप्पणीपुस्तकं विनिमाय संशोधनाय छात्रान् प्रेरयति। सङ्घादेकः कक्षायामवतारयति च। अधोदत्तसूचकानि आधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. क्रमीकरणसामर्थ्यम्।
२. आशयावगमः।
३. लेखनसामर्थ्यम्।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् प्रेरयति।

प्रवर्तनम् - ५

सङ्घे चर्चित्वा श्लोकस्य आशयं स्वांशीकृत्य लेखनम्।

(TB. Page No. 54, 57, 59, 62)

उद्देश्यम् - पाठं व्याख्यानं च चर्चित्वा श्लोकाशयावगमनाय स्ववाक्यैः
लेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापकः छात्रान् सङ्घीकृत्य श्लोकानामाशयलेखनाय निर्दिशति।
छात्राः पाठव्याख्यानं सङ्घे चर्चित्वा आशयान् टिप्पणिपुस्तके लिखन्ति। प्रतिसङ्घं
लिखितमाशयं परस्परं विनिमाय पठन्ति। अध्यापकेन स्वालित्यनिवारणाय अवश्यं
साहाय्यं दातव्यम्। अधोदत्तसूचकानि आधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. आशयपूर्णता।
२. वाक्यघटना।
३. भाषाशुद्धिः।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इति स्वयंमूल्यनिर्णये अङ्कनाय च छात्रान् निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - ६ उदाहरणानुसारं पाठस्थश्लोकानां गणनिर्णयं कृत्वा

वृत्तनिर्धारणम्। (TB. Page No. 52, 55, 58, 60, 64)

उद्देश्यम् - पाठभागस्थश्लोकानां गणनिर्णयाय वृत्तनिर्धारणाय च
सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापकः छात्रान् सङ्घान् करोति। पठितपूर्वां गणव्यवस्थां स्मारयित्वा
प्रतिसङ्घम् एकैकस्य पादस्य गणनिर्णयाय अवतारणाय च निर्दिशति। अध्यापकः
स्वालित्यपरिहरणाय अवश्यं साहाय्यं करणीयम्। पाठभागस्थानाम् उदाहरणानां
साहाय्येन छात्राः चर्चा कृत्वा वृत्तं निर्णीय अध्यापकस्य साहाय्येन च वृत्तलक्षणसमन्वयं
कृत्वा टिप्पणीपुस्तके लिखित्वा अवतारयन्ति। छात्राः परस्परमूल्यनिर्णयं कुर्वन्ति।
अध्यापकः टिप्पणीपुस्तकं संशोध्य सम्यक् कृतमिति निर्धारयति। अधोदत्तसूचकानि
आधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. गणविवेचनं कृत्वा गुरुलघुनिर्णयः।
२. वृत्तनामलेखनम्।
३. लक्षणसमन्वयः।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् प्रेरयति।।

प्रवर्तनम् - ७

ताललयसमन्वयपूर्वकं श्लोकानां कक्षायामालपनम्।

(TB. Page No. 63)

उद्देश्यम् - श्लोकानाम् आशयमवगम्य ताललयसमन्वयपूर्वकम् आलपनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।।

प्रक्रिया - अध्यापकः स्वयं वा ICT साहाय्येन वा पाठभागस्य श्लोकानामालपनं श्रावयति। छात्रान् सङ्घान् कृत्वा प्रतिविभागं श्लोकान् दत्वा सङ्घे चर्चा कृत्वा आलपनाय निर्दिशति। ततः वैयक्तिकरूपेण आलपनाय निर्दिशति। स्वेच्छानुसारं तालं स्वीकरोति। अध्यापकः छात्राणामालपनसमये अधोदत्तसूचकानि आधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. उच्चारणस्फुटता।
२. आशयावगमनम्।
३. भागभागित्वम्।
४. तालबोधः।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् प्रेरयति।

प्रवर्तनम् - ८

उद्धृथितप्रवर्तनं विशेषप्रवर्तनं च। (TB. Page No. 64)

विशेषश्रद्धार्हाणां छात्राणां कृते वाद्योपकरणानां साहाय्येन सङ्घगानावतारणम्।

उद्देश्यम् - विशेषश्रद्धार्हाणां छात्राणां कृते वाद्योपकरणानां साहाय्येन सङ्घगानावतारणाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - विभिन्नवाद्योपकरणानां वादने समर्थान् छात्रान् अन्यान् च मिलित्वा गानालापनस्य सजीकरणाय निर्दिशति। तदनन्तरं गानालापनस्य अभ्यास

कुर्वन्ति। ततः छात्राः सङ्घानमवतारयन्ति। अध्यापकः छात्राणामालपनसमये अधोदत्तसूचकानि आधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. वाद्योपकरणानामुचितोपयोगः।
२. भागभागित्वम्।
३. अवतारणम्।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् प्रेरयति।

प्रवर्तनम् -९ चतुर्थश्लोकस्याशयं स्वांशीकृत्य अलङ्कारस्य निर्धारणम्।

(TB. Page No. 62, 64)

उद्देश्यम् - श्लोकस्याशयं स्वांशीकृत्य अलङ्कारस्य लक्ष्यलक्षणपूर्वकं समर्थनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - चतुर्थश्लोकस्य आशयस्वीकरणानन्तरं अध्यापकः बालस्वभाववर्णनात्मकानां पदानां चयनाय छात्रान् निर्दिशति। अनन्तरं पदानाम् अर्थापग्रथनेन बालानां सहजस्वभाववर्णनमेवात्र कृतमिति वदति। तस्मात् अस्मिन् श्लोके स्वभावोक्तिर्नामालङ्कारः भवति इत्युक्त्वा तल्लक्षणं च वदति (TB_Page No. 62, 63)। तदनन्तरं लक्षणसमन्वयं करोति। ततः कक्षायामवतारणाय छात्रान् प्रेरयति। उचितं साहाय्यमपि करोति। अनन्तरं टिप्पणीपुस्तके लेखनाय निर्दिशति। लिखितस्य शोधनं करोति। अवश्यं चेत् परिष्कृत्य लेखनाय निर्दिशति। अधोदत्तसूचकानि आधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. आशयस्वांशीकरणम्।
२. अलङ्कारनिर्धारणम्।
३. टिप्पणीलेखनम्।

अन्ते 'किमधिगतम्' इत्यत्र स्वयं मूल्याङ्कनाय अध्यापकः छात्रान् निर्दिशति।

समानार्थश्लोकः।

आलक्ष्यदन्तमुकुलाननिमित्तहासै -
रव्यक्तवर्णरमणीयवचः प्रवृत्तीन्।
अङ्काश्रयप्रणयिनस्तनयान् वहन्तो
धन्यास्तदङ्गरजसा कलुषीभवन्ति।।

(अभिज्ञानशाकुन्तलम्, अङ्कः -७, श्लोकः -१७)

अन्वयः - अनिमित्तहासैः आलक्ष्यदन्तमुकुलान् अव्यक्तवर्णरमणीयवचः प्रवृत्तीन्
अङ्काश्रयप्रणयिनः तनयान् वहन्तः धन्याः तदङ्गरजसा कलुषीभवन्ति।

भावार्थः - अकारणहासैः ईषद् दृश्यदन्तकुङ्गलान् अस्पष्टाक्षरमनोहरवाक्यविन्यासान्
क्रोडनिवासप्रणयिनः सुतान् वहन्तः भाग्यवन्तः तदवयवधूल्या मलिनीभवन्ति।
तादृशा एव धन्याः न पुनर्मादृशाः अपुत्रकाः तस्मात् परपुत्राय स्पृहयामीति भावः।

प्रवर्तनम् -१० मलयालभाषायां विद्यमानानां समानवृत्तश्लोकानां चयनम्।

(TB. Page No. 64)

उद्देश्यम् - मलयालभाषायां विद्यमानानां समानवृत्तश्लोकानां चयनाय
सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापकः मलयालभाषायां रचितान् समानवृत्तयुक्तश्लोकान्
सञ्चित्य कक्षायाम् अवतारयति। ICT द्वारा श्लोकान् श्रावयति च। अनन्तरं
तालसमन्वितालपनाय छात्रान् प्रेरयति। एवं समानवृत्तश्लोकान् सञ्चित्य
सम्पुटनिर्माणाय निर्दिशति। तदनन्तरं कक्षायाम् अवतारयति। अधोदत्तमूल्यनिर्णय
सूचकान् उपयुज्य मूल्यनिर्णयमपि करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. समानवृत्तयुक्तश्लोकावगमनम्।
२. समानवृत्तयुक्तश्लोकचयनम्।
३. अवतारणम्।

മലയാളഭാഷയിലെ സമാനവൃത്തത്തിൽ ഉള്ള ശ്ലോകങ്ങൾ.

രഥോദ്ധത

1. എന്റെയേകധനമങ്ങു ജീവന -
 ഞ്ങന്റെ ഭോഗമതുമെന്റെ മോക്ഷവും.
 എന്റെയിശ! ദ്രവ്യമീപദാംബുജ-
 ത്തിന്റെ സീമ ഇതുപോകിലില്ല ഞാൻ. (നളിനി, കുമാരനാശാൻ പദ്യം-13)
2. തന്നതില്ല പരനുള്ളുകാട്ടുവാ-
 നൊന്നുമേ നരനുപായമീശ്വരൻ
 ഇന്നു ഭാഷയതപൂർണമിങ്ങഹോ
 വന്നുപോം പിഴയുമർത്ഥശങ്കയാൽ. (നളിനി, കുമാരനാശാൻ പദ്യം-76)

മാലിനി

1. പരമപുരുഷശയ്യേ! ഭാരതക്ഷോണിമാലേ!
 പരശുജയപതാകേ പദ്മജാന്യത്തശാലേ!
 പരമിവനു സഹായം പാരിലാരുള്ളു? നീയേ
 പരവശതയകറ്റിപ്പാലനം ചെയ്തു തായേ! (ഉമാകേരളം, 18-80)
2. പ്രണതി പ്രണതി വിഷ്ണു നിൻ പദത്താരിലെന്നും
 പ്രണതി വിനയപൂർവ്വം വീണുകുപ്പുന്നിതാ ഞാൻ
 പ്രണതമയപരാത്മൻ സച്ചിദാനന്ദനാം നിൻ
 പ്രണയമിവനിലെന്നും ചേർക്ക നീ തൃക്കടാക്ഷാൽ.
 (ഭക്തപ്രിയ, ഹരിപ്രസാദ് കടമ്പൂർ)

ദൂതവിളംബിതം

1. പുതുസമാഗമമോർത്തതിലജ്ജയും
 പ്രണയമേറ്റിയ കാമവികാരവും
 കലരുമാ രമയാം സുമുഖിയ്ക്കു നീ
 സരസമാരസത്തെയുമേകിനാൻ.
 (നാരായണീയം വിവർത്തനം, ദശകം -79 -2, ഹരിപ്രസാദ് കടമ്പൂർ)
2. അതിമനോഹര! നിൻ തനുകാന്തിയും
 നൃപസുതന്റെ പ്രവൃത്തിയുമൊക്കെയൊൽ
 നഗരവാസികൾ വൻ ദുരിതോക്തിയാ -
 ലിരവഹോ രവപുരിതമാക്കിനാൻ.
 (നാരായണീയം വിവർത്തനം, ദശകം -79 -10, ഹരിപ്രസാദ് കടമ്പൂർ)

പുഷ്പിതാഴ

1. ഗണപതിഭഗവാനുമബ്ജയോനി -
 പ്രണയിനിയാകിയ ദേവി വാണിതാനും
 ഗുണനിധി ഗുരുനാഥനും സദാ മേ
 തുണയരുളീടുക കാവ്യബന്ധനാർത്ഥം. (ശ്രീകൃഷ്ണചരിതം മണിപ്രവാളം,
 കുഞ്ചൻനമ്പ്യാർ, സർഗ്ഗം- 1, ശ്ലോകം1)
2. ഗദകബളിതമെന്റെ കർണ്ണയുഗ്മം
 വദനവിഭുഷണമാത്രമായ് ചമഞ്ഞു.
 കദനമിതൊഴിവാക്കുകുംബികേ, നിൻ
 പദസരസീരുഹദാസനല്ലയോ ഞാൻ.? (ബധിരവിലാപം, വള്ളത്തോൾ പദ്യം-1)

अनुबन्धः

1. पाठपुस्तकस्थश्लोकानां व्याख्यानम्

- १) एको रसः करुण एव निमित्तभेदा -
 द्विन्नः पृथक्पृथगिव श्रयते विवर्तान्।
 आवर्तबुद्बुदतरङ्गमयान्विकारा-
 नम्भो यथा सलिलमेव हि तत्समस्तम्।। (उत्तररामचरितम्,3-47)
 (TB. Page No.51)

अन्वयः - एकः करुणः रसः एव निमित्तभेदात् भिन्नः पृथक् पृथक् विवर्तान् श्रयते इव।
 यथा अम्भः आवर्तबुद्बुदतरङ्गमयान् विकारान् (श्रयते) तत्समस्तं सलिलमेव हि।
आशयः - एकः - एकाकी, करुणः - शोकस्थायिकः, रसः - काव्यरसः, एव - हि,
 निमित्तभेदात् - कारणभेदात्, भिन्नः - विलक्षणः, पृथक् पृथक् - विभिन्नान्, विवर्तान् -
 परिणामान्, श्रयते इव - आश्रयं कुरुते इव। यथा - येन प्रकारेण, अम्भः- सलिलम्,
 आवर्तबुद्बुदतरङ्गमयान् - जलभ्रमबुद्बुदभङ्गस्वरूपान्, विकारान् - परिणामान्, श्रयते -
 भजते, तत् - पूर्वोक्तं समस्तम्/अखिलम्, सलिलमेव हि वर्तते।

- २) एकदा दधिविमाथकारिणीं
मातरं समुपसेदिवान् भवान् ।
स्तन्यलोलुपतया निवारय -
न्नङ्कमेत्य पपिवान् पयोधरौ ।। (नारायणीयम्, 47-1)
(TB. Page No.54)

अन्वयः - एकदा भवान् दधिविमाथकारिणीं मातरं समुपसेदिवान् । स्तन्यलोलुपतया निवारयन् अङ्कमेत्य पयोधरौ पपिवान्।

आशयः - एकदा - एकस्मिन् दिने, भवान् - कृष्णः, दधिविमाथकारिणीं - दधिमथनं कुर्वन्ती, मातरम् - अम्बां (यशोदां), समुपसेदिवान् - समीपं प्राप्तवान्। स्तन्यलोलुपतया - स्तनं पातुमिच्छया, निवारयन् - दधिमथनं निवारयन्, अङ्कम् - उत्सङ्गम्, एत्य - आरुह्य, पयोधरौ - स्तनौ, पपिवान् - पातुमारब्धवान्।

- ३) सरसिजमनुविद्धं शैवलेनापि रम्यं
मलिनमपि हिमांशोर्लक्ष्म लक्ष्मीं तनोति।
इयमधिकमनोज्ञा वल्कलेनापि तन्वी
किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम् ।। (अभिज्ञानशाकुन्तलम्, 1-20)
(TB. Page No.57)

अन्वयः - शैवलेन अनुविद्धमपि सरसिजं रम्यं (भवति) मलिनमपि लक्ष्म हिमांशोः लक्ष्मीं तनोति, वल्कलेनापि इयं तन्वी अधिकमनोज्ञा (अस्ति)हि मधुराणाम् आकृतीनाम् किमिव मण्डनं न (भवति)।

पदार्थः - शैवलेन - जलनील्या, अनुविद्धमपि - आवृतमपि, सरसिजं - कमलं, रम्यं- मनोहरं भवति। मलिनमपि - कृष्णवर्णमपि, लक्ष्म - कलङ्कः चिह्नमिति यावत्, हिमांशोः - चन्द्रस्य, लक्ष्मीं - शोभां, तनोति - विस्तारयति। वल्कलेनापि-साधारणतरुत्वचापि, इयं - एषा, तन्वी - कृशाङ्गी, शकुन्तला, अधिकमनोज्ञा - अतिमनोहरा (अस्ति), हि - यतः, मधुराणां - मनोहराणां, स्वभावतः सुन्दराणां,

आकृतीनां - वपुषां, किमिव - वस्तु, मण्डनं - भूषणं, न - नहि, (भवति)।

आशयः - शैवलेनावृतमपि कमलं कमनीयं भवति, मलिनमपि कलङ्कः चन्द्रस्य शोभां तनोति, वल्कलवस्त्रावृतापि एषा कृशाङ्गी शकुन्तला अतिमनोहरा दृश्यते, यतो हि सुन्दराणामाकृतीनां किमिव भूषणं न भवति। अपि तु यावत् वस्तुमात्रमपि मण्डनं भवतीति भावः।

४) नवपलाशपलाशवनं पुरः

स्फुटपरागपरागतपङ्कजम्।

मृदुलतान्तलतान्तमलोकयत्

ससुरभिं सुरभिं सुमनोभरैः।।

(शिशुपालवधम्, 6-2)

(TB. Page No.60)

अन्वयः - सः पुरः नवपलाशपलाशवनं स्फुटपरागपरागतपङ्कजम् मृदुलतान्तलतान्तं सुमनोभरैः सुरभिं सुरभिम् अलोकयत्।

आशयः - सः- हरिः, पुरः-अग्रे, नवपलाशानि- नूतनपर्णानि, पलाशवनानि -

किंशुककाननानि, यस्मिन् तत् नवपलाशपलाशवनम्। स्फुटानि - विकचानि,

परागतानि - व्याप्तानि, पङ्कजानि यस्मिन् तत् स्फुटपरागपरागतपङ्कजम्।

मृदुलानि - तान्तानि च यस्मिन् तत् मृदुलतान्तम्, मृदुलतान्तं लतान्तम् -

पुष्पसमुच्चयं, तान्ताः - आतपसमये किञ्चिन्म्लानानि लतान्तानि, लतान्तानि -यस्मिन्

तत् मृदुलतान्तलतान्तम्। सुमनोहरैः - पुष्पसमृद्धिभिः, सुरभिं - सुगन्धिं, सुरभिं-

चम्पकस्वर्णजातिफलम्, अलोकयत् - अपश्यत्।

५) नरपतिनिधनं भवत्प्रवासं

भरतविषादमनाथतां कुलस्य।

बहुविधमनुभूय दुष्प्रसह्यं

गुण इव बह्वपराद्धमायुषा मे।।

(प्रतिमानाटकम्, 4-18)

(TB. Page No.62)

अन्वयः - नरपतिनिधनं भवत्प्रवासं भरतविषादं कुलस्य अनाथतां बहुविधं दुष्प्रसह्यम् अनुभूय मे आयुषा गुणे बहु अपराद्धम् इव।

आशयः - नरपतिनिधनं - राज्ञो मरणं, भवत्प्रवासं - भवतां त्रयाणां वासार्थं वने कृतां यात्रां, भरतविषादं - ईदृग्विधम् अशक्यदुःखं, कुलस्य - समुन्नतस्य इक्ष्वाकुवंशस्य, अनाथतां - अशरणतां, इत्येवं रूपं बहुप्रकारं, दुष्प्रसह्यं - दुःखेन प्रसोढुं शक्यं, दुःखं - ക്ലേശമനുഭൂയ, मे -मम, आयुषा - जीवितेन, गुणे - चिरञ्जीवित्वलक्षणे, इदं बह्वपराद्धं - अनल्पापराद्धः, कृतः - विहितः।

2. ഉത്തരരാമചരിതകഥാസംഗ്രഹം

ഉത്തരരാമചരിതം ഭവഭൂതിയുടെ ഒരു വിശിഷ്ടമായ കൃതിയാണ്. സീതയുടെ പരിത്യാഗം മുതൽ പുനഃസമാഗമം വരെയുള്ള കഥ അതിൽ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. രാമായണകഥയിൽ നിന്നും തുലോം വ്യത്യസ്തമായ ഒരു രൂപമാണ് ആ കഥാഭാഗത്തിന് ഭവഭൂതി നൽകിയിരിക്കുന്നത്. അയോധ്യാരാജധാനിയിൽ ശ്രീരാമനും സീതയും ഒറ്റയ്ക്ക് കഴിയുകയായിരുന്നു. പട്ടാഭിഷേകത്തിന് വന്ന ജനകാദികളായ രാജാക്കന്മാരും ബന്ധുക്കളും തിരിച്ചുപോയി. കൗസല്യ തുടങ്ങിയ രാജമാതാക്കൾ ഋഷ്യശൃംഗന്റെ ആശ്രമത്തിൽ നടക്കുന്ന ഒരു യാഗത്തിൽ സംബന്ധിക്കാൻ പോയിരിക്കുന്നു. അമ്മമാരും അടുത്തില്ലാത്തതുകൊണ്ട് അന്യസ്ഥയായിരിക്കുന്ന പൂർണ്ണഗർഭിണിയായ സീതയെ ശ്രീരാമൻ ആശ്വസിപ്പിക്കാൻ ശ്രമിക്കുന്നു. പെട്ടെന്ന് അദ്ദേഹത്തിന് വസിഷ്ഠന്റെ ഒരു സന്ദേശം ലഭിച്ചു. പ്രജകളുടെ ഹിതവും താല്പര്യവും അനുസരിച്ച് ഭരണം നടത്തുന്നതാണ് ഏറ്റവും ശ്രേഷ്ഠമായ രാജധർമ്മം. ഇതായിരുന്നു സന്ദേശം.

സീതയെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നതിനു വേണ്ടി ലക്ഷ്മണൻ കൊട്ടാരത്തിന്റെ ചിത്രശാലയിൽ വനവാസകാലത്തെ ദൃശ്യങ്ങൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന ഒരു ചിത്രപ്രദർശനം ഒരുക്കി. ചിത്രപ്രദർശനം അവിസ്മരണീയങ്ങളായ പലപൂർവകാലസംഭവങ്ങളെയും ഓർമ്മിപ്പിച്ചു. ചിത്രങ്ങൾ കണ്ടപ്പോൾ സീതയ്ക്ക് പരിപാവനമായ ആ സ്ഥലങ്ങളെല്ലാം ഒന്നുകൂടി കണ്ടാൽകൊള്ളാമെന്ന ആഗ്രഹമുണ്ടായി. അത് സാധിച്ചുകൊടുക്കാമെന്ന് രാമൻ സമ്മതിക്കുന്നു. ഇതിനിടെ ജനഹിതമന്വേഷിക്കാൻ അയച്ചിരുന്ന ദൂതൻമാർ മടങ്ങി വന്നു.

വളരെക്കാലം രാവണന്റെ രാജധാനിയായ ലങ്കയിൽ ഒറ്റയ്ക്ക് താമസിച്ചിരുന്ന സീതയെപ്പറ്റി പ്രജകളിൽ ചിലർക്ക് ആശങ്കയുണ്ടെന്ന് ദുർമുഖനെന്ന ദുതൻ രാമനെ അറിയിച്ചു. അദ്ദേഹം അന്വേഷനാകുന്നു. ഒരു ഭാഗത്ത് സീതയോടുള്ള സ്നേഹം മറുഭാഗത്ത് പ്രജകളുടെ ഹിതമനുസരിച്ച് പ്രവർത്തിക്കുന്നതിനുള്ള താത്പര്യം. ഒടുവിൽ ജനഹിതത്തിന് മുൻഗണന നൽകിക്കൊണ്ട് സീതയെ ഉപേക്ഷിക്കാൻ തീരുമാനിച്ചു. ജ്യേഷ്ഠന്റെ ആജ്ഞപ്രകാരം ലക്ഷ്മണൻ വൈമനസ്യത്തോടെ സീതയെ രഥത്തിൽ കയറ്റി പഞ്ചവടിയിൽ കൊണ്ടുവന്ന് വാത്മീകിയുടെ ആശ്രമസമീപം ഉപേക്ഷിച്ചു. വനമദ്ധ്യത്തിൽ പരിത്യക്തയായ സീത ദുഃഖവും വേദനയും സഹിക്കാനാവാതെ നദിയിൽ ചാടി. അവിടെ അവൾ രണ്ടു കുഞ്ഞുങ്ങളെ പ്രസവിച്ചു. മാതാവായ ഭൂമീദേവിയും ഭാഗീരഥീദേവിയും പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ട് സീതയെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി കുഞ്ഞുങ്ങളെ വാത്മീകിയുടെ ആശ്രമത്തിൽ ഏൽപ്പിച്ചു.

ശംബുകൻ എന്ന വൃഷളൻ ദണ്ഡകാരണ്യത്തിൽ തപസ്സു ചെയ്യുന്നു. അയാളുടെ തപശ്ശക്തികൊണ്ട് കുട്ടികൾ മരിക്കുന്നു. വൃഷളനെക്കൊണ്ട് ദുർമരണങ്ങൾക്ക് അറുതി വരുത്താൻ രാമൻ പുറപ്പെടുന്നു. വധത്തിനു ശേഷം ദിവ്യരൂപം ലഭിച്ച ശംബുകൻ ശ്രീരാമനെ ദണ്ഡകാരണ്യത്തിലേക്ക് കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി. അവിടെ അദ്ദേഹത്തെ അനുഗമിക്കുന്നതും സ്ഥലങ്ങൾ കാണിച്ചുകൊടുക്കുന്നതും അവരുടെ പഴയ സഖിയായ വാസന്തി എന്ന വനദേവതയാണ്. രാമൻ വന്ന വിവരം അറിഞ്ഞ് ഭാഗീരഥീദേവി സീതയുമായി പഞ്ചവടിയിൽ വന്നു. സീതയുടെ സഖി തമസയാണ്. സീതയെ മറ്റാർക്കും കാണാൻ സാധിക്കുകയില്ല. സീതയ്ക്ക് എല്ലാവരെയും കാണാൻ സാധിക്കും. അപ്പോൾ രാമനാകട്ടെ പണ്ട് സീതയുമൊത്ത് പഞ്ചവടിയിൽ കഴിച്ചുകൂട്ടിയ സ്ഥലങ്ങൾ ഓരോന്നും കാണുമ്പോൾ അത്യന്തം അന്വേഷനും ദുഃഖിതനുമായിരുന്നു.

സീതാപരിത്യാഗത്തെപ്പറ്റി കേട്ടറിഞ്ഞ ജനകൻ ദുഃഖിതനായി വാനപ്രസ്ഥം സ്വീകരിച്ച് ചന്ദ്രദ്വീപിൽ വന്ന് ഒരു തപോവനമുണ്ടാക്കി താമസിക്കുന്നു. കൗസല്യയും വിവരമറിഞ്ഞ് അയോധ്യയ്ക്ക് മടങ്ങിപ്പോകാതെ ഋഷ്യശൃംഗന്റെ ആശ്രമത്തിൽ കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നു. ജനകനും കൗസല്യയും വസിഷ്ഠനും അരുന്ധതിയും സുമന്ത്രരുമെല്ലാം ഇപ്പോൾ വാത്മീകിയുടെ ആശ്രമത്തിൽ

വന്നിരിക്കുന്നു. ജനകനെപ്പോഴും സീതയെക്കുറിച്ച് വിചാരിച്ച് വിലപിക്കുന്നു. വാത്മീകിയുടെ ആശ്രമത്തിലെ കുട്ടികളെല്ലാവരും സന്തോഷത്തോടെ ഓടിച്ചാടി നടക്കുന്നു. അതിനിടയിൽ കുട്ടികളെല്ലാം കൂട്ടത്തോടെ അവരുടെ നായകനായ ലവനെ അന്വേഷിച്ച് വന്നു. അവർ ഒരു അത്യുതവാർത്തയുമായാണ് വന്നത്. അസാധാരണ വിശേഷണങ്ങളുള്ള ഒരു മൃഗം ആശ്രമപരിസരത്ത് എത്തിയിരിക്കുന്നു. അതിനെക്കാണാൻ ലവനെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോകണം. അശ്വമേധയാഗം നടത്തുന്ന ശ്രീരാമന്റെ യാഗാശ്വമായിരുന്നു അത്. ധീരനായ ലവൻ കുതിരയെ പിടിച്ചുകെട്ടിയ ശേഷം കാവൽഭടന്മാരുമായി വഴക്കിൽ ഏർപ്പെട്ടു. യാഗാശ്വസംരക്ഷകനായ ലക്ഷ്മണപുത്രനായ ചന്ദ്രകേതുവുമായി ഉഗ്രപോരാട്ടമുണ്ടായി. വിവരം അറിഞ്ഞ ശ്രീരാമൻ അവിടെ പാഞ്ഞെത്തി. രാമനെക്കണ്ടപ്പോൾ ചന്ദ്രകേതു യുദ്ധമവസാനിപ്പിക്കുകയും ലവന്റെ പരാക്രമത്തെപ്പറ്റി വർണ്ണിക്കുകയും ചെയ്തു. രാമനാണ് വന്നതെന്ന് അറിഞ്ഞ് ലവനും യുദ്ധത്തിൽ നിന്നും പിന്മാറി. ശ്രീരാമൻ ആ കുട്ടിയെ കണ്ടതു മുതൽ ഔരസബന്ധമുണർന്നു.

വാല്മീകിയുടെ പ്രത്യേക ക്ഷണപ്രകാരം ശ്രീരാമനും ലക്ഷ്മണനും അന്തർനാടകം കാണാനായി വാല്മീകിയുടെ ആശ്രമത്തിൽ എത്തിച്ചേരുന്നു. നാടകം കാണാൻ ജനകനും കൗസല്യയും വസിഷ്ഠനും അരുന്ധതിയും സുമന്ത്രരും ലവനും കുശനും സന്നിഹിതരായിട്ടുണ്ട്. കർട്ടനു പിറകിൽ സീതയുമുണ്ട്. സീതാപരിത്യാഗത്തിനുശേഷമുള്ള ചിത്രമാണ് നാടകത്തിലെ ഇതിവൃത്തം. അഭിനേതാക്കൾ അപ്പരസ്സുകളാണ്. വനമദ്ധ്യേ പരിത്യക്തയായ സീത അസഹ്യമായ വേദനകൊണ്ട് ഗംഗയിൽ ചാടിയെന്ന പ്രഖ്യാപനത്തോട് കൂടി നാടകം ആരംഭിച്ചു. ഓരോ രംഗം കാണുന്നോറും രാമൻ മുർച്ഛിച്ചു വിഴാൻ തുടങ്ങി. എത്ര ശ്രമിച്ചിട്ടും ലക്ഷ്മണൻ അദ്ദേഹത്തെ ആശ്വസിപ്പിക്കാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. ഒടുവിൽ വാല്മീകി സീതയേയും ലവകുശന്മാരെയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വന്ന് ശ്രീരാമനെ ഏൽപ്പിക്കുന്നു. ഗുരുജനങ്ങളുടെ അനുഗ്രഹത്തോടെ പൗരജനസമക്ഷം രാമൻ സീതയേയും പുത്രന്മാരെയും സ്വീകരിക്കുന്നു. അതോടെ അന്തർനാടകവും ഉത്തരരാമചരിതവും അവസാനിക്കുന്നു.

सूचनाग्रन्थाः।

1. उत्तररामचरितम् - भवभूतिः, चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी। 2004, PP 380.
2. उत्तररामचरितम् - डा. शिवपालकद्विवेदि, हंसाप्रकाशन, जयपुर, 2007, PP 626.
3. ശ്രീമന്നാരായണീയം - വനമാലാ വ്യാഖ്യാനം, ഗുരുവായൂർ ദേവസ്വം പ്രസിദ്ധീകരണം. 2020, PP 662.
4. वृत्तरत्नाकरम् - केदारभट्ट, Chaukhamba Krishnadas Academy, Varanasi.
5. कुवलयानन्दम् - अप्पय्यदीक्षितः, RS Vadhyar & Sons, Kalpathi, Palakkad. 2011, PP 147.
6. സംസ്കൃതസാഹിത്യചരിത്രം - കെ.സി.പിള്ള, ഡി.സി. ബുക്സ്. 1996, PP 151.
7. अभिज्ञानशाकुन्तलम् - महाकविकालिदासः, ज्योत्स्ना सरलसंस्कृतहिन्दी व्याख्योपेतम्, कृष्णदास् अक्कादमी, वाराणसी, 1998, PP 696 + 112 (APPendix).
8. शिशुपालवधमहाकाव्यम् - माघः, चौखम्बा संस्कृतभवन, वाराणसी. PP 1936.
9. भासनाटकचक्रम् - गंगासागररायः, चौखम्बा संस्कृतभवन, 1998.
10. നളിനി, കുമാരനാശാൻ, നാഷനൽബുക്സ്റ്റാൾ, കോട്ടയം 1984. PP 104.
11. ശ്രീകൃഷ്ണചരിതം മണിപ്രവാളം, കുഞ്ചൻനമ്പ്യാർ, എച്ച് & സി സ്റ്റോഴ്സ്, കുറുനംകുളം, 1974
12. വള്ളത്തോൾ കവിതകൾ ,ബധിരവിലാപം, വള്ളത്തോൾ നാരായണമേനോൻ, ഡി.സി.ബുക്സ്, 2003 PP 1007.
13. ഭക്തപ്രിയ, ഹരിപ്രസാദ് കടമ്പൂർ, 1993.
14. നാരായണീയവിവർത്തനം, ഹരിപ്രസാദ് കടമ്പൂർ.
15. Sanskrit Text book of Standard IX for Oriental Schools, SCERT, 2010.
16. Sanskrit Handbook of Standard IX for Oriental Schools, SCERT, . 2010
17. Handbook for Teachers – Sanskrit, Standard - IX, SCERT, 2013.
18. Sanskrit Text Book of std IX for Oriental Schools, SCERT, Department of General Education, Government of Kerala, 2024

एककम् 2

एककानुसारी मूल्यनिर्णयः।

1) यथोचितं योजयत।

क) तच्छ्रुत्वा	रोहसेनः।
ख) चारुदत्तस्य पुत्रः	शशछोऽटि।
ग) उत्तररामचरितम्	शूद्रकः।
घ) मृच्छकटिकम्	कालिदासः।
	भवभूतिः।

2) अधोदत्तं श्लोकभागं गणनिर्णयं कृत्वा वृत्तं निर्धार्य लक्ष्यलक्षणयमन्वयपूर्वकं समर्थयत।

किसलयमिव मुग्धं बन्धनाद्विप्रलूनं
हृदयकमलशोषी दारुणो दीर्घशोकः।।

3) स्वभावोक्त्यलङ्कारः लक्ष्यलक्षणसमन्वयपूर्वकं समर्थयत।

4) सूत्रार्थं विशदयत।

क) तोर्लि ख) स्तोः श्रुना श्रुः ग) वा पदान्तस्य।

5) प्रदत्तसूचनानुसारं चारुदत्तमधिकृत्य लघूपन्यासं लिखत।

सूचनाः - मृच्छकटिकम्- प्रकरणं- चारुदत्तः - व्यापारी- दरिद्रता - धूता -
रोहसेनः - वसन्तसेना।

एककम् ३ रामणीयकम्

आमुखम्

अस्मिन्नेकके 'शोणनदवर्णनम्' इति आख्यायिका पाठः 'चमत्कृतिः' इति अलङ्कारशास्त्रपाठश्च आयोजितौ वर्तेते। आख्यायिकापठनाय चतुर्दशकालांशाः अलङ्कारशास्त्रपाठनाय षट्कालांशाः च दत्तौ भवतः। कालांशानां विवरणक्रमः आगामिपुटे दत्तमस्ति। प्रत्येकं पाठस्य कृते पाठसम्बन्धिन्यः प्राथमिकवस्तुताः, पठनलक्ष्याणि, पठनप्रवर्तनानाम् आयोजनं, प्रवर्तनानां विशदीकरणं, लिखितमातृकाः, अनुबन्धः, सूचितग्रन्थानां पट्टिका च सन्निविष्टाः भवन्ति। एककस्य अन्ते एककानुसारी मूल्यनिर्णयाय साहाय्यकानि कानिचित् प्रश्नरूपाणि च दत्तानि भवन्ति।

पाठः ५

शोणनदवर्णनम् ।

एककम्	-	३
पाठसंख्या	-	५
पाठस्य नाम	-	शोणनदवर्णनम् [हर्षचरितम्] ।
व्यवहाररूपम्	-	विवरणम् / आख्यायिका ।
कालांशः	-	१४
आशयः	-	भाषा साहित्यं च ।
उपाशयः	-	गद्यसाहित्यम् ।
आशयाः / धारणाः	-	बाणभट्टस्य हर्षचरितनामिकायाः आख्यायिकायाः प्रथमोच्छ्वासे दुर्वाससा कृतः सरस्वतीशापः तदनुसारं तस्याः भूलोकगमनं च वर्णितम् । स्वर्लोकात् भूतलमवतरन्ती सा अधस्तात् प्रवहन्तं शोणनदं यथा अपश्यत् इति वर्णयतेऽस्मिन् पाठे । विसर्गाश्रितः वर्णनियमोऽपि अत्र सङ्कलितो वर्तते ।
मूल्यानि / मनोभावाः	-	संस्कृतसाहित्यं प्रति विशेषतः गद्यसाहित्यं प्रति आदरः । संस्कृतसाहित्ये विद्यमानानां वन-नदी-पर्वत-समुद्रादीनां वर्णनाः तद्वारा उपार्जितस्य प्रकृत्याभिमुख्यस्य प्रकृत्याराधनामनोभावस्य च मूल्यानि स्वांशीकृत्य स्वजीवने प्रयुङ्क्ते ।
पठनलक्ष्याणि	-	
आशयपरम् / भाषापरम्	-	

- ॐ पाठं सम्यक् पठित्वा नूतनपदानां चयनाय अर्थलेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ संश्लिष्टपदानां विवेचनाय विश्लेषणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ समस्तपदानि विविच्य विग्रहवाक्यलेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ पाठभागस्य उच्चारणशुद्ध्या उच्चैः पठनाय आशयावगमनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ पाठभागात् उपमालङ्कारयुक्तानां वाक्यानां विवेचनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ पाठभागं व्याख्यानस्य साहाय्येन अवगन्तुम् आशयं स्ववाक्यैः लेखितुं च सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ अनुबन्धं पठित्वा गद्यसाहित्यग्रन्थान् गद्यसाहित्यकारान् च अधिकृत्य टिप्पणीलेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ सङ्घे चर्चा कृत्वा भित्तिपत्रनिर्माणाय सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ सूत्रानुसारं प्रक्रियाविशदीकरणाय,लेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ सूत्रविचारस्पर्धा कृत्वा आशयावगमनाय ,टिप्पणीलेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

पठनोपकरणानि - पाठपुस्तकम्, हस्तपुस्तकम्, हर्षचरितम्, ICT

पठनप्रवर्त्तनानाम् आसूत्रणम्

क्रमसंख्या	प्रवर्त्तनानि	प्रतीक्षितकालांशः
1.	पाठप्रवेशः पाठस्य आमुखं च। नूतनपदचयनम् अर्थलेखनं च।	२
2.	सन्धिविश्लेषणम्	
3.	विग्रहवाक्यलेखनम्।	१
4.	पाठभागस्य उच्चैर्वाचनम्।	१
5.	उपमालङ्कारयुक्तानां वाक्यानां लेखनम्।	१

6.	स्ववाक्यैः शोणनदवर्णनस्य लेखनम्।	१
7.	संस्कृतगद्यसाहित्यग्रन्थान् गद्यकारान् च अधिकृत्य उपन्यासलेखनम्।	१
8.	सङ्घर्षार्था भित्तिपत्रनिर्माणं च। (ICT)	१
9.	प्रक्रियालेखनम्।	४
10.	सूत्रार्थविचारस्पर्धा टिप्पणीलेखनं च।	२
	आहत्य	१४

पाठप्रवेशः पाठस्य आमुखं च। ।

अध्यापकः कुशलप्रश्नानन्तरं साहित्यपठनं किमर्थम् इति प्रश्नं कक्षायाम् अवतारयति। छात्राणाम् आशयान् क्रोडीकृत्य वदति च। तदनन्तरं एतद्विषयमधिकृत्य अस्माकं पाठपुस्तके तृतीये एकके किमुक्तमिति पश्यामः इत्युक्त्वा रामणीयकम् इति तृतीयैककस्य आमुखस्य वाचनाय छात्रान् प्रेरयति। आमुखभागमधिकृत्य चर्चा कृत्वा अध्यापिका पाठपुस्तके अन्तर्भूतं चित्रं प्रदर्श्य यावच्छक्यं प्रश्नान् पृच्छति।

उदा - गद्यं नाम किम्? पद्यं नाम किम्?

गद्यम् अनेकपदसङ्घातं, पद्यं चतुष्पदी इति रीत्या गद्यपद्यभेदमधिकृत्य वदति, ICT द्वारा अपि एतत् करणीयम्। अनन्तरं पठितपूर्वकाव्यानाधिकृत्य पृच्छति। चित्रे प्रथमावल्यां द्वितीयावल्यां च अन्तर्भूतानां ग्रन्थानां नामानि पठित्वा गद्यकाव्यानि पद्यकाव्यानि च अधिकृत्य वदति। पट्टिकारूपेण लेखनाय निर्दिशति।

उदा -

पद्यकाव्यानि	गद्यकाव्यानि
कुमारसंभवम्	कादम्बरी
रघुवंशम्	हर्षचरितम्
किरातार्जुनीयम्	अवन्तिसुन्दरीकथा
शिशुपालवधम्	दशकुमारचरितम्

नैषधीयचरितम् वासवदत्ता

अनन्तरं पाठस्यामुखम् अध्यापिका कक्ष्यायाम् अवतारयति। उचितं विशदीकरणमपि ददाति। अध्यापिकायाः विशदीकरणमेवं भवतु।

मातृका-

बाणभट्टस्य हर्षचरितनामिकायाः आख्यायिकायाः प्रथमोच्छ्वासे दुर्वासकृतं सरस्वतीशापं तदनुसारं तस्याः भूलोकगमनं च वर्णितम्। पुरा किल भगवान् पितामहः इन्द्रादिभिर्देवैर्महर्षिभिश्च सह संलपन्नासीत्। तत्र प्रवृत्ते वेदविद्याविवादे मन्दपालनाम्ना मुनिना सह विरोधं कुर्वन् कोपान्धो दुर्वासाः सामवेदोच्चारणे स्वरभङ्गं चक्रे। तं स्वरभङ्गं श्रुत्वा सर्वेषु मुनिषु शापभीत्या मौनीषु सत्सु सरस्वती जहास। तदा “रे पापे दुर्वाससं मामुपहससि” इत्यभिधाय तां दुर्वासाः शप्तुं प्रचक्रमे। अत्रान्तरे “त्रिभुवनमातरं सरस्वतीं शप्तुमिच्छसि” इति क्रुद्धा सावित्री स्वासनादुत्तस्थौ। दुर्वाससः तु “त्वं मर्त्यलोकं याहि” इति सरस्वतीं शशाप। प्रतिशापदानोद्यतां सावित्रीं च सरस्वत्यैव न्यवारयत्। अथ ब्रह्मा शप्तां सरस्वतीं विलोक्य दुर्वाससं गर्हयित्वा अब्रवीत् - हे सरस्वती ! मा विषादं कुरु, एषा सावित्री त्वामनुगमिष्यति, पुत्रजन्मावधिकश्च ते शापो भविष्यति इति। ततश्च गृहागतां विषण्णां सरस्वतीं सावित्री प्रदोषे समाश्वासयत्। समाश्वास्ता सरस्वत्यपि परेद्युरुदिते भगवति सवितरि सावित्र्या सह महीतलेऽवततार। अवतीर्य च महीतलं शोणनदतीरस्थलतामण्डपे आवासमारचयत्।

प्रक्रियाविशदीकरणम्।

प्रवर्तनम् - १ नूतनपदचयनम् अर्थविवेचनं च। (TB. Page No.69, 78, 79)

उद्देश्यम् - पाठं सम्यक् पठित्वा नूतनपदानां चयनाय अर्थलेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया- अध्यापकः छात्रान् सङ्घान् करोति। अनन्तरं पाठभागं पठित्वा नूतनपदानां चयनाय निर्दिशति। सङ्घे चर्चा कृत्वा पाठभागस्थानां नूतनपदानाम् अर्थान्

निरीक्ष्य लेखनाय निर्दिशति। अनन्तरं सङ्घात् एकः इति क्रमेण कक्षायामवतारयति। वाचने लेखने च जातानि स्वालित्यानि अध्यापकः संशोधयति। अनन्तरं छात्राः परस्परं विनिमाय टिप्पणीपुस्तकस्य संशोधनाय निर्दिशति। अध्यापकः टिप्पणीपुस्तकस्य संशोधनं सम्यक् कृतमिति निर्धारयति। अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. अर्थावगमनम्।
३. टिप्पणीपुस्तके लेखनम्।

अन्ते 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - २ **संश्लिष्टपदचयनं लेखनं च।** (TB. Page No.71)

उद्देश्यम् - संश्लिष्टपदानां विवेचनाय विश्लेषणाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया- उचितरीत्या अध्यापकः छात्रान् सङ्घान् करोति। छात्राः सङ्घे चर्चां कृत्वा पाठभागात् संश्लिष्टपदानि चित्वा लिखन्ति। अनन्तरं पदच्छेदं निरीक्ष्य लेखनाय निर्दिशति। सङ्घात् एकः इति क्रमेण कक्षायामवतारयति। अध्यापकः वाचने अवतारणे च जातानि स्वालित्यानि परिहृत्य श्यामफलके लिखति। अनन्तरं छात्राः परस्परं टिप्पणीपुस्तकस्य संशोधनाय निर्दिशति। संशोधनं सम्यक् कृतमिति अध्यापकः निरीक्ष्य निर्धारयति। अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. आशयावगमनम्।
३. उचितया रीत्या टिप्पणीपुस्तके लेखनम्।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - ३ **विग्रहपदचयनं लेखनं च।** (TB. Page No. 71)

उद्देश्यम् - समस्तपदानि विविच्य विग्रहवाक्यलेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापकः समस्तपदानि विग्रहवाक्यानि च चार्ट् पत्रे/ICT द्वारा

प्रदर्शयति। ततः छात्राः मातृकानुसारं विग्रहपदानि पाठभागात् चित्वा टिप्पणिपुस्तके लिखन्ति। लेखनावसरे छात्रैः अनुभूयमानान् क्लेशान् अध्यापकः परिहरति। ततः छात्राः कक्ष्यायामवतारयन्ति। छात्राः लिखितपदानां संशोधनं परस्परं कुर्वन्ति। अन्ते अध्यापकः छात्राणां टिप्पणिपुस्तकं निरीक्ष्य संशोधनं सम्यक् कृतमिति निर्धारयति। अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. आशयावगमनम्।
३. टिप्पणीपुस्तके लेखनम्।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् प्रेरयति।

प्रवर्तनम् - ४ पाठभागस्य कक्ष्यायाम् उच्चैः वाचनम्।

(TB. Page No 68,69, 70)

उद्देश्यम् - पाठभागस्य उच्चारणशुद्ध्या उच्चैः पठनाय आशयावगमनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - गद्यकाव्यानां नामानि दत्त्वा छात्रान् सङ्गीकरोति। अनन्तरं पाठभागस्य सम्यग्वाचनाय निर्दिशति। अध्यापकः प्रतिसङ्घं गत्वा उचितसाहाय्यमपि करोति। एकैकं सङ्घं सङ्घात् एकः इति क्रमेण कक्ष्यायाम् अवतारणाय निर्दिशति। वाचनसमये उच्चारणशुद्धिम् आशयव्यक्ततां च परिशोधयति। स्वालित्यं परिहृत्य आदर्शवाचनम् (ICT द्वारा) अध्यापिका श्रावयति। अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. अक्षरस्फुटता।
२. आशयव्यक्तता।
३. अनुस्यूतता।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् प्रेरयति।

प्रवर्तनम् - ५ उपमालङ्कारयुक्तानां वाक्यानां लेखनम्। (TB. Page No. 71)

उद्देश्यम् - पाठभागात् उपमालङ्कारयुक्तानां वाक्यानां विवेचनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - पठितपूर्वान् अलङ्कारान् अधिकृत्य पृच्छति। उपमानम्, उपमेयं च अधिकृत्य चर्चा प्रचालयति। उपमालङ्कारमधिकृत्य वदति। अनुबन्धे दत्तान् उपमालङ्कारः, मालोपमालङ्कारः इत्यादीन् अलङ्कारानधिकृत्य चर्चा चालयति। छात्रान् सङ्घान् कृत्वा पाठभागस्य सम्यग्वाचनाय निर्दिशति। अनन्तरम् उदाहरणे दत्तं वाक्यं पठित्वा सदृशानि वाक्यानि पाठभागात् चित्वा लेखनाय निर्दिशति। कक्षायामवतारयति। अवतारणसमये मूल्यनिर्णयम् अपि करणीयम्। मालोपमामधिकृत्य वदति (TB Page 71)। उपमालङ्कारयुक्तपदानि चित्वा लेखनाय निर्दिशति।

उदा - हारम् इव।

अमृतनिर्झरमिव	शशिमणिनिष्यन्दमिव
कर्पूरद्रुमद्रवप्रवाहमिव	लावण्यरसप्रस्रवणमिव

अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. समानवाक्यानां विवेचनम्।
३. लिखितस्यावतारणम्।

अनन्तरं 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् प्रेरयति।

प्रवर्तनम् - ६ आशयं स्वांशीकृत्य स्ववाक्यैः लेखनम्। (TB. Page No. 70)

उद्देश्यम् - पाठभागं व्याख्यानस्य साहाय्येन अवगन्तुम् आशयं स्ववाक्यैः लेखितुं च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - सङ्घे स्थित्वा पाठभागं सारांशं च सम्यक् पठित्वा आशयलेखनाय छात्रान् निर्दिशति। छात्राः सङ्घे चर्चा कृत्वा शोणनदवर्णनम् स्ववाक्यैर्लिखित्वा कक्षायाम् अवतारयति। अवतारणसमये अध्यापकः स्वालित्यानि परिहरति। अवतारणसमये अधिसङ्घमूल्यनिर्णयमपि करणीयम्। अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. आशयस्य पूर्णता।
२. भाषाशुद्धिः।
३. वाक्यघटना।

अनन्तरं किमधिगतम् इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - ७ संस्कृतगद्यसाहित्यं गद्यसाहित्यकारांश्चाधिकृत्य लघूपन्यासरचना। (TB. Page No. 75,77,78)

उद्देश्यम् - अनुबन्धं पठित्वा गद्यसाहित्यग्रन्थान् गद्यसाहित्यकारान् च अधिकृत्य टिप्पणीलेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - अध्यापकः पाठभागस्यानुबन्धस्य सम्यक् पठनाय छात्रान् निर्दिशति। अनन्तरं अनुबन्धे दत्तानंशान् अधिकृत्य कक्ष्यायां चर्चा प्रचालयति। अध्यापकः स्वयमेव चर्चायाः नेतृत्वं वहति। अवश्यसन्दर्भेषु विशदीकरणमपि ददाति। अनन्तरं संस्कृतगद्यसाहित्यं गद्यसाहित्यकारान् च अधिकृत्य लघूपन्यासं वैय्यवतिकरूपेण लिखित्वा अवतारणाय निर्दिशति। उपन्यासलेखने श्रद्धेयान् अंशान् विशदयति च।

उपन्यासघटना - शीर्षकम्।
आमुरवम्।
आशयविशदीकरणम्।
उपसंहारम्।

अधोदत्तसूचकान्यनुसृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. उपन्यासस्य स्वरूपम्।
२. आशयस्य पूर्णता।
३. वाक्यघटना भाषाशुद्धिश्च।

अनन्तरं किमधिगतम् इत्यत्र अङ्कनाय अध्यापकः छात्रान् निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - ८ सङ्घचर्चा भित्तिपत्रनिर्माणं च। (TB. Page No. 76)

उद्देश्यम् - सङ्घे चर्चा कृत्वा भित्तिपत्रनिर्माणाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - छात्रान् सङ्घान् कृत्वा स्वस्य परितः स्थितानां नदीनामवस्थाम्

अधिकृत्य चर्चा प्रचालयति। वर्तमानकाले नदीनामवस्था का? नदीसंरक्षणस्य / जलसंरक्षणस्य आवश्यकता का? इत्यादिविषयप्रतिपादकानि ह्रस्वचित्राणि प्रदर्श्य परिहारोपायानधिकृत्य कक्ष्यायां चर्चा चालयति। तदनन्तरं नदीसंरक्षणस्य / जलसंरक्षणस्य च आवश्यकतायाः उद्बोधनार्थं भित्तिपत्रिकां निर्मातुं प्रेरयति। तदर्थं ICT अपि उपयोक्तुं शक्यते। अध्यापकः उचितं साहाय्यमपि ददाति। अधोदत्तसूचकान्यनुसृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. आशयग्रहणम्।
३. भित्तिपत्रम्।

अनन्तरं किमधिगतम् इत्यत्र अङ्कनाय अध्यापकः छात्रान् निर्दिशति।

प्रवर्तनम् -९ प्रक्रियालेखनम्। (TB. Page No. 72,73,74)

उद्देश्यम् - सूत्रानुसारं प्रक्रियाविशदीकरणाय, लेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - छात्राः सङ्घे स्थित्वा पुस्तके पट्टिकायां दत्तानि सूत्राणि अधोभागे दत्तां प्रक्रियां च निरीक्ष्य विशकलनं कृत्वा निर्देशानुसारं प्रक्रियां विशदयति। अध्यापकः तत्तदवसरेषु उचितं साहाय्यमपि करोति। पठितपूर्वा अच् सन्धिं हल् सन्धिं च स्मारयति।

क) रामस् → रामर् → ससजुषोः रुः।

रामर् → रामः → खरवसानयोर्विसर्जनीयः।

ख) नमः + ते → नमस्ते → विसर्जनीयस्य सः।

ग) अतोऽयं → अतस् + अयम्।

अतर् + अयम् → ससजुषोः रुः।

अत + उ + अयम् → अतो रोरप्नुतादप्नुते।

अतो + अयम् → आद्गुणः।

अतोऽयम् → एङः पदान्तादति।

घ) शिवस् वन्द्यः।

शिवर् + वन्द्यः → ससजुषोः रुः।

शिव+ उ +वन्द्यः → हशि च।

शिवो वन्द्यः → आद्गुणः।

ङ) स्वर + राज्यम्

स्व + राज्यम् → रो रि।

स्वा + राज्यम् → द्रलोपे पूर्वस्य दीर्घोऽणः।

च) हरिः + शेते → हरिश्शेते → वा शरि।

छ) अत + उ + अयम् → अतो रोरप्पुतादप्पुते।

अधोदत्तसूचकान्यनुसृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. प्रक्रियायाः लेखनम्।
२. सूत्रार्थावगमनम्
३. सूत्राणां संयोजनम्।

अनन्तरं किमधिगतम् इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - १० सूत्रविचारस्पर्धा टिप्पणीलेखनं च। (TB. Page No.76,77)

उद्देश्यम् - सूत्रविचारस्पर्धा कृत्वा आशयावगमनाय टिप्पणीलेखनाय च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - कक्ष्यायां ICT द्वारा अथवा चार्ट्पत्रप्रदर्शनेन उदाहरणानि प्रदर्श्य निरीक्षणं कृत्वा विशेषताकथनाय निर्दिशति। अध्यापकः छात्राणां निरीक्षणानि क्रोडीकृत्य तत्प्रतिपादकं सूत्रं प्रति नयति विशदयति च। अनन्तरं पुनरपि उदाहरणानि प्रदर्श्य सूत्रार्थं दृढयति। तदनन्तरं विशदीकरणाय छात्रान् प्रेरयति। छात्रान् द्विसङ्घान् कृत्वा परस्परप्रश्नकरणेन सूत्रार्थं विचारस्पर्धा प्रचालयति। अध्यापकः अवश्यं साहाय्यं

करोति। अन्ते टिप्पणीलेखनाय निर्दिशति। अध्यापकः स्वालित्यानि निवारयति।
अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य अध्यापकः मूल्यनिर्णयं करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः -

१. चर्चायां भागभागित्वम्।
२. विषयस्य स्वांशीकरणम्।
३. टिप्पणीलेखनम्।

अनन्तरं किमधिगतम् इत्यत्र अङ्कनाय छात्रान् निर्दिशति।

विसर्गसन्धिः (TB Page No. 76,77)

क) देवा + यान्ति -

देवास् + यान्ति	→	विसर्जनीयस्य सः।
देवार् + यान्ति	→	ससजुषोः रुः।
देवाय् + यान्ति	→	भो भगो अधोऽपूर्वस्य योऽशि।
		भो भगो अधोऽपूर्वस्य योऽशि। (८ / ३ / १८)
		भो भगो अधो अपूर्वस्य रोयः स्यादशि।

उदा - सिंहा यान्ति

सिंहास् + यान्ति	→	विसर्जनीयस्य सः।
सिंहार् + यान्ति	→	ससजुषोः रुः।
सिंहाय् + यान्ति	→	भो भगो अधोऽपूर्वस्य योऽशि।
ख) सिंहाय् + यान्ति	→	भो भगो अधोऽपूर्वस्य योऽशि।
सिंहा + यान्ति	→	हलि सर्वेषाम्।

हलि सर्वेषाम्। (८ / ३ / २२)

भो भगो अधो अपूर्वस्य यस्य नित्यं लोपः स्यात् हलि।

यथा- देवा + यान्ति -

देवास् + यान्ति	→	विसर्जनीयस्य सः।

देवार् + यान्ति → ससजुषोरुः
 देवाय् + यान्ति → भो भगोअघोऽपूर्वस्य योऽशि।
 देवा + यान्ति → हलि सर्वेषाम्।

ग) एषः+ बालः

एषस् + बालः → विसर्जनीयस्य सः।

एष बालः → एतत्तदोः सुलोपोऽकोरनञ्समासे हलि।

एतत्तदोः सुलोपोऽकोरनञ्समासे हलि। (६ / १ / १३२)

अककारयोरेतत्तदोर्यः सुप् तस्य लोपः स्याद् हलि न तु नञ्समासे ।

उदा- एषः + रामः -

एषस् + रामः → विसर्जनीयस्य सः।

एष रामः → एतत्तदोः सुलोपोऽकोरनञ्समासे हलि।।

अन्यानि उदाहरणानि

स शम्भुः, स शिवः

सः अपि - सोऽपि- अत्र सुलोपो न । एतत्तदोः सुलोपः अकोः अनञ् समासे हलि इति पदच्छेदः । ककाररहितयोः इति किम् ? एषको रुद्रः। सकः शिवः। अत्र लोपो न ककारसहितत्वात्। एतद् तद् शब्दयोः यः सुप्रत्ययः तस्य लोपः स्यात् हलि परे। नञ् समासे एतद् न प्रवर्तते।

अनुबन्धः।

1) മഹാകവി ബാണഭട്ടന്റെ ഹർഷചരിതം പ്രഥമോച്ഛ്വാസസംഗ്രഹം

ബാണൻ ഹർഷചരിതത്തിന്റെ ആരംഭത്തിൽ ആത്മകഥയോടൊപ്പം തന്റെ കുലത്തിന്റെ വർണ്ണനയും ചെയ്യുന്നുണ്ട്. ഒരിക്കൽ ബ്രഹ്മാവ് ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരുടെ ഇടയിൽ കമലാസനസ്ഥനായി ഇരിക്കുകയായിരുന്നു. അവിടെ മനു, ദക്ഷൻ, ചാക്ഷുഷൻ തുടങ്ങിയ പ്രജാപതികളും മുനിഗണങ്ങളും ബ്രഹ്മത്തെ

സംബന്ധിച്ച വിചാരങ്ങളിൽ ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുകയായിരുന്നു. ഋക്, യജുസ്, സാമം എന്നിവയുടെ പാഠങ്ങൾ ഉരുവിടുകയും അവയുടെ അർത്ഥത്തെ സംബന്ധിച്ച വിവാദങ്ങളും അവിടെ നടന്നുവരികയായിരുന്നു. ഈ അവസരത്തിൽ സ്വതവേ കോപിയായ ദുർവാസാവും മന്ദപാലൻ എന്ന് പേരായ മുനിയും തമ്മിൽ വിവാദം ഉണ്ടായി. ക്രോധാവേശിതനായ ദുർവാസാവ് സാമഗാനം ഉച്ചരിച്ചപ്പോൾ ഉച്ചാരണത്തിൽ തെറ്റുപറ്റി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശാപത്തെ ഭയന്ന് മുനിമാർ മൗനികളായി. ബ്രഹ്മാവ് ഈ ദുർഘടാവസ്ഥയെ എങ്ങനെ തരണം ചെയ്യുമെന്ന് ചിന്തിച്ചിരിക്കെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാർശ്വത്തിൽ ചാമരം പിടിച്ചുകൊണ്ടു നിന്ന സരസ്വതി ദുർവാസാവിന്റെ സ്വരഹീനമായ പാഠം കേട്ടപ്പോൾ ചിരിച്ചു. സരസ്വതി തന്റെ പാഠം കേട്ട് ചിരിച്ചപ്പോൾ ക്ഷുഭിതനായ മഹർഷി പെട്ടെന്ന് എണീറ്റ് ശപിക്കാനായി ജലം കയ്യിലെടുത്തു. പെട്ടെന്ന് ബ്രഹ്മദേവൻ അദ്ദേഹത്തെ തടഞ്ഞു. ആദിമഹർഷി അരുതെന്ന് വിലക്കി. സരസ്വതിയുടെ സഖിയായ സാവിത്രി ശാന്തനാകാൻ അദ്ദേഹത്തോട് പ്രാർത്ഥിച്ചു. എന്നിട്ടും അതൊന്നും വകവയ്ക്കാതെ ദുർവാസാവ് ശാപവാക്കുകൾ ചൊരിഞ്ഞു. “ബ്രഹ്മലോകം വിട്ട് സരസ്വതി മറ്റൊരിടത്ത് താമസിക്കണം. എപ്പോഴാണോ തന്റെ പുത്രന്റെ മുഖം കാണുന്നത് അപ്പോൾ വരെ “എന്ന്. ദുർവാസാവിനാൽ ശപിക്കപ്പെട്ട സരസ്വതി സാവിത്രിയോടുകൂടി മർത്യലോകത്തിലേക്ക് തിരിച്ചു.

സരസ്വതിയും ബാണനും

ശോണനദിയുടെ തീരത്തിലുള്ള ലതാമണ്ഡപത്തിൽ അവർ കുറച്ചു ദിവസങ്ങൾ കഴിച്ചുകൂട്ടി. ഒരു ദിവസം രാവിലെ കുതിരക്കൂളമ്പടി ശബ്ദം കേട്ട് സരസ്വതി ലതാമണ്ഡപത്തിനു പുറത്തുവന്നു. അപ്പോൾ പൊടി ഉയർത്തി കുതിരകളുടെ ഒരു സമൂഹം വരുന്നത് കണ്ടു. അവയോടൊപ്പം അനേകം യുവാക്കൾ വരുന്നതും കാണാൻ കഴിഞ്ഞു. അവരുടെ മധ്യത്തിൽ 18 വയസു വരുന്ന സുന്ദരനായ ഒരു യുവാവിനെയും കാണാൻ കഴിഞ്ഞു. അദ്ദേഹത്തോടൊപ്പം പ്രായമായ ഒരു പുരുഷനെയും കണ്ടു. അവർ രണ്ട് പേരും കന്യകകളെ കണ്ട് കൗതുകത്തോടുകൂടി ലതാമണ്ഡപത്തിന്റെ സമീപത്തിലേയ്ക്ക് വന്ന് കുതിരപ്പുറത്തു നിന്ന് ഇറങ്ങി. കൂടെയുണ്ടായിരുന്നവരോട് അവിടെത്തന്നെ

നിൽക്കാൻ പറഞ്ഞു. പ്രായമായ കൂടെയുണ്ടായിരുന്ന മനുഷ്യനെയും കൂട്ടിയുവാവ് ലതാമണ്ഡപത്തിലേയ്ക്ക് വന്നു. സാവിത്രി സരസ്വതിയോടൊപ്പം വനോചിതമായ സത്കാരം നടത്തി. അതിനു ശേഷം സാവിത്രി വയസ്സായ മനുഷ്യനോട് ചോദിച്ചു - ഈ യുവാവ് എവിടെ നിന്നാണ് വരുന്നത്? ഇദ്ദേഹത്തെക്കുറിച്ചുള്ള വിവരങ്ങൾ എന്തെല്ലാമാണ്? പിതാവ് ആരാണ്? മാതാവ് ആരാണ്? ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ പേരെന്താണ്?

സാവിത്രിയുടെ ചോദ്യങ്ങൾക്ക് പ്രായമായ പുരുഷൻ മറുപടി പറഞ്ഞു - ഇദ്ദേഹം ച്യവനമഹർഷിയുടെ പുത്രൻ ദധീചനാണ്. ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ മാതാവ് ശര്യാതരാജാവിന്റെ പുത്രി സുകന്യയാണ്. പുത്രി ശർഭവതിയായപ്പോൾ ശര്യാതരാജാവ് ഭർതൃഗൃഹത്തിൻ നിന്ന് അവളെ സ്വഗൃഹത്തിലേക്ക് കൊണ്ടുപോന്നു. അവിടെ അവൻ ജനിച്ചുവളർന്നു. മാതാവ് ഭർതൃഗൃഹത്തിലേയ്ക്ക് തിരിച്ചുപോകാൻ ഒരുങ്ങിയപ്പോൾ വാത്സല്യനിധിയായ അപ്പൂപ്പൻ കുഞ്ഞിനെ തന്റെ കൂടെത്തന്നെ നിർത്തി. അവിടെ അദ്ദേഹത്തിന് എല്ലാ വിദ്യകളിലും കലകളിലും അധ്യയനവും വിദ്യാഭ്യാസവും നൽകി. ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പിതാവിന്റെ അടുക്കലേക്ക് അയച്ചിരിക്കുകയാണ്. ഞാൻ ശര്യാതരാജാവിന്റെ ആജ്ഞാനുസാരിയായ വികുക്ഷി എന്ന പേരോടുകൂടിയ ഭൃത്യനാണ്. എന്നെ ഇദ്ദേഹത്തെ പിതാവിന്റെ സമീപം കൊണ്ടാക്കുന്നതിനു വേണ്ടി അയച്ചിരിക്കുകയാണ്. ശോണനദിയുടെ ആ ഭാഗത്തായി ച്യവനമഹർഷിയുടെ ആശ്രമം ഉണ്ട്. ഞങ്ങൾക്ക് അവിടെക്കാണ് പോകേണ്ടത്. എന്നു പറഞ്ഞ് ആ മനുഷ്യൻ സരസ്വതിയുടെയും സാവിത്രിയുടെയും വിവരങ്ങൾ തിരക്കി. ഞങ്ങൾ രണ്ടു പേരും ഇവിടെ കുറച്ച് ദിവസങ്ങൾ താമസിയ്ക്കും. സാവധാനം എല്ലാ വിവരങ്ങളും മനസിലാകുമെന്നും പറഞ്ഞു. അതിനുശേഷം ദധീചനും ആ പുരുഷനും കുതിരപ്പുറത്ത് കയറി ച്യവനാശ്രമത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി നീങ്ങി.

ദധീചൻ പോയതിനുശേഷം ആ ദിക്കിലേക്ക് കണ്ണും നട്ട് സരസ്വതി ഇരുന്നു. ആ ദിവസം എങ്ങനെയെങ്കിലും കഴിച്ചുകൂട്ടി. രാത്രിയിൽ ദധീചനെ കാണണമെന്നുള്ള മോഹത്തിൽ കഴിഞ്ഞു. ഇങ്ങനെ കുറച്ച് ദിവസം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ദധീചന്റെ കൂടെ വന്ന പ്രായമായ മനുഷ്യൻ വികുക്ഷി തന്റെ ദേശത്തേക്ക് മടങ്ങാനായി അവിടെ എത്തി. സാവിത്രി അദ്ദേഹത്തോട് ദധീചന്റെ

വിവരം തിരക്കി. മാലതി എന്ന ദുരിത ദയീചനെയും കൂട്ടി അവിടെ വരുമെന്ന് പറഞ്ഞ് മടങ്ങി. വികൃഷ്ടി പോയപ്പോൾ അശ്വാരൂഢയായി മാലതി അവിടെ എത്തി. സരസ്വതിയും സാവിത്രിയും അവളെ സ്വീകരിച്ചു. കുറച്ചു നേരം അവിടെ കഴിച്ചുകൂട്ടിയ മാലതി ച്യവനാശ്രമത്തിലേക്ക് മടങ്ങി ദയീചനുമായി തിരിച്ചു വന്നു. പരസ്പരപ്രണയത്തിൽ ദയീചനും സരസ്വതിയും ഒരു വർഷം അവിടെ കഴിഞ്ഞു. ദൈവയോഗത്താൽ സരസ്വതി ഗർഭം ധരിക്കുകയും ഒരു പുത്രന് ജനം കൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. പുത്രൻ സകലവേദങ്ങളിലും ശാസ്ത്രങ്ങളിലും കലകളിലും വിദ്യകളിലും പ്രവീണനാകും എന്ന വരവും കൊടുത്ത് ബ്രഹ്മാവിന്റെ നിർദ്ദേശമനുസരിച്ച് സാവിത്രിയെയും കൂട്ടി ബ്രഹ്മലോകത്തിലേക്ക് മടങ്ങി.

സരസ്വതി പോയതിനുശേഷം ദയീചൻ തന്റെ സാരസ്വതപുത്രനെ സഹോദരീഭാര്യയായ അക്ഷമാലയെ ഏൽപ്പിച്ച് തപസിനായി ച്യവനാശ്രമത്തിലേക്ക് മടങ്ങി. അക്ഷമാലയ്ക്കും ഇതേ സമയം ഒരു കുട്ടി പിറന്നിരുന്നു. അക്ഷമാല ഈ രണ്ടു കുട്ടികളെയും ഒരേ പോലെ വളർത്തി, വലുതാക്കി. ഒരാളുടെ പേര് സാരസ്വതൻ എന്നും രണ്ടാമത്തൊരാൾ വത്സനെന്നും ആയിരുന്നു. രണ്ട് കുട്ടികൾക്കും സഹോദരതുല്യമായ സ്നേഹമായിരുന്നു. സരസ്വതിയുടെ വരദാനത്താൽ യൗവനാരംഭത്തിൽ തന്നെ സാരസ്വതൻ സകലവേദങ്ങളിലും ശാസ്ത്രങ്ങളിലും കലകളിലും സകലവിദ്യകളിലും പാരംഗതനായി. സാരസ്വതന് വത്സനും താൻ മനസിലാക്കിയ എല്ലാ വിദ്യകളും പറഞ്ഞു കൊടുത്ത് അദ്ദേഹത്തെ വിവാഹവും കഴിപ്പിച്ചു. പ്രീതികൂടം എന്ന സ്ഥലം നിർമ്മിച്ചു കൊടുത്തു. ശേഷം പിതാവായ ദയീചൻ തപസ് ചെയ്തിരുന്ന സ്ഥലത്തേക്ക് സ്വയം ദണ്ഡ ചീവരധാരിയായിപ്പോയി.

വത്സന്റെ വംശത്തിൽ ആണ് ബാണന്റെ ജനം. ബാണനാണ് ഹർഷചരിതത്തിൽ വാത്സ്യായനവംശത്തിന്റെ പരമ്പര നൽകിയിരിക്കുന്നത്.

सूचनाग्रन्थाः।

1. हर्षचरितम् – बाणभट्टः । चौखम्बा विद्याभवन वाराणासी । 1972 PP 462.
2. कुवलयानन्दः । R.SVadhyar&sons Kalpathi Palghat.
3. लघुसिद्धान्तकौमुदी गीताप्रेस, गोरखपूर , PP 362.
4. लघुसिद्धान्तकौमुदी प्रथमो भागः। बालहितैषिणी व्याख्या सहित, प्रोफ. आर्.वासुदेवन् पौट्टि, गवर्मेण्ड् संस्कृतकोलेज् कम्मिट्टि , तृप्पूणित्तुरा, 1993.
5. केरलपाठावलिः – संस्कृतम्, संस्कृतविद्यालयानां कृते। कक्ष्या IX Govt of Kerala, Department of General Education, 2024, PP 88.
6. हर्षचरितम् । हंसा प्रकाशन, जयपूर, 2003, PP 180.
7. Teachers' Hand Book - Sanskrit(Part –II) Std IX for Sanskrit Schools. Department of General Education, Govt of Kerala, 2010, PP 55.
8. A short History of Sanskrit Literature, R.S. Vadhyar&sons, Kalpathi Palghat, 1989, PP 212.

पाठः ६

चमत्कृतिः।

एककम्	-	३
पाठसंख्या	-	६
पाठस्य नाम	-	चमत्कृतिः।
व्यवहाररूपम्	-	शास्त्रम्।
कालांशः	-	६
आशयः	-	भाषा साहित्यं च।
उपाशयः	-	भाषा चमत्कृतिः आस्वादनं च।
आशयः / धारणाः	-	काव्यार्थापत्तिः रूपकालङ्कारं च अधिकृत्य धारणाः।
मूल्यानि/ मनोभावाः	-	पौराणिकसाहित्यं प्रति आदरः। काव्यपठनेन धार्मिकमूल्यानि स्वांशीकृत्य स्वजीविते प्रयुङ्क्ते। अलङ्कारपठनेन काव्यास्वादनतात्पर्यं वर्धयति।

पठनलक्ष्याणि -

आशयपरम् / भाषापरम् ।

☞ अर्थापत्त्यलङ्कारस्य लक्ष्यलक्षणसमन्वयपूर्वकं समर्थनाय
सामर्थ्यसम्पादनम्।

☞ रूपकालङ्कारस्य लक्ष्यलक्षणसमन्वयपूर्वकं समर्थनाय
सामर्थ्यसम्पादनम्।

सामर्थ्यसम्पादनम्।

- ॐ काव्येषु पठितान् अलङ्कारान् प्रत्यभिज्ञाय लक्ष्यलक्षणसमन्वयपूर्वकं समर्थनाय सामर्थ्यसम्पादनम् ।
- ॐ घटनां पठित्वा पठितानाम् अलङ्कारप्रयोगाणां विविच्य लेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।
- ॐ चलच्चित्रगानेषु अन्तर्भूतान् अलङ्कारप्रयोगान् अधिकृत्य विचारं कर्तुं आस्वदितुं च सामर्थ्यसम्पादनम्।

पठनप्रवर्त्तनानाम् आसूत्रणम्

क्रमसंख्या	प्रवर्त्तनानि	प्रतीक्षितकालांशः
1.	पाठप्रवेशः पाठस्य आमुखं च।	
१		
2.	उदाहरणं पठित्वा अलङ्कारान् विविच्य लक्ष्यलक्षणसमन्वयपूर्वकं समर्थनम्।	२
3.	अनुबन्धं पठित्वा कक्ष्यायां चर्चित्वा आशयकथनं टिप्पणीलेखनं च।	१
4.	प्रदत्तां घटनां पठित्वा अलङ्कारः कः इति निर्णय समर्थनम्।	१
5.	चलच्चित्रगानानाम् अलङ्कारविशकलनम्।	१
	आहत्य	६

पाठप्रवेशः पाठस्य आमुखं च।

पाठभागे दत्तस्य चित्रस्य साहाय्येन कवितापूरणाय निर्दिशति।
पाठभागे अन्तर्भूतान् चर्चासूचकान् अनुसृत्य (TB Page 80) चर्चा करोति।
लेखनानन्तरम् अवतारणाय निर्दिशति। स्वालित्यानि शोधयित्वा परिष्कृत्य लिखति।
उचितरीत्या आलपनं करोति। तदनन्तरं पठितपूर्वान् अलङ्कारान् अधिकृत्य चर्चा
कृत्वा पाठभागस्य आमुखं प्रति नयति।

प्रक्रियाविशदीकरणम्।

प्रवर्तनम् – १.१ काव्यार्थापत्त्यलङ्कारस्य लक्ष्यलक्षणसमन्वयपूर्वकं लेखनम्।

(TB. Page No.81,82,84)

उद्देश्यम् - काव्यार्थापत्त्यलङ्कारस्य लक्ष्यलक्षणसमन्वयपूर्वकं समर्थनाय
सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया- छात्रान् सङ्घान् कृत्वा पाठभागे दत्तस्य संभाषणस्य सम्यग्वाचनाय
निर्दिशति। संभाषणस्य आशयमधिकृत्य चर्चा प्रचालयति। अध्यापिका आशयं
क्रोडीकृत्य वदति। तदनन्तरं उदाहरणस्य (p.84)स जितस्त्वन्मुखेनेन्दुः----- इत्यादि
कारिकायाः अपग्रथनं कृत्वा आशयं वक्तुं प्रेरयति। अध्यापिका उचितं साहाय्यं
विशदीकरणं च ददाति। ततः लक्ष्यलक्षणसमन्वयपूर्वकं लेखनाय निर्दिशति।
टिप्पणिपुस्तकं निरीक्ष्य संशोधनं करोति। परिष्कृत्य लेखनाय छात्रान् निर्दिशति।
कक्ष्याप्रवर्तनानि निरीक्ष्य अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयं च करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः-

१. उदाहरणस्यापग्रथनम्।
२. आशयग्रहणम्।
३. लक्ष्यलक्षणसमन्वयः।

अन्ते 'किमधिगतम्' इत्यत्र अङ्कनाय निर्दिशति।

प्रवर्तनम् – १.२ रूपकालङ्कारस्य उहादरणं पठित्वा

लक्ष्यलक्षणसमन्वयपूर्वकं समर्थनम्। (TB. Page No. 83, 84)

उद्देश्यम् - रूपकालङ्कारस्य लक्ष्यलक्षणसमन्वयपूर्वकं समर्थनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया- संघे स्थित्वा दत्तान्युदाहरणानि(ख) अयं हि धूर्जटिः --ग) अस्या मुखेन्दुना --) पठित्वा अन्वयम् आशयं च अधिकृत्य कक्ष्यायां चर्चा करोति। अध्यापिका अवश्यं विशदीकरणं च ददाति। अनन्तरं उपमानम् उपमेयं च अधिकृत्य चर्चा कृत्वा रूपकालङ्कारस्य लक्षणमधिकृत्य चर्चा करोति। अनन्तरम् अभेदरूपकं ताद्रूप्यरूपकं च अध्यापिका विशदयति। छात्राणां संशयनिवारणं करोति। तदनन्तरं सङ्घे स्थित्वा टिप्पणीलेखनाय निर्दिशति। उचितं साहाय्यमपि ददाति। अध्यापिका स्वालित्यानां संशोधनं कृत्वा परिष्कृत्य अवतारणाय निर्दिशति। अवतारणसमये अधोदत्तसूचकान्याधारीकृत्य मूल्यनिर्णयमपि करोति।

मूल्यनिर्णयसूचकाः-

१. उदाहरणस्यापग्रथनम्।
२. आशयग्रहणं।
३. लक्ष्यलक्षणसमन्वयः।

अन्ते किमधिगतम् इत्यत्र स्वयं मूल्यनिर्णयं कृत्वा लेखनाय छात्रान् निर्दिशति।

प्रवर्तनम् - २ अनुबन्धे दत्तं श्लोकं कक्ष्यायां चर्चित्वा आशयकथनं

टिप्पणीलेखनं च। (TB. Page No.85, 86)

उद्देश्यम् - काव्येषु पठितान् अलङ्कारान् प्रत्यभिज्ञाय लक्ष्यलक्षणसमन्वयपूर्वकं समर्थनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया - संघे स्थित्वा अनुबन्धे दत्तानामुदाहरणानां (1. पूर्णे कालेऽथ कौसल्या--- 2. विललाप स बाष्पगद्गदम्) सम्यक् विशकलनं कर्तुं छात्रान् निर्दिशति। आशयमधिकृत्य चर्चा कृत्वा टिप्पणीलेखनाय निर्दिशति। अध्यापिका

उचितं साहाय्यं विशदीकरणं च ददाति। ततः आशयलेखनाय छात्रान् प्रेरयति । अध्यापिका स्वालित्यानि परिहरति। अलङ्कारमधिकृत्य चर्चा विशदीकरणं च दत्वा टिप्पणीलेखनाय निर्दिशति। लेखने पद्यस्य आशयस्वांशीकरणम् अलङ्कारनिर्णयः लक्ष्यलक्षणसमन्वयः च श्रद्धेयाः अंशाः। छात्राणां टिप्पणिपुस्तकानि संशोध्य परिष्कृत्य लेखनाय निर्दिशति। उचितं साहाय्यमपि ददाति।

क) पूर्णे कालेऽथ कौसल्या
सज्जनाम्भोजभास्करम्।
अजीजनद्रामचन्द्रं
कैकेयी भरतं तथा।। (रूपकालङ्कारः)

ख) विललाप स बाष्पगद्गदम्
सहजामप्यपहाय धीरताम्।
अभितप्तमयोऽपि मार्दवं
भजते कैव कथा शरीरिणाम्।। (अर्थापत्त्यलङ्कारः)

प्रवर्तनम् - ३ प्रदत्तां घटनां पठित्वा अलङ्कारः कः इति निर्णय समर्थनम्।

(TB. Page No. 85)

उद्देश्यम् - घटनां पठित्वा पठितानाम् अलङ्कारप्रयोगाणां विविच्य लेखनाय सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया- प्रदत्तां घटनां पठित्वा कथांशस्यापग्रथनाय छात्रान् निर्दिशति। कथांशस्य कक्ष्यायामवतारणाय निर्दिशति। दण्डापूपन्यायमधिकृत्य विशदयति। अर्थापत्त्यलङ्कारमधिकृत्य चर्चा प्रचालयति। चर्चानन्तरं क्रोडीकृत्य टिप्पणिपुस्तके लिखति। स्वालित्यं परिहृत्य परिष्कृत्य लेखनाय निर्दिशति।

मातृका - “मूषकः आगत्य तं दण्डं पूर्णतया खादितवान् “इति कथनेन

मूषकः दण्डे ग्रथितान् अपूपान् अपि अखाददिति प्रत्येकं न वक्तव्यम्। अत्र “कैमुत्येनार्थसंसिद्धिः काव्यार्थापत्तिरिष्यते”इति लक्षणं सुघटितम्।

प्रवर्तनम् - 8 चलच्चित्रगानेषु अन्तर्भूतान् अलङ्कारान् ज्ञात्वा डिजिटल् प्रसन्टेषन् निर्माणम्। उद्ग्रथितप्रवर्तनं विशेषप्रवर्तनं च। (ऐ.सी. टी. डिजिटल् विभवः) (TB Page 80-86).

उद्देश्यम् - चलच्चित्रगानेषु अन्तर्भूतान् अलङ्कारप्रयोगान् अधिकृत्य विचारं कर्तुं आस्वादयितुं च सामर्थ्यसम्पादनम्।

प्रक्रिया- चलच्चित्रगानेषु अन्तर्भूतान् अलङ्कारप्रयोगान् अधिकृत्य चर्चा प्रचालयति। अध्यापिका चर्चा क्रोडीकृत्य वदति। तासां टिप्पणिपुस्तके लेखनाय निर्दिशति। गानानि सञ्चित्य डिजिटल् प्रसन्टेषन् निर्माणं कर्तुं साहाय्यं ददाति। कक्ष्यायाम् अवतारयति च।

1) നാദബ്രഹ്മത്തിൻ സാഗരം നീന്തിവരും
നാകസുന്ദരിമാരേ (രൂപകം)
സപ്തസ്വരങ്ങളേ സംഗീതസരസ്സിലെ
ശബ്ദമരാളങ്ങളേ
നാദബ്രഹ്മം സാഗരം തന്നെ എന്ന് അഭേദകല്പനം ചെയ്തിരിയ്ക്കുന്നു. സംഗീതത്തെ സരസായും സപ്തസ്വരങ്ങളെ ശബ്ദമരാളങ്ങളായും അഭേദകല്പനം ചെയ്തിരിയ്ക്കുന്നു. ഇവിടെ നാദബ്രഹ്മം, സംഗീതം, സപ്തസ്വരങ്ങൾ എന്ന് വസ്തുക്കളിൽ യഥാക്രമം സാഗരം, സരസ്, മരാളങ്ങൾ എന്നീ അവസ്തുക്കളെ അധിരോപം ചെയ്തയാൽ ഉത്പ്രേക്ഷയും പ്രകടമാണ്. ആയതിനാൽ ഇവിടെ ഉത്പ്രേക്ഷാനുപ്രാണിതമായ രൂപകമെന്ന് പറയേണ്ടതുണ്ട്.

2) ഹൃദയത്തിൻ രോമാഞ്ചം സ്വരരാഗഗംഗയായ്
പകരുന്ന മണിവിണ മുകുമായി(ഉത്പ്രേക്ഷാ)

ഏകദേശത്തിന് രോമാഞ്ചമുണ്ടാവില്ലെന്നിരിക്കെ അങ്ങനെ പറഞ്ഞതിനാൽ “വസ്തുവല്ലാത്ത ഒന്നിൽ വസ്തുധർമ്മം” ആരോപിച്ചതിനാൽ വസ്തുപ്രേക്ഷ. സ്വരോഗങ്ങൾ ഗംഗയല്ലെന്നിരിക്കിലും ഗംഗയെന്ന് വസ്തുവല്ലാത്തതിൽ വസ്തുധർമ്മം ആരോപിച്ചതിനാൽ വസ്തുപ്രേക്ഷ.

- 3) പുവുകൾക്കു പുണ്യകാലം മെയ്മാസ
രാവുകൾക്ക് വേളിക്കാലം
നക്ഷത്രത്തിരികൊളുത്തും നിലവിന്റെ കൈകളിൽ
നിശ്ചയതാമ്പുലതാലം (ഉത്പ്രേക്ഷാ)

മെയ്മാസരാവുകൾക്ക് വേളിക്കാലം എന്ന് അവസ്തുവിൽ വസ്തുാരോപം- വസ്തുപ്രേക്ഷ. നിലാവ് നക്ഷത്രത്തിരി കൊളുത്തുന്നില്ലെങ്കിലും കൊളുത്തുന്നുവെന്ന് വസ്തുാരോപം. അതുപോലെ ചന്ദ്രബിംബത്തെ പറയാതെ തന്നെ നിലവിന്റെ കയ്യിലെ നിശ്ചയതാമ്പുല താലത്തെ ചന്ദ്രബിംബം എന്ന് ആരോപിച്ചിട്ടുള്ളതിനാൽ അനുക്തവിഷയമായ വസ്തുപ്രേക്ഷാ.

- 4) ഇരവല്ലരിപ്പു ചൂടി വരും സുന്ദരഹേമന്തരാത്രി
എന്നെ നിൻ മാറിലെ വനമാലയിലെ മന്ദാരമലരാക്കു
ഇവിടം വൃന്ദാവനമാക്കു. (വസ്തുപ്രേക്ഷാ)

സുന്ദരഹേമന്തരാത്രി ഇരവല്ലരിപ്പു ചൂടുന്നില്ലെന്നിരിക്കെ പൂച്ചൂടുന്നുവെന്ന് അവസ്തുവിൽ വസ്തുാരോപം കാരണമായി വസ്തുപ്രേക്ഷാ.

- 5) കരിമുകിൽ കാട്ടിലെ രജനിതൻ വീട്ടിലെ
കനകാംബരങ്ങൾ വാടി
കടത്തുവള്ളം യാത്രയായി
യാത്രയായി
കരയിൽ നീ മാത്രമായി (വസ്തുപ്രേക്ഷ)

കരിമുകിൽ കാടല്ലെന്നിരിക്കെ കാടെന്ന് അവസ്തുവിൽ വസ്തുാരോപം. നക്ഷത്രങ്ങളെ കനകാംബരപ്പുകളായി ആരോപിക്കുന്നതിനാലും നക്ഷത്രമെന്ന് എടുത്തു പറയാത്തതു കൊണ്ടും അനുക്തവിഷയമായ വസ്തുപ്രേക്ഷ.

अनुबन्धः

1. रूपकालङ्कारः । (TB. Page No. 83)

विषय्यभेदताद्रूप्यरञ्जनं विषयस्य यत् ।

रूपकं तत् त्रिधाधिक्यन्यूनत्वानुभयोक्तिभिः ।।

आधिक्यं - विषयस्य विषय्यपेक्षया आधिक्यवर्णनम्।

न्यूनत्वं - विषयस्य विषय्यपेक्षया न्यूनत्ववर्णनम्।

अनुभयत्वं- विषयविषयिणोः आधिक्यं वा न्यूनत्वं वा न वर्णयति इति अनुभयत्वम्। रूपकं षड् विधम्। यथा -

१. अधिकाभेदरूपकम्।

२. न्यूनाभेदरूपकम् ।

३. अनुभयाभेदरूपकम्।

४. अधिकताद्रूप्यरूपकम्।

५. न्यूनताद्रूप्यरूपकम्।

६. अनुभयताद्रूप्यरूपकम् ।

अभेदरूपकस्योदाहरणम्।

अथ सनातनधर्मनभोगतं

सकलभीतिदत्तजातितमोहरम्।

अपनिनीषुरुपायपरीक्षणे

गुरुरविः स बभौ विहितादरः ।। (श्रीनारायणविजयम्, प्रो.के. बालरामप्पणिक्कर)

(अथ सः गुरुरूपः रविः सनातनधर्मरूपम् आकाशं गतं सकलभीतिदत्तजातिरूप

तमः अपनेतुमुपायपरीक्षणे बद्धश्रद्धः अभवत्। उपमानम् - रविः, उपमेयम् - गुरुः)

अत्र गुरोः रवित्वेन सनातनधर्मस्य आकाशत्वेन जात्याः तमसा च

अभेदकल्पनात् रूपकं नाम अलङ्कारः।

ताद्रूप्यरूपकस्य उदाहरणानि।

मुखकमलम्, पाणिपद्मम्, मुखचन्द्रः, केशपाशम्, हृदयकमलम्, कीर्तिचन्द्रः,

ज्ञानगंगा इत्यादीनि।

करारविन्देन पदारविन्दम्
मुखारविन्दे विनिवेशयन्तम्।
वटस्य पत्रस्य पुटे शयानम्
बालं मुकुन्दं मनसा स्मरामि ।।

(श्रीकृष्णकर्णामृतम्, लीलाशुकः / विल्वमङ्गलं स्वामियार, २.५)

2. अर्थापत्तिं लक्षयति - (TB. Page No. 82)

कैमुत्येनेति। यत्र कस्यचित् दुष्करस्य अर्थस्य सिद्धौ सुकरस्य अन्यस्य प्रयोगः भवतीति किमु वक्तव्यम् इति कैमुतिकन्यायेन अर्थान्तरापादनं सा अर्थापत्तिः इत्यर्थः।

उदाहरणम्।

कुतो धर्मक्रियाविघ्नः सतां रक्षितरि त्वयि।

तमस्तपति घर्माशौ कथमाविर्भविष्यति।। (अभिज्ञानशाकुन्तलम् - ५.१५)

सताम् - सज्जनानाम्, रक्षितरि - पालयितरि, त्वयि भवति दुष्यन्ते (सति) धर्मक्रियाविघ्नः धार्मिककार्येषु अन्तरायः कुतः- कथं सम्भवति? घर्माशौ- सूर्ये, तपति - भासमाने सति, तमः - अन्धकारः, कथम् - केन प्रकारेण, आविर्भविष्यति - प्रादुर्भविष्यति ? (नैवाविर्भविष्यतीति तात्पर्यम्।)

अन्वयः- सतां रक्षितरि त्वयि धर्मक्रियाविघ्नः कुतः? घर्माशौ तपति (सति) तमः कथम् आविर्भविष्यति?

आशयः- साधूनां जनानां रक्षाकर्मणि त्वं स्वयमेव नियुक्तोऽसि। अतः तेषां धार्मिकक्रियाकलापेषु अन्तरायः कुतः सम्भविष्यति? न तेषां धर्माचरणे किमपि विघ्नं जायते। सूर्ये भासमाने सति अन्धकारः कथं प्रसरिष्यति?

3. कवीनां प्रशस्त्यवर्णनम्। (TB Page 86)

“यस्याश्चोरश्चिकुरनिकरः कर्णपूरो मयूरो
भासो हासः कविकुलगुरुः कालिदासो विलासः।
हर्षो हर्षो हृदयवसतिः पञ्चबाणस्तु बाणः
केषां नैषा कथय कविताकामिनी कौतुकाय।।”

(जयदेवकृतं प्रसन्नराघवं नाम सप्ताङ्कयुक्ते नाटके प्रथमाङ्के प्रस्तावनायां नटसूत्रधारयोर्मिथः संभाषणे (श्लोकः -२२) कवितायाः कवीनां च प्राशस्त्यवर्णने दृश्यतेऽयं श्लोकः।)

अन्वयः - चोरः(चौरः) यस्याः चिकुरनिकरः, मयूरः (यस्याः) कर्णपूरः, भासः(यस्याः) हासः, कविकुलगुरुः कालिदासः (यस्याः) विलासः, हर्षः (यस्याः) हर्षः, बाणः (यस्याः) हृदयवसतिः पञ्चबाणः च। सा (एषा/ इयम्) कविताकामिनी केषां कौतुकाय न?

सारांशः- चोरः/ चौरः - चोरपञ्चाशिका/चौरपञ्चाशिका नाम पञ्चाशत् (५०) श्लोकात्मकः बिल्हणकविविरचितः प्रेमकाव्यग्रन्थः अथवा तस्य रचयिता बिल्हण एव (यस्याः) चोरः एवात्र कविताकामिन्याः - काव्याङ्गनायाः चिकुरनिकरः - केशभारः। सूर्यशतकस्य कर्ता मयूरकविःएव यस्याः (कविताकामिन्याः) कर्णपूरःकर्णावतंसः। भासकविः एव यस्याः (कविताकामिन्याः) हासः। कविकुलगुरुः कालिदासः एव यस्याः (कविताकामिन्याः) विलासः - गमनवीक्षणस्मितादिभावहावाः। हर्षकविः हर्षः एव यस्याः (कविताकामिन्याः) तुष्टिः। बाणः बाणभट्टः एव यस्याः (कविताकामिन्याः) हृदयवसतिः - हृदये वासं कुर्वाणः (हृदयान्तर्गतः) पञ्चबाणः - कामदेवः च। तादृशी एषा कविताकामिनी, कस्य सहृदयस्य कवितास्वादनशीलस्य कौतुकाय कुतूहलाय काव्यास्वादनव्यग्रतायै, न? न भवति? सहृदयस्य यस्य कस्यापि कौतुकाधानहेतुः इति।

अत्र चोर एव चिकुरनिकरः, मयूरः एव कर्णपूरः, भासः एव हासः, कविकुलगुरुः कालिदासः एव विलासः, हर्षः एव हर्षः, बाणः एव हृदयवसतिः पञ्चबाणः इति सर्वत्र प्रस्तुतानाम् अप्रस्तुतानां च अभेदवर्णनात् मालारूपकालङ्कारः।

सूचनाग्रन्थाः।

१. कुवलयानन्दम्।, R.S Vadhyar & sons, Kalpathi,Palghat.
२. कुवलयानन्दम्,चौखम्बा संस्कृत सिरीस्,वाराणसी.2011,PP 639.
३. अभिज्ञानशाकुन्तलम्। महाकवि कालिदासः ज्योत्स्ना सरलसंस्कृत -हिन्दी. व्याख्योपेतम्। चौखम्बा कृष्णदास अक्कादमी, वाराणसी ,1998 PP 696+ 112.
४. प्रसन्नराघवम्(नाटकं) महाकवि जयदेवः। चौखम्बा विद्याभवन,वाराणसी (1973).
५. श्रीरामोदन्तम्। അഗസ്ത്യ പബ്ലിക്കേഷൻ,അഞ്ചൽ ,2004 PP134.
६. श्रीरामोदन्तम्। ഗംഗാ ബുക്സ് ,കോഴിക്കോട്, 2011 PP112.
७. श्रीकृष्णकर्णामृतम् -विल्वमङ्गलं स्वामियार् / लीलाशुकः, शान्ता बुक् स्टाल्, गुरुवायूर, 1997 PP 172.
८. श्रीनारायणविजयम् -प्रो.के बालरामप्पणिक्कर्। HandBook for Teachers Std 9 SCERT 2013.
९. रघुवंशमहाकाव्यम्, चौखम्बा कृष्णदास अक्कादमी, वाराणसी 2007 PP 473.
१०. Sanskrit Text Book of std IX for Oriental Schools, SCERT, Department of General Education, Government of Kerala,2024

एककम् 3
एककानुसारी मूल्यनिर्णयः।

1) यथोचितं योजयत।

क) नमस्ते	रो रि ।
ख) रामश्शेते	विसर्जनीयस्य सः।
ग) स्वराज्यम्	हशि च।
घ) कृष्ण उ वन्द्यः	वा शरि ।
	हलि सर्वेषां।

2) सूचनानुसारं शोणनदं वर्णयत ।

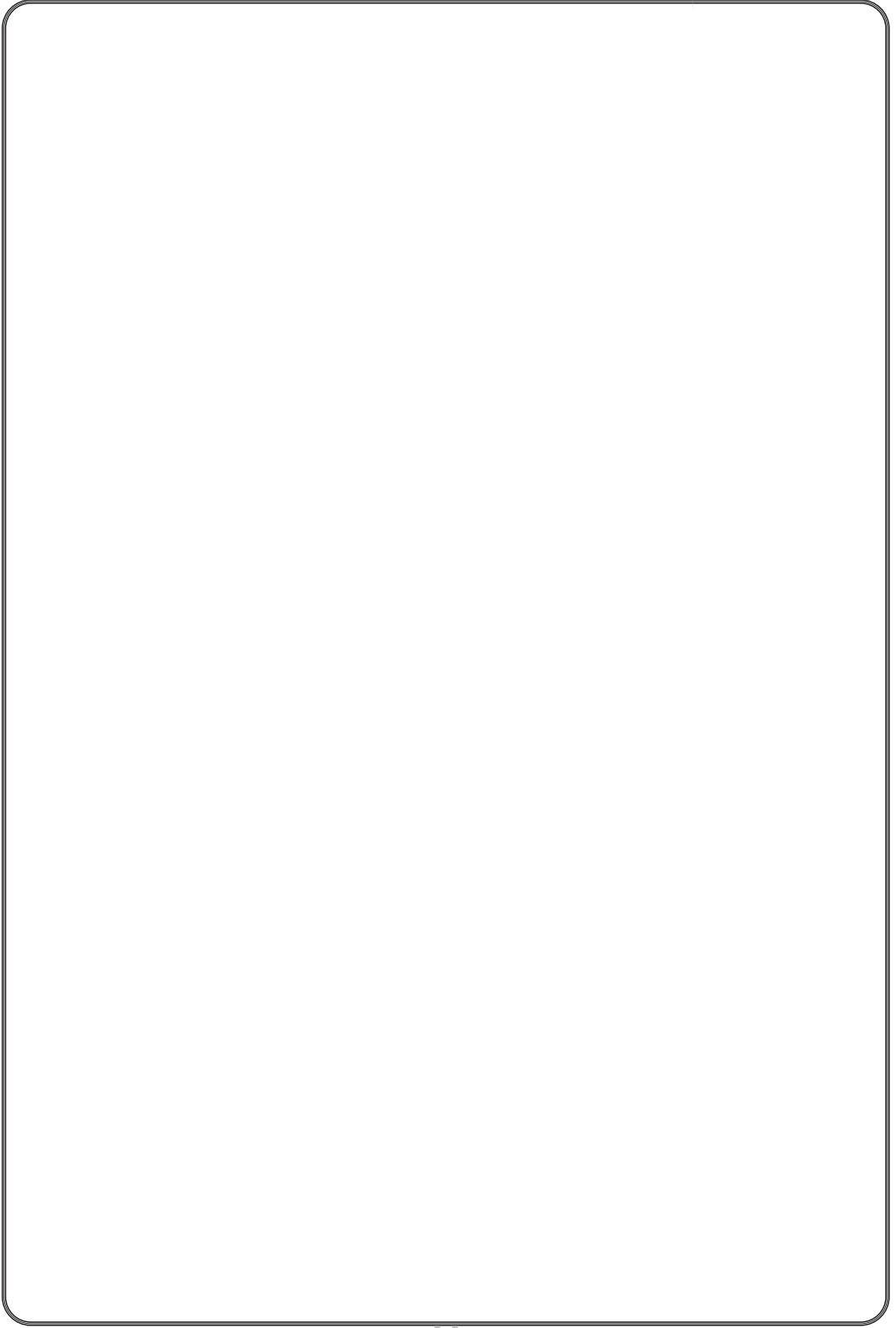
सूचनाः - बाणभट्टः - प्रथमोच्छ्वासे सरस्वतीशापः - भूतलमवतरन्ती -
वरुणस्य हारम् इव - चन्द्राचलस्य- कर्पूरद्रुमद्रवः - रामणीयकम्।

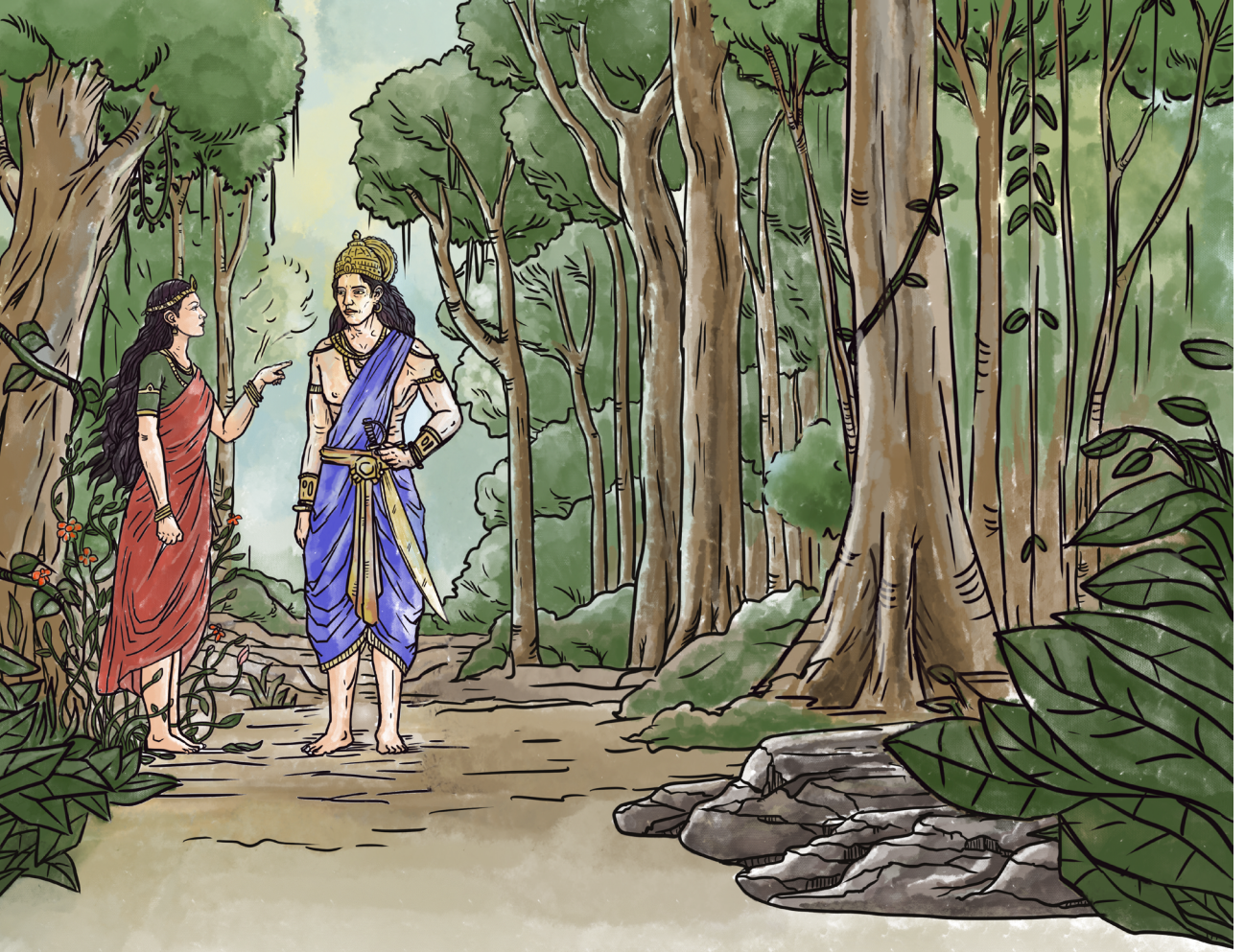
3) स जितस्त्वन्मुखेनेन्दुः का वार्ता सरसीरुहाम् - अत्र कः अलङ्कारः ?

लक्ष्यलक्षणसमन्वयपूर्वकं लिखत।

4) सूत्रानुसारं प्रक्रियां विशदयत।

अतस् अयम् -	-----
अतर् अयम् -	-----
अत उ अयम् -	-----
अतो अयम् -	-----
अतोऽयम् -	-----

State Council of Educational
Research and Training (SCERT)
Vidyabhavan, PoojaPPura, Thiruvananthapuram
Kerala-695 012. Website www.scert.kerala.gov.in
e-mail scertkerala@gmail.com
